

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 37.

Tisdagen den 10 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 4 och den 6 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Linder* för tiden den 8—den 14 i denna månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående meddelande av statsgaranti åt tillverkare av brännstovv;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till nybyggnad för landsarkiv i Linköping;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till undersökning av de lokala olikheterna i levnadskostnaderna år 1941 m. m.;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 dels under fjärde huvudtiteln, dels ock till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lotsverkets båtlånefond;

nr 308, i anledning av väckt motion angående vissa extra ordinarie befattningshavares vid försvarsväsendet rätt till personliga lönetillägg m. m.;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tullverket för budgetåret 1941/42; samt

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av orgerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1941/42.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 238, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.; och

nr 239, av herr *Bengtsson* m. fl., i samma ämne.

Ang. återtagande av anhållan att få framställa interpellation i viss fråga.

Föredrogs herr *Brandts* anhållan att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa interpellation angående rättsliga åtgärder mot tidningen Den svenske folksocialisten med anledning av tidningens innehåll den 31 maj 1941.

Herr **Brandt**: Herr talman! I lördags anhöll jag om kammarens tillstånd att få interpellera statsrådet och chefen för justitiedepartementet i denna fråga, men just nu får jag veta, att tillförordnade chefen för justitiedepartementet har till justitiekanslersämbetet för laga åtgärd överlämnat det ifrågasvarande tidningsnumret, nr 22 för den 31 maj av tidningen Den svenske folksocialisten.

Under sådana förhållanden ber jag att få återtaga min anhållan om kammarens tillstånd att få framställa interpellationen, för den behövs ju inte numera.

Efter härmed slutad överläggning medgav på gjord proposition kammaren, att herr *Brandts* ifrågasvarande anhållan finge återtagas.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 15 och utlåtanden nr 16—19, statsutskottets utlåtanden nr 151—160, bevillningsutskottets betänkanden nr 24—31, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 48—60, första lagutskottets utlåtanden nr 40—43 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 27—29.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 240, av herr *Anderson, Axel Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet;

nr 241, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.; och

nr 242, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.14 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 11 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Mannerskantz* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande fråga: »Är statsrådet beredd redogöra för till vilka belopp utgifterna under budgetåret 1940/41 för subventionering med statsmedel i olika former av livsmedel, bränsle och andra varor beräknas komma att uppgå?»

Ang. utgifterna för subventionering av livsmedel m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet *Wigforss*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Mannerskantz* berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Mannerskantz* har till mig riktat frågan, till vilka belopp statens utgifter för subventionering i olika former av livsmedel, bränsle och andra varor kunde beräknas uppgå under innevarande budretår.

Det är rätt vanskligt att ge ett klart och enkelt svar på den framställda frågan. En statlig utgift kan vara att betrakta som subventionskostnad ur en synpunkt, men icke ur en annan. Prissättningen å en produkt, som staten är den huvudsaklige köparen av, kan innefatta en mer eller mindre uppenbar subvention, såsom vid tillverkning av motorsprit och fodercellulosa. Anordnandet av beskattningen kan också representera subventionskostnader, exempelvis krigskonjunkturskatteeftergifterna för att taga ett mera aktuellt exempel än tullarna. På åtskilliga punkter kan uppenbarligen gränsdragningen mellan subventioner och icke-subventioner bli föremål för diskussion, liksom gränsdragningen mellan olika slag av subventioner. Jag vill därför understryka att de siffror som jag kommer att nämna i det följande inte kunna göra anspråk på att vara på något sätt fullständiga.

Jag utgår ifrån att herr *Mannerskantz* avser de av krisläget betingade subventionerna och förbigår sålunda de normala, rätt talrika anslagen till befrämjande av olika verksamheter. Vidare lämnar jag helt åsido investeringarna å kapitalbudgeten, ehuru de i betydande omfattning ha karaktären av krisbetonade subventioner. En säker bedömning av i vad mån dessa kapitalutlägg komma att bli oräntabla eller komma att innebära definitiva statliga förluster är för närvarande icke möjlig.

Ur här ifrågavarande praktiska synpunkter torde man i huvudsak kunna indela de krisbetonade subventionsutgifterna å driftbudgeten i två huvudgrupper, producentsubventioner och konsumentsubventioner. Till den förra gruppen äro då att föra utgifter, som avse att främja viss produktion antingen genom stimulerande prissättning å dess produkter eller genom prisnedsättningar å dess förnödenheter. Till den senare gruppen äro att föra utgifter, som tillkommit i syfte att av sociala skäl hålla levnadskostnaderna nere. Denna indelning får dock icke förstås så, att konsumentsubventionerna icke skulle innebära en subvention åt producenterna. Sannolikt är det tvärtom så att, därest det statliga konsumentstödet icke kommit till stånd, producentpriserna i många fall hade blivit lägre eller i vart fall genom olika regleringsåtgärder kunde ha gjorts lägre än de priser, producenterna nu faktiskt erhållit.

Ang. utgifterna för subventionering av livsmedel m. m. (Forts.)

Till gruppen *producentsubventioner* torde böra föras utgifter för följande ändamål (de samtidigt angivna siffrorna ange de av vederbörande myndigheter beräknade utgiftsbeloppen för innevarande budgetår): Inköp och transport av stråfoder (2.3 miljoner kronor), prisrabatter å fodersäd och fodercellulosa (7 miljoner kronor), prisrabatter å utsädespannmål (4 miljoner kronor), täckande av svenska spannmålsaktiebolagets förlust å försåld spannmål (1.26 miljoner kronor), prisreglering å kraftfoder och konstgödsel (5 miljoner kronor), krigsförsäkringskostnader för import av råfosfat (0.16 miljoner kronor), bidrag till anskaffande av gasgeneratorer för jordbrukstraktorer m. m. (1.46 miljoner kronor), prisutjämningsbidrag å mjölk (69.43 miljoner kronor) och pristilllägg å smör (5 miljoner kronor). Tillhoppa uppgå dessa producentbidrag, som praktiskt taget endast avse jordbruket, till 95.61 miljoner kronor.

Till *konsumentsubventionerna* böra räknas uteblivna prishöjningar m. m. ävensom prisrabatter å mjölk (10.95 + 1.5 miljoner kronor), prisrabatter å smör (47 miljoner kronor) och å margarin (3.29 miljoner kronor), prisnedsättning å fläsk (0.26 miljoner kronor) samt förmalningsersättningar (29.5 miljoner kronor). Nu nämnda subventioner beräknas sammanlagt uppgå till 92.50 miljoner kronor.

De redovisade konsument- och producentsubventionerna belöpa sålunda tillhoppa till i runt tal 188 miljoner kronor. De för ifrågasavarande ändamål anvisade respektive föreslagna beloppen å riksstat och tilläggsstater uppgå till ett något högre sammanlagt belopp, eller i runt tal 202 miljoner kronor.

Det anförda torde vara tillräckligt för att belysa storleksordningen av de utgifter, som herr **Mannerskantz** åsyftat.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag ber att få tacka för detta svar. Det täcker ungefär vad jag bett att få reda på. Jag betraktar liksom statsrådet givetvis summan av subventionerna såsom en minimisiffra — det är ju åtskilligt annat som man skulle kunna kalla subventioner än det som redovisats i statsrådets svar. Det enda som jag har undrat något litet över är, att det tagit så lång tid att få fram svaret. Hade jag vetat, att det skulle dröja så länge, skulle jag ha framställt min fråga långt tidigare. Det förefaller som om vederbörande myndigheter icke ordna hithörande saker på ett fullt modernt sätt, då de behövt så lång tid för att framlägga dessa siffror.

Det är endast en enkel fråga, jag framställt, och jag har därmed endast avsett att få reda på fakta och utfallet av fattade beslut, innan man går att träffa nya avgöranden. Därför skall jag inte alls gå in på något bedömande av om det som sker på detta område är riktigt och klokt eller icke. Jag vill endast säga, att beträffande uppdelningen i producent- och konsumentsubventioner har jag en uppfattning, som har en annan nyans än den, som kommit till uttryck i statsrådets svar. Jag tror knappast att producenterna, åtminstone i allmänhet, skulle ha erhållit lägre priser, ifall man släppt marknaden fri och inte haft subventioner. I allmänhet hade det inte blivit svårt att erhålla högre priser, och därigenom hade producenterna fått lika mycket som de nu få i form av pris på sina produkter jämte subventioner.

Jag skall nu inskränka mig till att notera de siffror statsrådet nämnde. Jag finner, att de sammanlagda anslagna beloppen visserligen icke ha överskridits. Men vid ett hastigt studium — jag vill nämna, att jag för en liten stund sedan erhöi en avskrift av statsrådets anförande, vilket jag betraktar som en extra vänlighet, då det inte är vanligt, att så sker vid enkla frågor — finner jag, att prisutjämningsbidragen å mjölk, vilka uppgått till 69.43 miljoner kronor, tillsammans med pristilläggen å smör, vilka uppgått till 5 miljoner kronor — det är väl »femtioöringarna» — tillhoppa utgöra nära 75 miljoner kronor och därmed

Ang. utgifterna för subventionering av livsmedel m. m. (Forts.)

med 10 miljoner överstiga anslagen, vilka beräknats till endast 65 miljoner kronor. Detsamma är förhållandet med prisrabatterna å smör, 47 miljoner kronor, och å margarin, 3.29 miljoner kronor, eller tillsammans 50.29 miljoner kronor, där utgifterna beräknats till 46 miljoner kronor. Där är det sålunda ett överskridande på mer än 4 miljoner kronor. Vissa anslag ha således överskridits. Jag har inte hunnit undersöka, på vilka områden subventionerna icke varit mera omfattande än att överskridandet av dessa anslag täckes och det ändock blir omkring 14 miljoner kronor över.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Anderson, Axel Ivar*, väckta motionen, nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda av herr *Herlitz* väckta motioner:

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.; och

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 15, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 14 i anledning av väckta motioner om upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpingarna av utskyldsstreet såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
utskylds-
street.*

I sitt utlåtande nr 14 hade utskottet hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning av frågan om sådan mildring av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpta valbarhets- och behörighetsvillkoren för vissa kommunala förtroendeuppdrag, att den, som ofövällat, i följd av arbetslöshet eller sjukdom eller av annan jämförlig orsak, kommit att häfta för kommunalutskylder för något av de senaste tre åren, icke därigenom skulle diskvalificeras för sådana uppdrag, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av nämnda utlåtande stannat i olika beslut. Under det att första kammaren bifallit utskottets hemställan, hade andra kammaren med avslag å densamma bifallit en av herr Oscar Gottfrid Karlsson m. fl. avgiven, vid utlåntandet fogad reservation. I denna reservation hade hemställts, att riksdagen för sin del ville antaga däri intagna förslag till lagar angående ändrad lydelse av 15 § lagen om kommunalstyrelse på landet, 13 § lagen om kommunalstyrelse i stad, 11 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, 12 § lagen om församlingsstyrelse, 8 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm, 8 § lagen om skolstyrelse i vissa kommuner samt 6 § lagen om landsting, varigenom åsyftats ett upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpingarna av utskyldsstreet såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag.

I anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså förelåg mellan kamrarnas beslut, och hade utskottet i det nu föreliggande memorialet hem-

Sammanjäkningsförslag ang. utskyldsstrecket. (Forts.)
ställt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om mildring eller upphävande av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket som valbarhets- och behörighetsvillkor för vissa kommunala förtroendeuppdrag samt om framläggande om möjligt för 1942 års lagtima riksdag av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Holmström, Herlitz, John Gustavson, Nolin* och *Kyling*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Holmström: Herr talman! Vid detta konstitutionsutskottets memorial är fogad en reservation av fem ledamöter, som icke kunnat biträda utskottets mening.

Ärendet är föranlett av motioner om upphävande av de vid 1935 och 1936 års riksdagar beslutade skärpningarna av utskyldsstrecket såsom valbarhets- och behörighetsvillkor till vissa kommunala förtroendeuppdrag. Första kammarens beslut innebar, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning av frågan om sådan mildring av de åren 1935 och 1936 beslutade skärpta valbarhets- och behörighetsvillkoren för vissa kommunala förtroendeuppdrag, att den, som oförväntat, i följd av arbetslöshet eller sjukdom eller av annan jämförlig orsak, kommit att häfta för kommunalutskylder för något av de senaste tre åren, icke därigenom diskvalificeras etc.». Andra kammaren antog däremot för sin del ett förslag till lag, innebärande ett upphävande av dessa skärpningar av utskyldsstrecket.

Kamrarnas beslut äro sålunda skiljaktiga i två hänseenden. Första kammaren har begärt en utredning av frågan, medan däremot andra kammaren har fattat ett direkt beslut om införande av en lag. Den skiljaktigheten är ganska oväsentlig.

Den andra skiljaktigheten ligger däremot på det sakliga och principiella planet och är därför väsentlig. Första kammaren har inte velat gå längre än till en *mildring* av bestämmelserna, så att den som *oförväntat* brustit i skattebetalning icke skall drabbas av diskvalifikationsbestämmelserna. Andra kammaren har däremot gått så långt, att alla dessa diskvalifikationsbestämmelser skola *upphävas* och därmed det s. k. »ordentlighetsstrecket» helt slopas. Kamrarnas ståndpunkter kunna således karakteriseras av orden »*mildring*» för första och »*upphävande*» för andra kammaren.

Nu har konstitutionsutskottet i sitt sammanjäkningsförslag medtagit båda dessa karakteristiska ord, i det utskottet föreslår, att riksdagen skall begära en utredning om »*mildring* eller *upphävande*» av diskvalifikationsbestämmelserna.

Då nu andra kammarens ord »upphävande» anger ett betydligt vidare begrepp än första kammarens ord »mildring», har ju därmed första kammarens principiella ståndpunkt kommit bort.

Det hade varit riktigare, om sammanjäkningsförslaget hade gått ut på en hemställan om att andra kammaren skulle biträda första kammarens beslut, då ju därmed i alla fall någonting positivt hade vunnits och andra kammaren blivit till stor del tillfredsställd.

Utskottets majoritet har inte velat vara med på detta. Vi reserverar inga möjligheter att i kamrarna i en fråga som denna yrka bifall till en reservation. Därför ha vi inskränkt oss till att reservera oss blankt.

Till detta vill jag foga det uttalandet, att Kungl. Maj:t måtte beakta de synpunkter, som jag jämte några medreserverar framförde, när detta ärende första gången behandlades, nämligen vidtagande av åtgärder syftande till att de,

Sammanjämningsförslag ang. utskyldsstrecket. (Forts.)

som varit inkallade till beredskapstjänst och på grund därav brustit i skattebetalning, skola undantagas från dessa diskvalifikationsgrunder.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Gustavson, John*.

Herr **Källman**: Herr talman! Herr Holmström har riktigt återgivit vad kamrarnas olika beslut innebära, men han har däremot inte dragit de riktiga konsekvenserna av beslutens innebörd. Läget är det, att konstitutionsutskottet är skyldigt att om möjligt förorda en sammanjämkning, och en sådan kan rimligen inte tillgå på annat sätt än att man tager med något av vad varje kammare för sin del beslutat. Första kammaren har icke gått med på ett upphävande av de bestämmelser, som infördes 1935 och 1936 med avseende på valbarhets- och behörighetsvillkoren för vissa kommunala förtroendeuppdrag, utan har endast beslutat en utredning om mildring av bestämmelserna. De som oförvällat kommit att häfta för kommunalutskylder skulle inte drabbas av diskvalifikation. Andra kammaren har däremot redan upphävt alla de skärpta valbarhetsvillkoren. Då är det väl den naturligaste sak i världen, att man ger första kammaren rätt så till vida, att man begär utredning om både eventuell »mildring» och om »upphävande». Men om andra kammaren skall få något med, måste man i skrivelseförslaget angiva, att om det icke är möjligt att genomföra denna mildring, man skall taga under omprövning frågan huruvida ett upphävande av de ifrågakommande villkoren bör ifrågakomma.

Detta är således en riktig sammanjämkning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr **Andersson, Karl**: Herr talman! Jag beklagar, att konstitutionsutskottets ledamöter icke kunnat ena sig om en sådan lösning av förevarande ärende, att utskottet kunnat inbjuda första kammaren att biträda andra kammarens beslut. I så fall ha vi redan vid detta års riksdag lyckats få en positiv lösning av denna fråga, en lösning som säkerligen hade varit lycklig inte minst om man tänker på de förhållanden som råda på grund av beredskapstjänstgöringen.

När nu detta icke har lyckats, utan utskottsmajoriteten i stället föreslår en skyndsam utredning och begär Kungl. Maj:ts förslag till nästkommande års riksdag, föreligger ingen annan möjlighet här i dag än att biträda utskottets förslag. Jag gör det emellertid under den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid nästa års riksdag inkommer med ett förslag, som av riksdagen då kan accepteras.

När vi föregående gång behandlade denna fråga, fälldes ett yttrande i debatten, som jag inte hade tillfälle att då bemöta. Jag skulle gärna i dag med herr talmannens benägna tillstånd be att få något litet beröra detta yttrande. Det fälldes av en talesman för konstitutionsutskottets majoritet, och uttalandet var sådant, att jag har svårt att låta det stå oemotsagt. Att jag inte vid tillfället bemötte yttrandet, berodde närmast på att jag trodde mig ha hört fel. Jag ville med andra ord icke tro mina egna öron. Men sedan jag läst yttrandet i riksdagens justerade protokoll, förstår jag, att yttrandet verkligen var sådant som jag uppfattade det. Det var herr John Gustavson, som i ett anförande framhöll följande: »Men är oförmågan att betala skatt oförvällad, kan jag inte begripa, varför inte i dessa kommuner kan tillämpas vad jag vet tillämpas längre söderut i Bohuslän, och inte minst i min hemkommun, där det ofta inträffar, att personer, som inte ha kunnat betala sin skatt, komma in med en skrivelse till kommunens beslutande organ — i detta fall kommunalfullmäktige — och begära anstånd med skatten. De kanske betala ett mindre

Sammanjämningsförslag ang. utskyldsstrecket. (Forts.)

belopp men begära anstånd med det återstående. I de allra flesta fall går vederbörande myndighet med på detta, och den, som får ett sådant anstånd beviljat, uppföres inte i restlängd och häftar sålunda inte för skatten så länge anståndet räcker.» I en replik underströk herr Gustavson detta ytterligare och ville rekommendera denna metod även åt andra.

Nu förhåller det sig emellertid som bekant så, att kommunallagarna i olika paragrafer reglera, hur skattebetalningen skall skötas. Kommunallagarna känna icke till något anstånd med skattebetalningen. Skatten skall erläggas vid uppöbdsstämman. I 76 § av lagen om kommunalstyrelse på landet stadgas: »Efter uppöbdsstämman upprättar kommunalnämnden restlängd å de skattskyldiga, som ej vid uppöbdsstämman behörigen guldit sin skatt och för vilka ej avkortning eller avskrivning i laga ordning ägt rum.» Vem är det då, som skall anses häfta för kommunalutskylder? I Hammarskjölds kommentarer till 11 § sagda lag säges följande: »Den som rätteligen fått kommunalutskylder sig påförda, måste anses häfta för dem, så fort de icke erlagts å vederbörlig uppöbdsstämman och så länge de ännu kunna från honom utkrävas.» Den metod som herr John Gustavson rekommenderade är sålunda fullkomligt olaglig.

Jag finner det vara betänkligt, att en lagstiftare vill rekommendera att kringgå lagarna, men jag finner det alldeles särskilt betänkligt, när en ledamot av konstitutionsutskottet vill förorda ett liknande tillvägagångssätt. Jag kan emellertid inte följa herr Gustavsons anvisningar. Jag anser att så länge en lag gäller skall den tillämpas, men när en lag är vrång och obillig och strider mot rättsuppfattningen, skall lagen ändras eller upphävas. Och det är detta, som motionärerna ha avsett med sin motion.

Här föreligger således en lag, som enligt min och mångas mening är sådan, att lagen bör ändras. Men det förhållandet, att lagen är obillig, får inte förändra någon ute i kommunerna att kringgå den, och jag tycker verkligen inte att man från en ledamot av konstitutionsutskottet skall rekommenderas att göra det.

Herr talman! Jag hade helst önskat, att riksdagen i år kunnat fatta ett klart beslut i enlighet med motionerna, och jag beklagar, att inte denna kammare velat följa andra kammaren i det beslut, som den fattat.

Som saken nu ligger till ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Bara ett par ord i all korthet! Den föregående ärade talaren gick ifrån det ämne, som här behandlas, nämligen frågan om sammanjämkning eller inte, och har gått in i en sakdebatt och läst upp en hel del ur protokollet från det sammanträde, då vi sist behandlade frågan. Han var dock tjänstaktig nog att läsa så mycket ur kommunallagen, att mitt bemötande kan i hög grad förkortas. Han påstår nämligen att jag skulle ha rekommenderat en metod, som vi tillämpa längre söderut i Bohuslän men som enligt hans uppfattning skulle vara fullkomligt olaglig. Han läste upp den paragraf i kommunallagen, som bland annat säger: »Efter uppöbdsstämman upprättar kommunalnämnden restlängd å de skattskyldiga, som ej vid uppöbdsstämman behörigen guldit sin skatt och för vilka ej avkortning eller avskrivning i laga ordning ägt rum.» Jag tackar herr Andersson i Rixö för att han icke slutade citatet tidigare utan medtog orden »för vilka ej avkortning eller avskrivning i laga ordning ägt rum».

Som jag nämnde vid det sammanträde, då denna fråga sist behandlades, innebär bestämmelsen, att vederbörande beslutande kommunala organ har rätt att avskriva eller avkorta utskylder. Med en tillämpning av denna metod, som

Sammanjämningsförslag ang. utskyldsstrecket. (Forts.)

omnämnes i den upplästa paragrafen, kommer vederbörande icke på restlängd och han häftar alltså icke längre för skatten i den mån den är avkortad eller om den är avskriven. Det är detta, som återfinnes i mitt anförande i det protokoll, som herr Andersson citerade.

Vad nu själva saken beträffar har jag icke kunnat biträda konstitutionsutskottets förslag till sammanjämnning, enär jag anser att första kammarens beslut innebär ett tillmötesgående mot motionärerna, som de kunde vara belättna med. Vi äro samtliga i konstitutionsutskottet eniga om att, därest det förekommer oförvållad oförmåga att fullgöra skattskyldighet, vederbörande icke skall berövas sina kommunala uppdrag. Därom råder ingen tvekan. Vi gingo därför in för att frågan skulle utredas, och efter en sådan utredning äro vi villiga att acceptera motionärernas förslag.

Det var endast denna korta replik, herr talman, som jag ville giva. Jag yrkar bifall till den av herr Holmström m. fl. avgivna reservationen, d. v. s. avslag på sammanjämningsförslaget.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Bara ett par ord till herr John Gustavson, som tidigare talat om och rekommenderat anstånd med skattebetalning.

Jag sade, att kommunallagarna ingenting känna till om ett sådant *anstånd*. Kommunallagarna tala om avkortning och avskrivning. Vid avskrivning kvarstår betalningsskyldigheten, och skatten kan vid ändrade förhållanden indrivvas. Vad som tydligen försiggått i herr Gustavsons hemkommun är varken avkortning eller avskrivning, utan det är anstånd — såsom herr Gustavson också uttryckte det — utan att vederbörande ha uppförs på restlängd. Det är detta förhållande, som jag har velat påtala.

Jag vill till sist säga att när jag förra gången tillät mig påstå, att det råder en viss idyll i herr Gustavsons hemkommun, tror jag att jag i dag kan säga, att det kanske rent av vore skäl i att vederbörande myndigheter tittade litet närmare på den idyllen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående vissa frågor rörande den kommunala indelningen.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 126 i första kammaren av herrar *Verner Andersson* och *Albert Andersson* och nr 143 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., dels de ävenledes likalydande motionerna nr 165 i första kammaren av herr *Karl August Johanson* och nr 210 i andra kammaren av herr *Lindberg* i Umeå.

I motionerna I:126 och II:143 hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, avseende att motverka och förhindra en ur det helas synpunkt skadlig stympning av landsbygdens gamla kommunala enheter genom frånskiljande av tätbebyggda delar för förening med närbelägna städer eller samhällen.

I motionerna I:165 och II:210 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om införande av sådana nya bestämmelser, att regleringar inom tätbebyggda områden av

Ang. vissa frågor rörande den kommunala indelningen.

Ang. vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)
landskommunerna kunde ske utan avkorporeringar eller kommunal nybildning och utan att allt för mycket ekonomiskt betunga de tätbebyggda områdenas inbyggare.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionerna I: 126 och II: 143 samt

2) att motionerna I: 165 och II: 210

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! I nu föreliggande utlåtande har konstitutionsutskottet i sin motivering hänvisat till att riksdagen, i enlighet med konstitutionsutskottets utlåtande nr 18 till 1939 års riksdag i anledning av två motioner, hemställt »om en självständig, allsidig utredning, med beaktande av de av konstitutionsutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 18 anförda synpunkterna, av frågan om ändrad lagstiftning, syftande till en rationell kommunal indelning». Utskottet förmenar, att detta sammanfaller med yrkandet i den av mig framförda motionen. Jag vill inte taga upp en tvist om den saken, men jag vill erinra om vad som låg till grund för riksdagens beslut 1939. Det var den wallentheimska motionen, vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam och allsidig utredning av frågan angående behovet av och möjligheterna för en ändrad kommunal indelning i syfte att åstadkomma större kommunala enheter samt för riksdagen framlägga de förslag i fråga om vilka riksdagens medverkan anses betingad». Vidare var det herr Lundqvists motion vari hemställdes, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i vad mån municipalsamhälles befolkning må kunna befrias från skyldigheten att deltaga i kostnaderna för sådana föranstaltningar inom moderkommunen, som endast avse landsbygdsdelen av denna, och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Jag och min medmotionär hemställa i år, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om införande av sådana nya bestämmelser, att regleringar inom tätbebyggda områden av landskommunerna kunna ske utan avkorporeringar eller kommunal nybildning och utan att allt för mycket ekonomiskt betunga de tätbebyggda områdenas inbyggare».

Visserligen finns det kanske en del anknytningspunkter i vår motion till de nyss citerade — i synnerhet till herr Lundqvists motion — men enligt min uppfattning täcka dessa inte helt de önskemål vi ha framfört. För stadsplanelagda samhällen och i all synnerhet för municipalsamhällena uppstå rätt ofta stora dubbelbeskattningar. Municipalsamhällena ha i likhet med städerna att vidtaga en hel del åtgärder i saneringsavseende. Landskommunernas förbund vitsordar detta i det utlåtande, som de avlämnade 1939 och varur jag skall be att få citera följande: »Härigenom komma dessa samhällens invånare under ett hårdare skattetryck än övriga sockenbor. De få då icke blott bära sitt eget samhälles speciella utgifter utan få jämväl deltaga i kommunens samtliga utgifter och t. o. m. i vissa sådana, varav de icke ha direkt gagn.»

Förbundet vitsordar alltså det, som har inträffat och som väl också kommer att inträffa i fortsättningen. Om man exempelvis i ett municipalsamhälle bygger ett vatten- och avloppsnät, får detta bekostas av municipalsamhällets egna skattedragare. Beslutar moderkommunen sedermera att på ett annat ställe inom kommunen utföra en liknande anordning, får municipalsamhällets inbyggare skattevägen vara med om att bekosta även detta företag. Samma

Ang. vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)

förhållande råder också beträffande gatuväsendet. Beträffande detta ha municipalsamhällena, och i detta fall även köpingarna, att betala vägskatt i vanlig ordning, under det att de utan statsbidrag själva få underhålla sitt eget gatunät i mycket stor utsträckning.

Jag har här en insändare i en tidning från mitt eget län, ur vilken jag skall be att få citera följande: »I en notis i onsdagsnumret av Västerbottens-Kuriren under rubrik 'Vägmarken dyr för småsamhällena' framhölls, vilka stora kostnader som påläggas municipalsamhällena för marklösen till allmänna vägar, som dragas genom deras områden. Vad som sagts om de i notisen nämnda municipalsamhällena, gäller även Vindelns, vilket framhålles för att visa allmängiltigheten av omdömet i rubriken. Beslut föreligger nämligen att onlägga Umevägen genom samhället på en sträcka av cirka 2 km. Härför måste man räkna med en inlösen av ett markområde på omkring 30,000 kvm för en kostnad, som med ledning av kostnaderna för torget med intilliggande gator torde få beräknas till 45,000 à 55,000 kr.»

Insändaren pekar på fortsättningen på att det är klart att man i regel av tomtägarna kan taga ut den delen, som ankommer på gatumarkslösen, men i detta speciella fall går det inte att göra detta, ty järnvägen går så nära den föreslagna vägen att det icke kan bli någon bebyggelse däremellan. Alltså får detta lilla municipalsamhälle bestrida kostnaderna för marklösen för en väg, som det inte själv har begärt och som det praktiskt taget inte har någon större nytta av.

Jag har funnit anledning att i detta sammanhang liksom tidigare något närmare titta på beskattningen inom municipalsamhällena. I den sist utkomna delen av landskommunernas årsbok för 1940 finner man exempelvis att Hälleviksstrand har en municipalskatt på icke mindre än kronor 4.70 med en skatteutjämning av 98 öre. Morlanda kommun, som är moderkommunen, har kronor 12.53 i kommunalskatt med 33 öres utjämning. Ett annat municipalsamhälle, Hovnäset, har kronor 3.75 i municipalskatt med 63 öres utjämning; och moderkommunen, Askum, har kronor 12.76 i kommunalskatt med kronor 2.52 i utjämning. Det förekommer i denna intressanta publikation uppgifter från samtliga municipalsamhällen, och man finner att det icke är i sällsynta utan tvärtom i ett stort antal fall, som man kommer upp i en municipalskatt på 2 kronor.

Jag vet mycket väl av egen erfarenhet, att det är ganska svårt att ordna sådana frågor som denna. Jag har själv varit med om att bryta ut ett municipalsamhälle från en moderkommun. Vi ställde vid det tillfället en fråga till moderkommunens delegerade, huruvida de voro villiga att ge direkta anslag till municipalsamhället; i sådant fall skulle vi släppa kravet på en skilsmässa. Enligt gällande kommunallagar går det emellertid inte för sig att göra så. Vi hade vid det tillfället byggt en vatten- och avloppsledning, som kostade oss omkring 300,000 kronor, och jag vill poängtera att vi för detta arbete icke erhållit ett enda öre i statsbidrag. Skattekrona i municipalsamhället voro cirka 9,000. Det rädde även på andra områden sådana förhållanden, att vi ansågo oss nödsakade att begära skilsmässa. För egen del vill jag vitsorda, att för det dåvarande municipalsamhällets och den nuvarande köpingens del har detta steg varit till mycket stort gagn. Vi ha kommit under den utdebitering vi förut hade med en och ända upp till två kronor. skattekronaernas antal har ökat rätt avsevärt och vi ha kunnat utföra en hel del förbättringar inom vårt samhälle. Det kanske då kan synas egendomligt att jag talar för att möjligheter skola finnas för att municipalsamhällena utan utbrytning skola kunna få hjälp. Men jag gör det därför att jag vet att landskommunen, alltså den kvarvarande delen, kommer i rätt stora ekonomiska svårigheter, och jag anser att

Ang. vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)
det borde finnas möjligheter att på lagstiftningens väg ordna dessa frågor så, att någon dubbelbeskattning icke kommer till stånd.

Jag skall inte, som frågan nu ligger, trötta kammarens ledamöter med ytterligare detaljer, men jag vill påminna om att landskommunernas förbund i sitt utlåtande av år 1939 uttalat en mening, som jag livligt instämmer i och som lyder: »Enda möjligheten att undgå dylik kommunklyvning synes vara, att landskommunerna mera allmänt och så långt möjligt tillgodose de tätbebyggda delarnas municipala behov, så att samhällena härför icke behöva bilda egna municipalsamhällena eller inkorporeras.»

Där ligger just kärnpunkten i vad vi ha anfört. Men i konstitutionsutskottets utlåtande av år 1939 kan man icke få fram just detta, varför jag verkligen hade väntat ett något mera positivt yttrande av konstitutionsutskottet i år. De synpunkter, som jag och min medmotionär i andra kammaren lägga på denna fråga, ha vi sammanfört i ett avsnitt i vår motivering — jag kan ju nämna, att när denna motion skrevs, förelågo i vårt län några synnerligen aktuella fall, som gjorde att vi ansågo oss böra till riksdagen framkomma med denna motion. Den del av vår motivering, som så att säga är en sammanfattning av vad vi ha ansett, lyder på följande sätt: »Då en del av en kommun skall avskiljas för att tillföras en stad eller själv utgöra en fristående stadsbildning, skall en ekonomisk uppgörelse träffas mellan de kommuner som beröras av ombildningen. Jag vill nu ifrågasätta huruvida icke en ekonomisk uppgörelse inom en kommun kan vara tänkbar som gör en avskilning av del av kommun överflödig. När man inom ett tätbebyggt område av en landskommun önskar att separera från kommunen för att bilda egen kommun eller för att uppgå i en stad är det ofta för att slippa bära dels kommunalskatt och vägs katt, dels särskild skatt för reglering av det tätbebyggda område inom vilket man bor. Om en sådan ordning kunde införas, att de inom det tätbebyggda området bosatta kunde erhålla del av kommunalskatten för angivna regleringsändamål, skulle huvudmotivet för utbrytningen upphävas. Ur landskommunernas synpunkt borde en sådan ordning vara att föredraga framför den nuvarande metoden, då kommunerna berövas delar av sitt område. Man kan också uttrycka saken så, att landskommunerna skulle ha att efter vederbörlig prövning bidra till regleringar inom sina tätbebyggda områden.»

Detta är alltså kontentan av vad vi framfört i vår motion och de önskemål vi ha på detta område. Vi hade, som jag nyss sade, förväntat att konstitutionsutskottet i sin motivering något hårdare skulle ha tryckt på detta, men utskottet har inte gjort det. Utskottet har ansett att det var nog med att hänvisa till den utredning, som begärts 1939 och som ännu icke kommit till stånd. Jag skall även be att få citera några rader ur »Sunt Förnuft», som också tittat en liten smula närmare på dessa problem och som säger: »Motionärerna efterlysa därför en reform, som kan göra det möjligt att på en gång tillgodose både de gamla kommunala enheternas intresse av att icke bli stympade genom utbrytning och de tätbebyggda samhällenas intresse av att få sina speciella behov tillgodosedda utan alltför tungt belastande av samhällenas egna invånare. Någon lätt sak att åstadkomma en sådan tulipanaros blir det nog inte. Men motionärerna ha rätt i att den nuvarande ordningen ofta leder till mycket beklagliga konsekvenser. De stridigheter och tvistemål, som alltid uppstå, när det gäller inkorporerings- och nybildningsfrågor, vittna tydligt därom. Önskemålet om en utredning i saken får därför anses väl befogat.»

Vår inställning till dessa spörsmål är denna, att de stridigheter, som nästan alltid uppstå mellan municipalsamhällena och landskommunerna, äro av den art att de äro allt annat än behagliga. Det borde enligt mitt sätt att se på

Ang. vissa frågor rörande den kommunala indelningen. (Forts.)
saken finnas möjligheter att på lagstiftningens område skapa en utväg, varigenom sådana stridigheter och klyvningar kunde undvikas.

Då nu utskottet är enhälligt i sitt utlåtande, finns det naturligtvis ingen möjlighet att åstadkomma någon ändring däri. Men jag har velat framföra dessa synpunkter för att även de, om någon utredning enligt 1939 års riksdagsskrivelse kommer till stånd, därvid kunna komma under behandling. Jag tar mig dock i alla fall friheten, herr talman, att yrka bifall till motionen.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Då den föregående ärade talaren slutade med att yrka bifall till sin motion i detta ärende, har jag å utskottets vägnar att framställa ett yrkande om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Karl August Johanson har gjort den anmärkningen mot utskottsutlåtandet, att den fråga, som utskottet och riksdagen behandlade år 1939 angående utredning om en mera rationell kommunal indelning, icke är densamma som den fråga, som föreligger i den nu behandlade motionen. Herr Johanson erkände dock att det fanns åtskilliga beröringspunkter, och så ha vi sett saken i konstitutionsutskottet också. Även om det icke i stort sett är precis samma sak, så finns det dock åtskilliga beröringspunkter, och vi förmena att när en utredning kommer att företagas i anledning av den av riksdagen år 1939 begärda utredningen om en rationell kommunal indelning, kan man näppeligen komma ifrån att även taga upp det spörsmål, som vidröres i herr Johansons motion.

Jag skall, herr talman, icke vidare upptaga kammarens tid, utan med hänvisning till det av mig anförda och vad utskottet har skrivit hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 1 hemställt.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten 2 gjorda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen I: 165; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om en förutsättningslös utredning rörande det proportionella valsysteemets inverkan på de politiska förhållandena inom vårt land m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i valordningen beträffande val till riksdagens andra kammare m. m.

*Om rättvisare
mandatfördelning
vid
andrakammarval.*

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 128 i första kammaren av herr von *Stockenström* m. fl. och nr 165 i andra kammaren av herr *Mosesson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande sådana ändringar i valordningen för val till riksdagens andra kammare och till landstingen, att en proportionellt riktigare och mer rättvis mandatfördelning mellan de olika parti-grupperna komme till stånd, ävensom om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Om rättvisare mandatfördelning vid andrakammarval. (Forts.)

Utskottet, som i det nu ifrågavarande utlåtandet upptagit motionerna till behandling endast i vad de avsågo valen till riksdagens andra kammare, hade i detta ärende anfört:

»Förslag om modifikationer i vårt valsystem, ägnade att skapa större proportionell rättvisa, hava vid flera tillfällen varit å bane. Skilda meningar hava därvid kommit till synes, och det har visat sig att spörsmålet kunnat ses från flera olika synpunkter. Utskottet vill icke i detta sammanhang taga ståndpunkt till dessa olika åsikter utan inskränker sig till att uttala att en ny ingående utredning av frågan icke lämpligen bör igångsättas i nuvarande tidsläge. Utskottet hemställer alltså, att motionerna, i vad de i förevarande utlåtande upptagits till behandling, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

I fråga om utskottets motivering hade reservation anmälts av herr *Källman*.

Herr von Stockenström: Herr talman! Vid årets riksdag ha, i likhet med vad som skett vid föregående tillfällen, väckts motioner från folkpartiets sida om utredning angående en rättvisare mandatfördelning vid politiska val. Det är ju ett gammalt krav, och jag behöver kanske inte vid detta tillfälle gå närmare in på de skäl, som enligt vår mening tala för önskvärdheten av att en viss revision av vårt nuvarande proportionella system äger rum, som ger en rättvisare och riktigare mandatfördelning.

Nu menar kanske utskottet att det egentligen inte inträffat något särskilt nytt sedan dessa frågor sist behandlades i riksdagen. Jag vill emellertid framhålla att för varje val som ägt rum, det må gälla val till andra kammaren eller till landstingen, visar det sig att mandatfördelningen i åtskilliga fall icke blivit rättvis. Än blir det ena partiet gynnat, än det andra, än blir det ena partiet i avsevärd grad missgynnat, än det andra. Vidare ha vi också konstaterat vid många tillfällen, att valkarteller ha anordnats, men jag tror i alla fall att man har en allmän känsla av att det vore mycket mera önskvärt att man finge ett system, som gav en sådan rättvisa att man inte behövde anordna valkarteller.

Jag vill också erinra om att i den motion, som i år är framlagd, har av motionärerna påpekats, att man med en rättvisare mandatfördelning icke avser att införa ett system, som skulle komma att gynna vilka särgrupper och vilka smärre politiska meningsriktningar som helst. Det har uttryckligen sagts ifrån att man avser att en utjämning skall äga rum, som ger större rättvisa åt sådana meningsriktningar, som verkligen ha en större allmän anslutning och bära upp en mera allmänt omfattad politisk åskådning. Vi mena alltså att vid den utredning, som vi ha begärt, just denna synpunkt särskilt skulle beaktas.

Nu har utskottet visserligen medgivit, att frågan kan ses ur olika synpunkter, men man vill i nuvarande tidsläge icke gå med på att en utredning tages upp. Det kan hända, att man i detta utskottets uttalande kan utläsa, att man dock anser att frågan längre fram kan tagas upp. Det kan också hända, att utskottet ansett att vi nu ha händerna så fulla med andra uppgifter, att denna fråga tills vidare bör skjutas åt sidan. Om detta är utskottets mening, skulle jag bara vilja göra den erinringen och det påpekandet, att bland de omsorger, som vi anse just nu vara särskilt angelägna, är också den att slå vakt om vår folkliga självstyrelse och vårt demokratiska statsskick. Skall detta styrelsesätt omfattas med allmänt förtroende, bör det ändå vara en viktig angelägenhet att se till att formerna för vår demokrati bli så väl avvägda och så rättvisa, som möjligen kan bli fallet. Och det är just på denna punkt vi mena att det finns vissa brister.

Nu ha vi i åtskilliga år haft det proportionella systemet, men vi få väl ändå inte vara så konservativa, att vi inte kunna tänka oss möjligheten att göra någon ändring och förbättring i detta system, då man kunnat konstatera att det är

Om rättvisare mandatfördelning vid andrakammarval. (Forts.)

behäftat med en hel del brister. Jag menar därför att just omsorgen om vår folkliga självstyrelse talar för att man även i dessa tider, trots att vi ha så mycket annat att tänka på, böra se till att någonting göres häråt.

Det är av detta skäl, herr talman, som jag mycket beklagar att utskottet icke velat taga upp saken i år. Jag anser att det icke varit ur vägen att en skrivelse avlåtits till regeringen, där dessa våra önskemål uttalas.

Nu har konstitutionsutskottet av någon anledning, som jag inte känner till, delat upp motionen på två utlåtanden. Det ena, som vi nu behandla, avser valen till andra kammaren, och i ett senare utlåtande behandlas frågan om mandatfördelningen vid val till landstingen. Emellertid har det avlämnats endast en motion med en enda kläm, där det talas om de politiska valen överhuvud taget, och jag förstår inte alls vad det funnits för skäl för att på detta sätt dela upp utlåtandet i två. Då jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till klämman i den motion, som är framburen av mig och åtskilliga andra kammarledamöter, nämligen motionen nr 128 i denna kammare, får jag med anledning av att frågan på detta sätt blivit uppdelad hemställa, att i klämman de tre orden »och till landstingen» måtte utgå. Klämman skulle alltså få den lydelse att det hemställas, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande sådana ändringar i valordningen för val till riksdagens andra kammare, att en proportionellt rättigare och mer rättvis mandatfördelning mellan de olika partigrupperna kommer till stånd, ävensom om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Jag ber alltså att få yrka bifall till motionens kläm i denna lydelse.

I detta anförande instämde herrar *Sam Larsson, Elon Andersson, von Horn, Lindblom, Gottfrid Karlsson, Andrén* och *Albertsson*.

Herr Källman: Herr talman! Det som här bör vara ägnat att tilldraga sig uppmärksamhet är icke motionerna eller vad som anförts till förmån för dem, utan det är konstitutionsutskottets ändrade inställning till frågan om tilläggsmandaten. År 1937, då utskottet senast yttrade sig över liknande motioner, framförde utskottet en bestämd uppfattning om att det saknades anledning att ompröva detta spörsmål, och fördens skull yrkade utskottet avslag. Sålunda meddelade utskottet bland annat år 1937, att det ursprungliga syftemålet med det år 1909 införda proportionella valsättet var att även mera betydande minoriteter skulle bli representerade i riksdagen. Man erinrade också om att det förhållandet, att då valkretsarna till andra kammaren förstörades år 1921 och då 1924 års riksdag medgav bestämmelser om tre väljarebeteckningar, så var detta ägnat att åstadkomma en starkare proportionalitet. Den överrepresentation eller underrepresentation, som kunde anses föreligga, vore obetydlig.

Det som sades då gäller alltså i lika hög grad år 1941. I debatten år 1937 framfördes den uppfattningen, att uppkomsten av småpartier icke enbart var till godo. Då herr von Stockenström framhåller, att icke heller han vill gynna vilka smågrupper som helst, vill jag erinra om ett uttalande år 1937 här i kammaren, nämligen att vid 1936 års val voro icke mindre än sexton partier officiellt inregistrerade. Man reagerade i kamrarna emot en ytterligare utveckling av denna oerhörda splittring inom nationen. Alla veta att det utan svårighet låter sig göra för företagsamma personer att åstadkomma en partibildning, och medger man tilläggsmandat, så att hela riket i realiteten kommer att utgöra en valkrets, kunna ju praktiskt taget vilka låt mig rent ut säga osvenska partier som helst komma att få representation i riksdagens kamrar.

Då herr von Stockenström i detta sammanhang talade om den svenska folkliga självstyrelsen, vet jag inte om den saken hör till ämnet. Ty inte kan väl ett bifall till den föreliggande motionen betyda, att man på något bättre sätt

Om rättvisare mandatfördelning vid andrakammarval. (Forts.)
värnar om det svenska folkets förmåga att utöva sin självstyrelse. Vi måste ju alltid ha representationer för riket, för landstingen och för kommunerna, borgerliga såväl som kyrkliga, och där gäller det naturligtvis egentligen främst vad människorna förmå och duga till. Formerna för sammanräkningarna därvidlag torde efter min uppfattning sakna all betydelse.

Vad som i detta ärende är det märkliga är, som jag antydde från början, konstitutionsutskottets motivering av i år. Dess ståndpunktstagande betyder efter min mening att utskottet backar från sin tidigare fasta principiella uppfattning i denna fråga. Förklaringen härtill ligger naturligtvis däri, att det har suttit så många nya människor vid konstitutionsutskottets bord, då avgörandet träffades. Det är förklaringen till att utskottet ändrat ståndpunkt. Att jag ensam är reservant beror emellertid mera därpå, att den ganska stora minoriteten vid omröstningen inte tyckte att frågan var värd en reservation. Emellertid kommer i andra kammaren ett yrkande att framställas om att kammaren med utslutande av motiveringen måtte bifalla utskottets hemställan. Det tycker jag är vad som borde ske även i denna kammare, och jag skall, herr talman, utan att upptaga tiden med någon ytterligare utläggning be att få yrka, att kammaren med utslutande av utskottets motivering måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr **Björck**: Herr talman! Jag är fullt ense med herr von Stockenström i fråga om de synpunkter han nyss här framfört. Jag har framfört samma synpunkter i utskottet.

Som utskottets utlåtande nu föreligger är det emellertid resultatet av en kompromiss. Det kan för all del anses vara en dålig kompromiss, men om en kompromiss verkligen skall vara en kompromiss, skall den inte tillfredsställa någondera parten, och det gör inte denna. Den tillfredsställer inte oss, och den tillfredsställer inte herr Källman. Den är dock betydligt bättre, sedd från motionärernas synpunkt, än den som först förelåg till justering i utskottet. Vi som yrkade bifall till motionerna ansågo då, eftersom vi voro i minoritet, att det var bättre att ta en mager förlikning än en fet process. Vi ha därmed inte frångått vårt krav på större rättvisa vid mandatfördelningen såväl vid andrakammarval som vid landstingsmannaval. Det hävda vi alltjämt, och vi hoppas att riksdagen så småningom skall erkänna det berättigade i dessa krav och åtminstone gå med på en utredning.

Herr Källman har ansett, att utskottets utlåtande i viss mån innebär ett medgivande till motionärernas yrkande, och han har protesterat mot detta. Det håller så att säga vägen öppen för att återkomma, och detta anse vi värdefullare än det bleklagda nej och den rätt skarpa ton som förefanns, som jag nämnde, i det förslag till yttrande som först förelåg.

Det är anledningen till att vi ansågo oss kunna gå med på den kompromiss, som här föreligger. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Källman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med utslutande av motiveringen; samt 3:o), av herr *von Stockenström*, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna med den ändring, att orden »och till landstingen» utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i valordningen beträffande val till landstingen m. m.

*Om rättvisare
mandatfördel-
ning vid
landstings-
mannaval.*

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 128 i första kammaren av hr *von Stockenström* m. fl. och nr 165 i andra kammaren av hr *Mosesson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande sådana ändringar i valordningen för val till riksdagens andra kammare och till landstingen, att en proportionellt riktigare och mer rättvis mandatfördelning mellan de olika partigrupperna komme till stånd, ävensom om framläggande för riksdagen snarast möjligt av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 18 yttrat sig över motionerna i vad de avsågo andrakammarvalen, hade i det nu föreliggande utlåtandet upptagit motionerna till behandling i vad de rörde landstingsmannavalen; och hade utskottet i denna fråga yttrat:

»Då några nya synpunkter på den förevarande frågan icke framförts i motionerna, får utskottet, under hänvisning till vad utskottet tidigare anfört såväl emot införande av ett system med utjämningsförfarande vid landstingsmannaval som emot en ändring för närvarande av bestämmelserna om landstingsvalkretsarnas storlek, hemställa, att motionerna, i vad de i förevarande utlåtande upptagits för behandling, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservationer hade avgivits

- 1) av herrar *Källman*, *Holmström*, *Herlitz* och *Nolin* utan angiven mening;
- 2) av herr *Fredrik Ström* mot viss del av utskottets motivering.

Herr Holmström: Herr talman! Den blanka reservationen innebär att vi reserveranter sympatisera med motionärerna i denna sak, låt vara att vi göra det från något olika synpunkter. Att vi inte framställt något yrkande om bifall till motionen beror därpå, att vi ansett det olämpligt att i den nuvarande politiska situationen framföra spörsmål av denna innebörd. Dessutom är det så, att denna fråga inte kan lösas i år för tillämpning redan vid nästkommande års landstingsmannaval. Det är alltså god tid att senare föra fram och lösa frågan för eventuell tillämpning vid landstingsmannavalen år 1946.

Herr von Stockenström uttalade vid föregående ärendes behandling förvåning över att konstitutionsutskottet delat upp motionen på två utlåtanden. Det beror på att dessa båda i motionen framförda förslag ligga på helt skilda plan. Frågan om tilläggsmandat o. s. v., som behandlades i föregående ärende, är betydligt vidlyftigare och av helt annan innebörd än denna fråga om landstingsmannavalen. I detta fall gäller det att göra den proportionella valmetoden mera rättvis genom förstoraende av landstingsvalkretsarna. Det är enligt mitt förmenande endast en konsekvens av det beslut, som riksdagen fattade år 1921, om förstoraende av valkretsarna vid andrakammarval och om förstoraende av valcorporationerna vid förstakammarval, allt i syfte att göra den proportionella valmetoden mera rättvis. Föreliggande förslag är, skulle jag vilja säga, en parallell till dessa reformer. Det är därför konstitutionsutskottet delat upp motionerna på två olika utlåtanden.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Det i föreliggande utlåtande behandlade yrkandet beträffande landstingsmannavalen är framställt i samma motion som yrkandet i fråga om andrakammarvalen, vilken fråga nyss be-

Om rättvisare mandatfördelning vid landstingsmannaval. (Forts.)
handlades. Jag har ingen anledning att ytterligare motivera denna uppdelning, då herr Holmström redan gjort detta.

I vad motionen rör landstingen hemställa motionärerna om att få till stånd en utredning om ett bättre tillgodeseende av de olika mindre partierna för att man skall få större rättvisa inom den proportionella valmetodens ram.

I utskottets motivering finns också anfört hurusom bestämmelserna på detta område tid efter annan blivit förändrade för att nå det syfte motionärerna eftersträva, nämligen större rättvisa. Således ha, vilket herr Källman också pekade på vid behandlingen av det föregående utlåtandet, de redan tidigare för andrakammarvalens vidkommande införda bestämmelserna om s. k. valteknisk samverkan, kartellbildning, olika partibeteckning o. s. v. gjorts tillämpliga jämväl på landstingsmannavalen. Vi ha även fått till stånd en utökning av landstingsvalkretsarna. De skola numera utse minst fem och högst nio landstingsmän.

När vi hade denna fråga uppe till behandling i konstitutionsutskottet år 1937, utvisade en undersökning, att den utvidgning av landstingsvalkretsarna till att omfatta högsta möjliga antal landstingsmän, d. v. s. nio, som landstingslagen medger för att därigenom bereda större rättvisa åt de mindre partierna, inte utnyttjats av landstingen. Såvitt vi känna till har frågan om denna utvidgning av landstingsvalkretsarna icke väckt något större intresse inom de olika landstingen. Då således inte ens den möjlighet, som nu finns, är utnyttjad, är det enligt vårt förmenande ingen anledning att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning beträffande ändring av de bestämmelser, som för närvarande äro gällande.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till konstitutionsutskottets förevarande utlåtande.

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag tror man måste säga, att inte minst när det gäller landstingsmannavalen har den orättvisa mandatfördelningen mycket starkt kommit till uttryck. Nu är det ju riktigt som det påpekats av föregående talare, att denna orättvisa åtminstone i viss mån kan undgås genom att man gör valkretsarna större än vad nu är fallet. Man tycks gå och vänta på att landstingen själva skola taga något initiativ i den frågan. Det tror jag knappast landstingen komma sig för att göra. Jag tror att de kanske betrakta den här saken såsom en fråga av mera konstitutionell innebörd, som de egentligen inte lägga sig så mycket i.

Jag tror också därför att vi ha anledning att här taga upp denna fråga i ett större sammanhang. Det är inte heller så att den rättvisa som man vill ernå kan uppnås enbart genom att man utvidgar valkretsarna. Det kan även tänkas andra vägar som man kan följa i det avseendet. Jag och mina meningsfränder anse därför, att en utredning av denna fråga i hela dess vidd, alltså även frågan om mandatfördelningen vid landstingsmannaval, bör komma till stånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till klämman i den motion, som här är framlagd — det är samma motion som nyss behandlades — dock i detta fall med strykande av orden »till riksdagens andra kammare och».

Herr Källman: Herr talman! Jag har nyss talat mot tilläggsmandaten när det gällde andrakammarval. Jag är däremot vänligt inställd till motionerna i vad de avse att förbättra proportionaliteten vid landstingsmannaval.

Jag skall inte upptaga tiden med något vidare anförande, utan jag vill endast hänvisa till den ståndpunkt som både 1937 års konstitutionsutskott och vi reserveranter då intogo till frågan. Jag vidhåller den uppfattningen. Jag vill för övrigt hänvisa till vad herr Holmström anfört, i vilket jag instämmer.

Om rättvisare mandatfördelning vid landstingsmannaval. (Forts.)

Herr **Karlsson, Oscar Gotthrid**: Herr talman! Endast ett par ord gentemot herr von Stockenström!

Herr von Stockenström säger gentemot mig, att det är alldeles riktigt, att det förhåller sig på det sättet, att landstingen inte ha utnyttjat den möjlighet som finns för dem att åstadkomma större valkretsar för att därigenom få den proportionella valmetoden att verka rättvisare, men att det väl är så att landstingen inte komma sig för att göra någonting.

Men det måste väl ändå vara landstingen själva som skola göra den saken. De som inom respektive landsting äro intresserade av att någonting göres i denna sak måste väl ändå vidtaga åtgärder inom sina egna landsting för att få till stånd en förbättring i det hänseendet. Intresserar man sig där inte för saken, tycker jag det tyder på att intresset för denna sakfråga inte är så stor ute i landet, att det bör föreligga någon som helst anledning till att vidtaga några förändringar i nu gällande lagstiftning.

Herr **Gärde**: Herr talman! Såsom framgick av debatten om utjämningsmandat vid andrakammarval, hade konstitutionsutskottet ställt sig på den jämförelsevis välvilliga ståndpunkten att en sådan utredning borde komma till stånd, men funnit att tidpunkten att hemställa om en sådan just nu inte var lämplig. Kammaren har ju också genom sitt nyss fattade beslut biträtt denna ståndpunkt. Det torde dock vara tydligt, att frågan om utjämningsmandat vid andrakammarval och frågan om utjämningsförfarande vid val till landstingen, alltså medelbart till riksdagens första kammare, äga det sammanhanget med varandra, att dessa frågor böra, vilken ståndpunkt man än i sak intager, behandlas i ett sammanhang och ses från samma synpunkter.

Utän att på något sätt vilja här förfäktat någon ståndpunkt i sakfrågan beträffande valen till landstingen, tycker jag dock att den avvisande ståndpunkt som konstitutionsutskottet här utan vidare intagit, särskilt sedd i be-lysningen av konstitutionsutskottets ståndpunkt till i stort sett samma fråga beträffande andrakammarvalen, icke bör vinna riksdagens gillande i detta sammanhang.

Jag yrkar därför bifall till konstitutionsutskottets hemställan på denna punkt men med utslutning av utskottets motivering.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, dels på bifall till utskottets hemställan med utslutande av motiveringen, dels ock därpå att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna med den ändring, att orden »till riksdagens andra kammare och» utelämnades; och förklarades den förstnämnda propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till försvars-
väsendets rullföringsnämnd;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för viss
hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av viss
haverikostnad;

nr 154, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar angäen-
de anslag till statlig lagerhållning m. m.; samt

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till lån till främjande av användningen av inhemskt motorbränsle m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. tryggnaden av vedproduktionen m. m. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga åtgärder för tryggnad av vedproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 193 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt,

I. att riksdagen måtte anvisa

a) till Viss utjämning av vedpriserna å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under elfte huvudtiteln ett anslag av 750,000 kronor;

b) till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m. för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor;

c) till Ersättning åt skogsvårdsstyrelser för visst biträde vid vedavverkning för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 150,000 kronor;

d) till Lån till avverkningsförskott åt vedproducenter för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket ett reservationsanslag av 25,000,000 kronor;

e) till Förlagskapital för inköp av ved för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket ett reservationsanslag av 30,000,000 kronor;

II. att motionerna I: 222 och II: 295 måtte anses besvarade med vad utskottet förut i utlåtandet anfört.

I de likalydande motionerna I: 222, av herr *A. Holstenson* m. fl., och II: 295, av herr *A. Jonsson* i Skedsbygd m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vid planläggningen av kommande vedavverkningar hänsyn skulle tagas till i motionerna framlagda synpunkter.

Herr Mannerskantz: Herr talman! När det gäller att lösa vedfrågan, har man ju inte bara att se till att tillräckligt mycket ved blir huggen. Det är det primära, och det ha skogsägarna skött om. Man måste också se till att transporten av densamma kommer till stånd och att de merkantila dispositionerna ordnas. De två sista leden sammanfalla ganska ofta.

Jag tillåter mig nu här konstatera, att under förra säsongen vedmarknaden faktiskt inte fungerade så som den bort göra. Jag skulle tro, att av alla de marknader som sammanhånga med varor, som komma från den svenska landsbygden, har vedmarknaden varit den sämst ordnade. Jag skulle knappast tro, att detta beror på att denna bransch skulle vara den svåraste att ordna. Jag förmodar att om det inte funnes några som helst anordningar och organisationer av modern art inom slakteribranschen eller inom mejeribranschen, skulle det ganska lätt kunna uppstå kaos även inom dessa branscher. Jag tror alla erkänna, att där har den tvångsapparat som tiden nödvändiggjort handhafts och skötts på ett tillfredsställande sätt. På vedhandelns område är det dock inte så. Där fungerar inte marknaden tillfredsställande.

I stället för att man bör söka komma fram till en koncentration av handeln under tider som dessa, har antalet av dem som handla med ved ökat. Massor av människor, som kanske inte sedan förra kriget handlat med ved, ha börjat nu igen. Det råder ett ganska stort virrvarr på marknaden, när det gäller upp-

Ang. tryggande av vedproduktionen m. m. (Forts.)

köp av ved. Som skogsägare skulle jag väl för min del knappast ha så mycket att anmärka om normalpriset överbetalas i viss utsträckning. Det förtjäna ju skogsägarna på. Jag anser det emellertid vara ett fel, att man inte efterlever normalprisen, när sådana verkligen ha blivit fastställda. Jag anser detta bl. a. av den orsaken, att jag inte vill att de svenska jordbrukarna och skogsägarna skola ha namn om sig att ockra på andra medborgares svåra läge. Men jag anser det även av den orsaken, att skogsägarnas organisationer, som hålla de avtalade bestämmelserna, därigenom komma i sämre läge än de som känna sig obundna av prisbestämmelserna. Jag kan nämna exempel på att det förekommer uppköp vid bilvägar till priser långt över normalpriserna. Sådana fall ha blivit anmälda, och polisförhör ha klarlagt att det förhåller sig på detta sätt. Men bränslekommissionen eller dess organ ha ändå inte föranstaltat om åtal för saken. Det är olyckligt att det kan skojas med de statliga bestämmelserna utan att det blir någon påföljd, och detta t. o. m. när saken är bevisad. Exempel av denna art äro skadliga. Tyvärr förekommer sådant i ganska stor utsträckning och t. o. m. på ett organiserat sätt.

Med den oreglerade vedhandeln sammanhänger ett fel som hittills varit rådande på vedmarknaden. Den väl belägna veden, alltså den som finns i närheten av tätorterna, avsättningsorterna, uppköpes i stor utsträckning av vedhandlare, ibland kanske t. o. m. till vanliga priser. Frakten för denna ved blir ganska billig, och det blir då lönande att sälja den i tätorterna även om man inte håller sig över de bestämda normalpriserna. Dessa vedhandlare bekymra sig emellertid inte i någon nämnvärd utsträckning om de stora vedpartierna, som ligga ute i ödemarkerna, i de verkliga skogsdistrikten. Dessa vedpartier få oftast skogsägareföreningarna, åtminstone i stora delar av landet, ta hand om. Skogsägareföreningarna ha emellertid haft ganska svårt att hos myndigheterna vinna förståelse för att kostnaderna för just denna ved äro större, därför att medelavstånden till avsättnings- eller avlastningsplatserna äro ofantligt mycket större än för den ved som i regel uppköpes av vedhandlare.

Hittilldags har det för övrigt rätt ganska mycken, man kan säga, osämja mellan skogsägareföreningarna och myndigheterna.

Skogsägarnas organisationer anse sig också på vissa andra områden inom virkesbranschen än beträffande veden, enligt min mening med visst fog, vara sämre behandlade än många andra. Bl. a. har detta tagit sig ett allt mera skärpt uttryck i deras ringa representation i t. ex. bränslekommissionen eller industrikommissionen. Dessa kommissioner ha förstärkts ganska avsevärt under senare tid, men då alltid av sådana personer, som av skogsägarna betraktas såsom varande relativt ogint inställda mot deras intressen och framför allt mot deras organisationer.

Nu är det väl inte en slump, att den nuvarande apparaten fungerar synnerligen väl inom alla de branscher, där jordbrukarnas ekonomiska organisationer ha fått en betydande del av ansvaret. Jag tror det beror på att dessa organisationer, alltså t. ex. slakteriförbundet och mejeriernas riksförening m. fl., för närvarande faktiskt äro de enda organisationer inom sina respektive branscher, som kombinera en tillräcklig storlek samt tekniska och organisatoriska resurser med en lojalitet beträffande priserna som sammanfaller med vad landet bör kräva för närvarande. Jag tror därför att det skulle komma att visa sig bli samma förhållande med skogsägareorganisationerna, åtminstone i mycket stora delar av landet.

Jag skulle tro, att alla andra sätt komma att ge sämre resultat. Även om man försöker sig på andra vägar och andra modeller för att kontrollera vedmarknaden kommer det knappast att kunna förhindras ett jobbande med ved,

Ang. tryggande av vedproduktionen m. m. (Forts.)

med mindre man för handeln inom stora områden auktoriserar antingen vissa organisationer eller vissa organ. Då är frågan, vilka organ det bör vara. En annan väg och en annan modell är att man inte alls bryr sig om vilka priser som betalas ute till skogsägarna, utan huvudsakligen intresserar sig för att hålla en fast hand om priserna vid försäljningen i tätorterna. Det är mycket möjligt att den senaste modellen också kan leda till ett resultat, men jag har för min del närmast på känn att detta är en vanskligare väg. Att kontrollera minutpriserna är nämligen inte så lätt.

Jag tror därför att den förra modellen nog kommer att visa sig hållbarast. Men då är det sannolikt, att man inte kan låta uppköpen ske om varandra och handhas av vilka som helst. Jag tror att man till slut måste ha ett organ inom varje område, som svarar för den stora handeln. Man kunde då tänka sig att bränslekommissionen sköter det hela själv, eller också att staten anordnar något annat organ för detta ändamål eller auktoriserar någon tillräckligt stor firma eller organisation. I valet bland dessa möjligheter är jag för min del av den tron, att skogsägareorganisationerna icke skulle missbruka förtroendet och sköta saken på det allra bästa sättet.

En annan synpunkt i denna fråga är, att det redan börjar vara i senaste laget att verkställa de merkantila dispositionerna och framför allt transporter-na. Därför är det nödvändigt att man relativt snart kommer ifrån försökssta-diet och bestämmer sig för ett system, som man vill hålla sig till och som man alltså tror så pass mycket på att man vill sätta det i funktion. För när-varande ser det för mina ögon knappast ut som om det skulle vara så gynnsamma auspicer, som det borde kunna vara, för att vedförsörjningen skall sä-kerställas på bästa möjliga sätt under den kommande säsongen.

Jag misströstar emellertid inte om att denna fråga alltjämt kan ordnas upp. Jag tror att herr statsrådet kan komma fram till en lämplig modell, men jag har av intresse för saken — både för att jag tycker det är förargligt och onö-digt att inte Sverige skall kunna klara sin bränslefråga och därför att jag an-ser att skogsägareorganisationerna knappast blivit riktigt opartiskt behandla-de — velat framföra dessa reflexioner här i kammaren och belysa frågan ur deras synpunkter, som rå om skogen och leverera veden från början.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Herr Mannerskantz berörde, hur svårt det är och kan vara att ordna bränsletillförseln på ett tillfredsställande sätt, men framför allt förmenade han att skogsägareföreningarna vid ordnandet av den frågan inte hade utnyttjats i den grad som han ansåg lämpligt.

Vad först beträffar besvärigheterna på detta område, så är jag den förste att erkänna, att inte allting fungerar i alla detaljer som man skulle önska. Men man bör kanske lägga märke till vilken omfattning bränsleförsörjningen för närvarande har. Det har gällt att på något mer än ett års tid få fram en vedtillförsel, som är 5 à 6 gånger den, som tidigare varit vanlig. Det har givetvis också tillkommit besvärigheter därigenom, att en stor del av påräknad import av kol och koks helt plötsligt har bortfallit.

Men vilka svårigheterna än må vara, så är det klart att de äro till för att bemästras. För min del har jag den förhoppningen, att de också skola kunna bemästras. Läget för dagen ter sig enligt mitt förmenande icke ogynnsamt. Vi ha per 1 juli fått hugget, jag skulle tro ungefär 35 miljoner kubikmeter ved, och det är dock 10 miljoner kubikmeter mera än vad man inriktade sig på när planen för bränslesäsongen uppgjordes vid en tidigare tidpunkt.

Det är självfallet vissa osäkerhetsmoment, som alltjämt vidlåda bränsle-försörjningen för nästa säsong. All den huggna veden har sålunda ännu inte

Ang. tryggande av vedproduktionen m. m. (Forts.)

kommit fram till bilvägar eller till lastageplatser och järnvägsstationer. Men även om det skulle vara så, att cirka 10 miljoner kubikmeter inte ha kommit fram omkring den 1 juli, så är det att räkna med att de skola föras fram under sommarens lopp. Extra åtgärder för den saken äro vidtagna. Transporterna ha vidare forcerats i långt högre grad än vad som framgick av herr Mannerskantz' anförande, som ju var mycket skeptiskt i vad det gäller åtgärder på den punkten. Man skall inte glömma bort att det är vissa svårigheter att få i gång transporter av nyhuggen ved på våren och försommaren, då den är tung och besvärlig att frakta. Därför har kanske inte forceringen av transporterna ännu skett i den takt som man skulle vilja, men takten ökas, och för varje vecka som går märker man att apparaten bättre kommer i gång. Jag förnekar däremot inte att de störningar, som uppkomma genom tvistigheter i fråga om körkostnader och dylikt, äro ganska oroande. Det är allt skäl att man har sin uppmärksamhet riktad på den saken. Bränsleförsörjningen är ju av den angelägna art, att den inte får bli äventyrad på grund av en del ovidkommande störningar.

Herr Mannerskantz framhöll, att det har gått bra att ordna samverkan i de olika regleringarna mellan mejeri- och slakteriorganisationerna samt staten, och han förmenade att då borde det också kunna gå att samarbeta, när det gäller mellanhavandena mellan skogsägareföreningarna och de statliga kommissionerna. Ja, jag har samma uppfattning. Det bör gå, och jag tror också det skall gå. Men man skall inte glömma bort att de förstnämnda organisationerna äro äldre och ha mera stadga, och att de ha kommit längre än skogsägareföreningarna i fråga om att upporganisera sitt område och få hand om marknaden. Därtill kommer att omfattningen av hela bränsleförsörjningen, som jag nyss nämnde, är så pass stor att redan däri ligga stora svårigheter för skogsägareföreningarna att kunna ta hand om en större del av vedanskaffningen. I allt fall pågå nu underhandlingar om träffande av överenskommelser i den delen mellan organisationerna och bränslekommissionen, och för min del vill jag hoppas att från båda sidor kommer att visas den goda vilja som behövs för att det hela skall gå i lös.

Det är inte så, herr Mannerskantz, att organisationerna äro illa behandlade. Det är ett oriktigt uttryck, som jag tycker att herr Mannerskantz inte skulle vilja begagna. Det är riktigt att skogsägareföreningarna inte ha mer än en representant i bränslekommissionen, men man strävar ju inte efter att få en statlig kommission sammansatt av intresserepresentanter, utan man söker framför allt få med folk, som behärska organisationsspörsmålen och från den synpunkten kunna var mest lämpade. Att införa alltför ensidig intresserepresentation skulle kanske i själva verket leda till så mycket diskussion mellan stridiga intressen, att tiden alltför mycket skulle upptagas av det. De överläggningar, som måste till för att vederbörande intressen skola bli ventilerade, få nog ske vid andra tillfällen än den dagliga handläggningen av bränslekommissionens åtgärder.

Huruvida man skall komma fram till auktorisering av vedhandlare eller ej, när det gäller att ordna handeln, vet jag inte. Man har ju genomfört handelsreglering i de större orterna, och jag hoppas att man skall kunna få viss kontroll över vedhandeln genom det. Det är vidare en hel del andra åtgärder, som man nu ämnar vidtaga och som man räknar med skall ge stadga åt handeln och medföra, att man får bukt med just de svårigheter, som förut vidlådit handeln, och de misshälligheter som ha förefunnits.

Jag är den förste att erkänna att det är betänkligt, att givna prisdirektiv inte följas. Man måste givetvis vidta mycket kraftiga åtgärder för att kunna sätta stopp, om det skulle förekomma några slags oegentligheter, liknande

Ang. tryggande av vedproduktionen m. m. (Forts.)
 jobberi eller dylikt. Därom råda inte alls några skilda uppfattningar mellan herr Mannerskantz och mig.

Det är givet att vedhandeln måste in på nya linjer, och som jag har sagt äro åtgärder redan vidtagna och planerade att vidtas, för att det hela skall fungera på rätt sätt. Det må tillåtas mig att här säga, att frågan om bränsleförsörjningen är av de proportionerna, att det krävs samfällid vilja såväl av statliga myndigheter som av enskilda organisationer och enskilda förbrukare, för att det hela skall gå i lås. Bakom herr Mannerskantz' anförande finner jag att en sådan vilja föreligger. Jag vet att den finns på kommissionshåll, och då den också finns på skogsägareföreningshåll, hyser jag goda förhoppningar om att det hela skall kunna reda upp sig, så att inte ens herr Mannerskantz behöver känna det som om skogsägareföreningarna skulle vara illa behandlade.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till besparingsberedningen;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1941/42 jämte en i ämnet väckt motion;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till allmänna barnhuset; samt

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Karlskrona.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner rörande beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1941—30 september 1942;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för viss tilläggstull å vadd;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; samt

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt rätt för svenskt aktiebolag och svensk ekonomisk förening att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhets-skatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. till-
verkningen
och försälj-
ningen av
rusdrycker.*

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m., nämligen:

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

1) de likalydande motionerna nr 99 i första kammaren av herr *Bergman* m. fl. och nr 137 i andra kammaren av herr *Lindmark* m. fl., i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta hemställa till Kungl. Maj:t om nödiga åtgärders vidtagande till förhindrande av fortsatt tillverkning av brännvin av ämnen användbara till livsmedel och till djurutfodring, i varje fall efter innevarande tillverkningsperiods utgång, samt till ytterligare nedsättning av inbryggingsstyrkan vid tillverkning av pilsner; samt

2) de likalydande motionerna nr 100 i första kammaren av herr *Bergman* m. fl. och nr 134 i andra kammaren av herr *Lindmark* m. fl., vari föreslagits, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, med den rätt som i sådant tidsläge, vari vi nu befunne oss, vore lagd i dess hand, snarast vidtaga effektiva provisoriska åtgärder, som vore ägnade att i möjligaste mån avlägsna alkoholfaran från vårt folk, till gagn för folkets hälsa, ekonomi, arbetseffektivitet och försvarskraft, bland annat genom betydligt strängare ransonering än som nu tillämpades vid försäljning av spirituösa drycker.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 100 av herr *Bergman* m. fl. och II: 134 av herr *Lindmark* m. fl., angående effektivare åtgärder i nykterhetshänseende, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t med beaktande av vad utskottet i betänkandet anfört snarast måtte vidtaga de åtgärder i nykterhetsbefrämjande syfte, som i nuvarande läge befunnes påkallade; samt

2) att de likalydande motionerna I: 99 av herr *Bergman* m. fl. och II: 137 av herr *Lindmark* m. fl., om förbud mot starka dryckers tillverkning av ämnen, som vore användbara till livsmedel och djurutfodring, samt om ytterligare nedsättning av inbryggingsstyrkan vid tillverkning av vissa malt-drycker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Bengtsson*, *Ekman*, *Velander*, *Axel Ivar Anderson*, *Egnell*, *Lövgren*, *Lundell* och *Henriksson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att de likalydande motionerna I: 100 av herr *Bergman* m. fl. och II: 134 av herr *Lindmark* m. fl., angående effektivare åtgärder i nykterhetshänseende, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 99 av herr *Bergman* m. fl. och II: 137 av herr *Lindmark* m. fl., om förbud mot starka dryckers tillverkning av ämnen, som äro användbara till livsmedel och djurutfodring, samt om ytterligare nedsättning av inbryggingsstyrkan vid tillverkning av vissa malt-drycker, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Ekman*: Herr talman! Tillsammans med några ledamöter ytterligare av denna kammare och av andra kammaren har jag till bevillningsutskottets föreliggande betänkande fogat en reservation. Anledningen därtill är att vi för vår del inte kunna finna, att det för närvarande föreligger anledning vare sig att motionera eller att skriva till Konungen på sätt utskottsmajoriteten föreslagit.

Genom bevillningsutskottets försorg har kontrollstyrelsen verkställt vissa utredningar, och jag ber att ur dess skrivelse få anföra några siffror, som belysa nykterhetsförhållandena i vårt land i jämförelse med förhållandena i

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
våra nordiska grannländer. Konsumtionen av spritdrycker under den senaste tioårsperioden per innevånare och år har, enligt kontrollstyrelsens utredning, i Sverige nedgått från 5.39 till 4.51 liter. I Norge har motsvarande siffra ökat från 2.54 till 2.64, i Danmark minskat från 1.30 till 1.17 och i Finland ökat från 1.54 till 2.11. Vad beträffar vinkonsumtionen har den i Sverige minskat från 1.06 till 0.47 liter, den har varit oförändrad i Norge, 1.72 liter per innevånare, samt ökat i Danmark från 1.90 till 2.36 och i Finland från 0.12 till 0.35 liter, allt per innevånare och år.

Fylleriförseelserna, vari kontrollstyrelsen då inte inräknat sådana förseelser som militärmyndigheterna beivrat, ha per 10,000 innevånare i Sverige gått upp från 48 till 50, i Norge från 111 till 129, i Danmark från 25 till 29 och i Finland minskat från 257 till 233.

Dessa jämförelser beträffande de övriga nordiska länderna contra oss själva har kontrollstyrelsen föranletts till på grund av vissa uttalanden, som motionärerna ha gjort i sin motion och där man, som vanligt, höll jag på att säga, ställer Sverige och nykterheten i vårt land i en alltför mörk dager i förhållande till de övriga nordiska länderna och deras förhållanden på detta område. Jag vill också i anslutning till dessa siffror framhålla, att det med rätt stor tydlighet framgår att det inte existerar något samband mellan genomsnittskonsumtionen och antalet fylleriförseelser. Finland företer med sin jämförelsevis ringa sprit- och vinkonsumtion en förhållandevis mycket hög siffra beträffande fylleriförseelser, medan vi för vår del ha ett jämförelsevis litet antal fylleriförseelser, fastän konsumtionen av spritdrycker är relativt stor.

Med avseende på fylleriförseelserna har kontrollstyrelsen också gjort en annan statistisk utredning, som jag för min del tycker är rätt intressant. Man redovisar nämligen fördelningen av fylleriförseelserna på huvudstaden för sig, övriga städer för sig och landsbygden för sig. Det visar sig då, att fylleriförseelserna under den senaste tioårsperioden gått ned med 30 procent i Stockholm. Siffran har däremot ökat något litet beträffande de övriga städerna, och på landsbygden har den gått upp med inte mindre än 45 procent.

Anledningen till denna förändrade fördelning av fylleriförseelserna kan man nog söka på flera håll. Det kan tänkas, att riksdagens medgivande för några år sedan om s. k. fri försändning av spritdrycker har gjort distributionen något bekvämare än tidigare, och ovana som de förmodligen i stor utsträckning äro på landsbygden att handskas med spritdrycker, då det plötsligt och på en gång kommer mer än vanligt, har detta bidragit till dåliga utslag i statistiken.

Det kan också tänkas att den penningström, som för närvarande går från städer och industrisamhällen ut till landsbygden, inte bara har medfört att antalet kronor blivit större, utan att de också fördelats på ett större antal händer. Detta har gjort att människor, som förut inte haft råd att fullt utnyttja sin inköpsrätt, nu ha kunnat göra det. Det kan i sin tur ha berett dem vissa överraskningar, som i statistiken avsatt resultat, vilka säkerligen äro mycket förskräckande för några av denna kammars ledamöter.

Jag för min del anser i vart fall, att det kan finnas mycket plausibla förklaringar till de berörda förhållandena. Det är ju ännu inte stämplat som någonting straffvärt att förtära alkohol. Man får göra det, och man skall sköta den. Men, som sagt, om det kommer litet överraskande, kan en olycka lätt inträffa. Det finns de som ha blivit sjuka t. o. m. av att dricka för mycket kaffe.

Såsom ett mycket starkt skäl för åtgärders vidtagande har det anförts, att fylleriförseelserna bland den militära personalen ha ökat särdeles kraftigt. Det är riktigt. Det är inte några vackra siffror man får sig förelagda. Under 1939 rapporterades endast 742 militära fylleriförseelser, och under 1940 har

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

siffran stigit till 3,300. Jag tvekar inte att säga att det är en mycket hög siffra, och det förefaller som om den skulle vara högre än inkallelserna egentligen berättiga till. Tar man emellertid hänsyn till att siffran för 1939 visserligen omfattar hela året, men militärinkallelserna endast en liten del, medan det under 1940 var ofantligt mycket större kontingenter inkallade, särskilt då i samband med händelserna västerut, så tror jag att siffran för 1940 är förklarlig. Jag kan inte underlåta att för kammaren framhålla, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i ett tal för någon månad sedan ansåg sig, med hänsyn till de ideligen upprepade påståendena om det stora antalet militära fylleriförseelser, böra framhålla att nykterhetstillståndet bland soldaterna är mycket bättre än sitt rykte. Det är ingen tvekan om att statsrådet, när han säger detta, har gott underlag för det. Uttalandet får väl tas såsom en tillrättavisning till dem, som i detta avseende alltid söka framställa det svenska folket, i det här sammanhanget närmast militären, i mycket sämre dager och från en annan sida än som egentligen bör redovisas.

Det framgår således enligt min mening ganska klart av den utredning kontrollstyrelsen här i olika avseenden företett och av det siffermaterial den redovisar, att nykterhetstillståndet i vårt land ingalunda är så dåligt, att restriktioner med hänsyn till nykterhetstillståndet för närvarande skulle behöva genomföras. Det oaktat har utskottsmajoriteten i sin motivering räknat upp och rekommenderat Kungl. Maj:t att vidta en hel del åtgärder just med utgångspunkt från att nykterhetstillståndet skulle behöva förbättras genom restriktiva åtgärder. Vi, som ha undertecknat reservationen, dela inte denna utskottsmajoritetens uppfattning. Som jag nyss har sagt, är nykterhetstillståndet här i landet inte på något sätt oroande, och det framgår fullt klart av den förebrogta utredningen att det år från år blir bättre och bättre.

Man har då, synes det mig, att bedöma detta spörsmål ur synpunkten, huruvida de förhållanden i övrigt, under vilka vi leva, äro av den art att det från riksdagens sida bör begäras restriktiva åtgärder hos Kungl. Maj:t. För egen del anser jag detta knappast vara fallet. I den mån det skulle uppkomma besvärligheter exempelvis ur folkförsörjningssynpunkt, har Kungl. Maj:t redan nu befogenhet att ingripa.

I ett avseende dela både jag och jag förmodar samtliga de övriga reservanterna utskottsmajoritetens mening, nämligen däri att det vore synnerligen önskvärt, om alkoholkonsumtionen i vårt land för närvarande kunde minskas. Men vi anse att de åtgärder, som utskottsmajoriteten rekommenderar regeringen att genomföra, äro av så tvivelaktigt slag att rekommendationen borde ha uteblivit.

För det första anser sig utskottsmajoriteten böra framhålla, att motboks-innehavarnas tilldelning av spritdrycker såväl som utskänkingen kan göras till föremål för omprövning och då i inskränkande riktning. Det torde vara riktigt, att man i nuvarande situation inte behöver befara någon nämnvärd smuggling från utlandet. Men utskottsmajoritetens antagande att folk i allmänhet starkare än under vanliga förhållanden skulle reagera mot dem, som själva skulle framställa sitt brännvin, om restriktionerna bleve ytterligare åtdragna, tror jag bygger på lösan sand. Jag tror att de människor i vårt land — och det är ju de väldigt många av den vuxna befolkningen — som ha vant sig vid att ta en sup till maten och kanske någon annan gång också, komma att söka skaffa sig ersättning för inskränkningarna. Alldeles särskilt vill jag för kammaren framhålla, att det inte är någon knapphet på råvaror. Socker-tilldelningen är riklig och även i fråga om andra saker, lämpliga för egen framställning av spritdrycker, finns det god tillgång. Om man då från riksdagens sida skulle rekommendera restriktiva åtgärder på det sätt som kontroll-

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.) styrelsen har förordat — d. v. s. att den högsta tillåtna inköpskvantiteten minskas från 4-litersgränsen ner till 3 liter i månaden samt tilldelningar, som äro mindre än 4 liter, ungefärligen i motsvarande grad — synes det mig som om man måhända sätter fart på hembränningen igen. Det kan hända, att denna av oss alla så avskydda hemindustri då kommer att få en ny blomstringsperiod. Vad som skulle göra denna inskränkning just nu ännu mera betänkelig är att man inte kan åberopa nykterhetstillståndet för en sådan åtgärd.

Önskemålet om att utskänkningen på restauranger och andra näringsställen skulle minskas — man har tänkt sig från 15 till 10 centiliters maximum och sedan i proportion för annan utskänkning — det är en fråga, som även har en social sida. Våra restauranger tillhandahålla inte endast brännvin och andra spirituösa drycker, de tillhandahålla också mat. Men det är ganska säkert, att antalet besökande på restaurangerna, av vilken klass de vara må, skulle bli mindre, och man får ett arbetslöshetsproblem för dem, som äro anställda inom restaurangnäringen. Och riksdagen bör ju inte, när den vill hjälpa och underlätta på andra håll, här på ett särskilt område företaga åtgärder, som, såvitt man kan bedöma saken, komma att verka såsom direkt skapande av arbetslöshet.

I utskottsmajoritetens förslag framhålles även, att åldern för att få nya inköpstillstånd på motbok borde höjas från 21 till 25 år. Jag anser det vara ganska opåkallat att här framföra detta yrkande. Det ligger ju redan nu i myndigheternas hand att i det fallet vara restriktiva. Och mig veterligt äro de också mycket restriktiva. Jag tror inte jag säger för mycket, om jag antyder, att det torde vara få kontrollområden, där det för närvarande medgives inköpstillstånd på motbok för en medborgare, som nyss fyllt 21 år. Man vill ha högre åldrar, ända upp till 25 år inom vissa kontrollområden. Att då påyrka särskilda föreskrifter från Kungl. Maj:ts sida i det avseendet kan jag inte finna vara så särdeles påkallat.

Lägger jag så därtill, att riksdagen för ett par veckor sedan fattade beslut innebärande, att rösträttsåldern skulle sänkas till 21 år vid politiska val, så är det ju ganska märkligt, att man i fråga om en så underordnad sak som denna dock är, vill införa en skärpning från 21 år till 25. Man får vara med och rösta på riksdagsman, man får bli det själv, man kan också — förmodar jag — få sitta vid konungens rådsbord vid den åldern. Men att inneha en motbok — nej, därtill är man inte mogen! Jag kan inte se, att det är goda råd, som utskottsmajoriteten ger Kungl. Maj:t i det här avseendet.

Det säges sedan, att det också skall omprövas, huruvida inte rätten till fri försändning av spritdrycker borde inskränkas. Ja, jag frågar: ha vi någon fri försändning? Den är fri till en viss del, men vi alla få ju bidra till att betala dessa fraktkostnader. I samband med den s. k. fria försändningens införande höjdes priserna på spritdrycker, detta enbart motiverat just med den omständigheten. Om nu de, som äro så bosatta, att de nödgas använda vad man kallar den fria försändningsrätten, göra det, så är därmed inte säkert, att de ha den fritt. De betala inte själva den fulla frakten, men de betala genom det högre priset en del av frakten, och vi, som hämta vår ranson själva, vi bidra till för att de skola ha det litet bekvämare. Och jag tillägger: vi göra det gärna!

I ett avseende torde man inte böra göra några invändningar mot utskottsmajoritetens förslag, nämligen i vad det gäller en begränsning av tiden för efterhandsinköp. Om den sättes ned från 6 till 3 månader, så tror jag, att litet var, som sätter värde på denna rätt, lätt kommer att rätta sig därefter. De nu ifrågasatta åtgärderna komma att verka i direkt motsatt riktning mot vad man vid 1939 års urtima riksdag beslöt, när man av uteslutande statsfinansiella skäl genomförde ganska höga skatteökningar å spritdrycker. Såvitt jag

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

kan läsa siffrorna om konsumtionen rätt, har den gått ned i mycket större utsträckning än vad någon agitationsverksamhet kunnat åstadkomma.

Om man, såsom även reservanterna önska, skall göra något för att få till stånd en mindre alkoholkonsumtion i vårt land, så synes mig, att det bör gå genom propaganda, och jag tycker det skulle vara en uppgift för den organiserade nykterhetsrörelsen att visa något resultat av sin tillvaro. Det kanske för statsverket skulle kunna bli en liten avbetalning på alla de anslag, som under decennierna utgått till nykterhetsrörelsen, om denna i nuvarande situation ville med en modernt upplagd och effektiv propagandakampanj åstadkomma en minskning av alkoholkonsumtionen. Men jag understryker: det får lov att vara en modernt upplagd propaganda. Det får inte vara en propaganda och en kampanj av det slag, som nu pågår med föreläsningar, utan det får lov att bli någonting, som människorna förstå. Det får lov att komma in något levande i propagandan. Talar man bara till människorna på det rätta sättet, så att man når hjärtat på dem, så får man som resultat av en sådan agitation en lägre alkoholkonsumtion.

Jag vill sedan, herr talman, till slut säga, att i tider som de nuvarande borde man inte komma med förslag till sådana åtgärder, att de — såvitt reservanterna kunnat bedöma dem — endast komma att medföra irritation i stället för att verka samlande. Det skulle, som jag förut sagt, vara motiverat, om nykterhetstillståndet blivit sämre och sämre, men då så inte är fallet, så anser jag för min del, att man för närvarande inte har skäl att skriva till Kungl. Maj:t på det sätt, som utskottsmajoriteten har föreslagit. Kammaren torde erinra sig, att Kungl. Maj:t redan nu har fullmakt till ett ingripande. Lagstiftningen i dessa avseenden är ej annorlunda nu än vad den var under föregående världskrig. Om sålunda Kungl. Maj:t och de Kungl. Maj:t rådgivande organen finna det ur försörjningssynpunkt vara påkallat med restriktioner, så kan Kungl. Maj:t redan nu företaga dessa. Då enligt min åsikt utskottsutlåtandet är en fullkomligt överflödig fingervisning till Kungl. Maj:t, så hemställer jag, herr talman, om bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen.

I herr Ekmans yttrande instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag har inte begärt ordet för att deltaga i diskussionen. Jag delar kanske personligen i stor utsträckning de synpunkter, som komma till uttryck i majoritetens betänkande, och jag ser kanske frågan om alkoholmissbruket något mera allvarligt än den siste ärade talaren. Men trots detta skulle jag vilja göra en reservation till de rekommendationer, som utskottet här har gjort.

Klämmen innehåller ju, att Kungl. Maj:t skall taga det anförda under övervägande och komma med förslag, och däremot vill jag inte göra någon invändning. Men rekommendationerna i motiveringen äro skrivna på ett så, låt mig säga definitivt sätt, att de möjligen skulle kunna tolkas så, att man, om utskottsmajoritetens förslag går igenom, helt enkelt betraktar Kungl. Maj:t endast såsom en exekutiv myndighet, som inte har att göra något annat än att utan prövning fullgöra de uppdrag, som riksdagen har givit.

Jag skulle gärna önska, att man från utskottsmajoritetens sida lämnade en förklaring om hur man själv ser på rekommendationerna. Jag förutsätter nämligen, att meningen är, att Kungl. Maj:t skall ha sin fria bedömning, att man alltså skall kunna betrakta detta ärende från de många olika synpunkter, som man kan anlägga på detsamma, och att sålunda utskottsmajoriteten inte har någon annan önskan än den, som står i klämman, att Kungl. Maj:t skall taga

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

dessas saker under övervägande och komma med de förslag, vartill dessa utredningar kunna giva anledning. Om detta är innebörden i majoritetens uttalande, så har jag ingen invändning däremot att göra.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag skall be att först få lämna ett svar på finansministerns till utskottsmajoriteten riktade fråga, i den mån jag nu kan anses representera utskottsmajoritetens mening. Jag vill säga herr statsrådet, att jag kan till nöds förstå det sätt, på vilket statsrådet möjligen har läst utskottets yttrande, och om orsaken härtill skulle vara oklarhet i framställningssättet, så vill jag för min del bidra till att skingra denna oklarhet.

Det framgår ju av vad utskottet har sagt, att man hemställer till Kungl. Maj:t att taga under *omprövning* åtskilliga ting, dels frågan om efterhandsinköpen, dels frågan om överskottslitarna. Utskottet säger, att enligt dess mening finnes det skäl, som tala för en ändring i dessa bestämmelser, och man hemställer, att Kungl. Maj:t skall taga detta under *övervägande*. Vad angår motboksinnhavares tilldelning av spritdrycker i allmänhet, torde en nedsättning böra *övervägas*. Vidare har utskottet på åtskilliga punkter vädjat till Kungl. Maj:t att taga under omprövning de tankar, som myndigheterna i sina yttranden ha framfört. Utskottet slutar med följande: »Då enligt utskottets mening de åtgärder, som Kungl. Maj:t kan finna anledning vidtaga, endast böra vara av provisorisk natur samt Kungl. Maj:t eller i vissa fall kontrollstyrelsen äger utfärda erforderliga föreskrifter i ämnet, saknar utskottet anledning förorda några ändringar i gällande lagstiftning.» De sista raderna lyda så: »Med hänsyn till det ovan anförda finner sig utskottet emellertid böra föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att sådana åtgärder i nykterhetsfrämjande syfte, som i nuvarande läge kunna befinnas vara påkallade, snarast måtte vidtagas.»

Inom utskottsmajoriteten har man icke syftat till att detta skulle bli något för Kungl. Maj:t bindande, utan endast innehålla en allvarlig vädjan till Kungl. Maj:t att med hänsyn till rådande förhållanden taga dessa synpunkter, som ämbetsverken ha framfört, under övervägande samt vidtaga de åtgärder, som kunde efter denna omprövning finnas vara gagneliga. Jag tror, att om jag uttrycker mig på detta sätt, så har jag givit uttryck för majoritetens mening i föreliggande fråga. Utskottet har dessutom något tidigare i sitt yttrande jämväl framhållit, att man måste vara försiktig och bedöma eventuella åtgärder med hänsyn till de mindre fördelaktiga eller rent av skadliga verkningar, som ett restriktivt förfarande kan innebära. Utskottet har velat fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet även på den saken.

Efter denna deklaration vill jag säga några ord i anledning av talesmannens för reservanternas anförande. Jag tror, att jag skulle göra reservanternas i genomsnitt orätt, om jag sade, att de talesätt och den anda, som lyste fram i herr Ekmans anförande, vore det bärande för reservanternas i allmänhet. Så är knappast förhållandet. Herr Ekman hade benägenhet att göra denna fråga mera till någonting, som kunde passa för en kabaré eller något dylikt, för att framkalla skrattsalvor. Varken utskottets majoritet eller majoriteten bland reservanternas har sett så på denna fråga — det vill jag i rättvisans namn säga. Och det går litet illa ihop att med ett sådant anförande som herr Ekmans motivera vad reservanternas säga i sitt yttrande. De säga nämligen i likhet med majoriteten beträffande det i de likalydande motionerna framlagda förslaget om effektivare åtgärder i nykterhetskänseende, att de finna denna fråga »i nuvarande läge förtjäna särskild uppmärksamhet».

Inom utskottet har det närmast gällt frågan, huruvida man skulle skriva till Kungl. Maj:t eller i motiveringen göra några uttalanden, som skulle inne-

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

bära ungefärligen detsamma och då avstå från att skriva till Kungl. Maj:t. Majoriteten å sin sida har ansett, att det kunde vara till gagn för Kungl. Maj:t att vid bedömandet av här föreliggande spörsmål ha fått en skrivelse från riksdagen, däri riksdagen givit uttryck åt den uppfattningen, att denna fråga i varje fall är så pass allvarlig, att det kan vara skäl, att riksdagen vänder sig till Kungl. Maj:t och tillkännager sin mening i densamma. Jag röjer kanske ej någon alltför stor hemlighet om jag säger, att även från reservanternas sida var man benägen att gå med på en sådan skrivelse, om utskottet avstått från att göra den uppräknig, som nu i motiveringen göres av moment, hämtade ur kontrollstyrelsens yttrande. Meningarna ha ju varit rätt delade om vilka åtgärder Kungl. Maj:t borde taga under omprövning. Majoriteten inom utskottet har ansett, att det kunde vara skäl i att peka just på dessa moment, vilka äro hämtade väsentligen ur kontrollstyrelsens yttrande i frågan. Reservanterna ha ansett, att det icke vore påkallat.

Jag vill också hava sagt, att även inom majoriteten rådde nog tveksamhet om en eller annan av de här uppräknade sakerna, som man ber Kungl. Maj:t titta på. Men med hänsyn till att man endast har hemställt om en omprövning av de olika frågorna, ha också de tveksamma inom majoriteten anslutit sig till tanken på en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det ginungagap, som man efter herr Ekmans anförande skulle tro ligga mellan majoritetens ståndpunkt och reservanternas ståndpunkt, är ingalunda så djupt och brett, som hans anförande gav anledning att tro.

Det kan, herr talman, kanske vara onödigt, att jag på detta sätt står och klarlägger reservanternas ståndpunkt i frågan. Det göra de säkerligen bättre själva. Men jag tror, att jag skulle göra dem en tjänst genom att giva det erkännande för deras ställning till denna fråga, som jag tycker, att deras hållning under utskottsarbetet gjort dem förtjänta av.

Det skulle vara mycket mera att tillägga i denna sak, herr talman. Jag vill emellertid ytterligare endast fästa uppmärksamheten på att den hemställda, som här föreligger, är hämtad från vad som i anledning av motionerna har yttrats av kontrollstyrelsen, den myndighet i detta land, som bör ha och säkerligen också har den bästa översikten över nykterhetsförhållandena och över rusdryckstrafiken i landet. Kontrollstyrelsen har oförbehållsamt sagt ifrån, att den »i likhet med motionärerna anser, att sådana omständigheter av allmän natur föreligga, att vissa inskränkande åtgärder i fråga om detaljhandeln med rusdrycker böra komma till stånd». Det är utan tvekan uttalat, att så ur kontrollstyrelsens synpunkt ansetts vara förhållandet, och jag föreställer mig, att det ingalunda är endast inom den egentliga nykterhetsvärlden, som man ser så på denna fråga, utan det är nog en uppfattning, som i dessa allvarstider omfattas av betydligt mera vidsträckta folklager än de, som representera den egentliga nykterhetsrörelsen.

För mig personligen vill jag säga, att jag inte anser detta vara en vanlig nykterhetsfråga, en hallstämpel som man från vissa håll försökt giva densamma. Det är en allvarlig och allmän samhällsfråga. Jag har haft tillfälle att deltaga i de rådslag, som för en tid sedan höllos inom vissa nykterhetskretsar med militärer och företrädare för handhavandet av folkuppfostringsrörelsen bland de inkallade. Det var en mängd deltagare, som ingalunda se på nykterhetsfrågan eller alkoholspörsmålet i allmänhet på samma sätt som jag, vilka gävo uttryck åt den uppfattningen, att det skulle vara till mycket stort gagn även med hänsyn till förhållandena inom försvaret, om man kunde åstadkomma ett bättre tillstånd än det rådande. Men enighet rådde därom, att man icke borde försöka med någon särslagstiftning eller med några särskilda åtgärder, speciellt riktade mot dem, som få bära tungan för vårt lands

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
försvar i dessa hårda tider, utan vore det så, att man ansåg, att genom inskränkningar, ökade restriktioner eller på annat sätt skulle kunna åstadkommas ett bättre nykterhetstillstånd inom krigsmakten, så borde hela svenska folket få — om jag så får uttrycka mig — underkasta sig samma olägenheter som de till försvarsberedskap inkallade. Jag tycker också, att det är en mycket resonlig syn på tingen. Det är främst med hänsyn till dessa förhållanden, som man inom utskottet och säkert i vida kretsar ute i landet gärna skulle se, om man genom skärpta restriktioner eller andra åtgärder kunde åstadkomma ett bättre nykterhetstillstånd. Kontrollstyrelsen säger, trots det att den klarlägger statistiskt bl. a. vad herr Ekman läste upp här, att tillståndet dess värre ingalunda är så bra, som vore önskvärt, särskilt under sådana tider, som vi nu leva i.

Jag tänker mig, att det skulle minst sagt åstadkomma misstämning i vida kretsar av vårt folk, om riksdagen i en så pass allvarlig fråga som denna ändå är — det är en fråga, som man ej skrattar ur världen — icke visar så pass mycket intresse för saken, att den ens kostar på sig att skriva till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t allvarligen undersöka vad som möjligen skulle kunna göras för att åstadkomma ett bättre tillstånd. Jag tror, herr talman, att det skulle ur många synpunkter, som jag inte vill trötta kammaren med att här draga upp, vara gagneligt, om riksdagen i detta fall ville följa utskottet. Jag har den förtröstan, att något, ja till och med åtskilligt, skulle kunna göras genom Kungl. Maj:ts åtgöranden. I varje fall bleve en verklig omprövning företagen, och samtidigt hade man från statsmakternas sida visat, att man i det här förevarande spörsmålet ser någonting verkligt allvarligt. Jag kan också få erinra om, att högste befälhavaren för vårt försvarsväsen på sin tid riktade en dagorder till krigsmakten om att iakttaga ett nyktert levnads-sätt och varnade för sådana förseelser, som hade förekommit och som hade väckt oro inom landet. Visserligen ha vi nu levat med kriget inpå oss så pass länge, att vi kanske börja bli härdade, men den dag kan möjligen icke vara avlägsen, då allvaret framstår för oss i ännu skarpare dager än det gjort hittills. Det är under sådana förhållanden, som man rentav ur försvarets synpunkt bör se denna fråga som en rätt allvarlig sak, och även vi, som leva det civila livet, böra kosta på oss att göra reda för oss, att vi inte leva under normala tider. Tidsförhållandena äro helt annorlunda än de, under vilka den nu gällande rusdryckslagstiftningen kom till, vilken ju avsåg att skapa regler för ett normalt liv. Även då var man emellertid på det klara med, att sådana tider kunde komma, då man behövde ingripa på ett kraftigare sätt än den normala rusdryckslagstiftningen gör, och man gav också i det sammanhanget Kungl. Maj:t rätt att göra sådana ingrepp även utan att fråga riksdagen.

Jag hemställer, herr talman, att kammaren här måtte följa utskottet och giva tillkänna, att den för sin del anser, att tidsläget numera är så pass allvarligt, att riksdagen står bakom Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t finner skäl att vidtaga åtgärder, vilka — såsom utskottet har uttalat — syfta till ett bättre förhållande i nykterhetsavseende.

Häri instämde herrar *Sandén, Oscar Gottfrid Karlsson* och *Torsten Ström*.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! För dem, som deltagit i bevillningsutskottets behandling av detta ärende, kom det knappast som någon överraskning, när finansministern för en stund sedan framställde sina frågor till utskottsmajoritetens representanter. De motsättningar, som yppats vid behandlingen av ärendet inom bevillningsutskottet, ha väsentligen gällt just den

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

fråga, som herr statsrådet berörde, nämligen lämpligheten av att från riksdagens sida ge så bestämda direktiv till regeringen, som utskottets yttrande måste anses innebära.

Nu har utskottets ordförande förklarat, att vad utskottet skrivit inte bör uppfattas som direktiv, utan att det endast är uttryck för en del allmänna önskemål om åtgärder i en viss riktning, om vilka man varit praktiskt taget enig inom utskottet. Jag kan vitsorda ordförandens deklaration, att det inom utskottet icke yppats några meningsmotsättningar, när det gällt den egentliga principfrågan, den stora frågan om önskvärdheten av att begränsa alkoholkonsumtionen i nuvarande läge. Därom har rätt enighet, och jag vågar säga, att det hade varit ganska lätt att åstadkomma ett fullständigt enigt utskott, om man velat avstå just från detta, som finansministern nu vänt sig emot, nämligen tendensen att formulera bestämda direktiv. Vi ha inom minoriteteten, som nu står som reservanter, haft den uppfattningen, att det av flera skäl är olämpligt att föreskriva vad Kungl. Maj:t skall göra i detta hänseende. Innan någonting göres, måste här ske en prövning, där man tar hänsyn även till andra omständigheter än dem, som kontrollstyrelsen och socialstyrelsen berört i sina yttranden. Det är utomordentligt svårt att här göra en avvägning mellan å ena sidan de starka skäl, som nu obestriddigen tala för åtgärder för minskning av alkoholkonsumtionen — skäl, som hänföra sig både till nykterhetstillståndet och till nödvändigheten av att minska våra levnadskostnader och sänka vår levnadsstandard på de områden, där detta kan ske utan olägenhet — och å andra sidan de vanskligheter, som ovillkorligen äro förknippade med varje plötsligt ingripande, som till större eller mindre del river upp det nuvarande restriktionssystemet. Det är alldeles rätt, som herr ordföranden i bevillningsutskottet nyss sade, att när detta restriktionssystem infördes, skedde det under helt andra förhållanden än de nuvarande och att man alltid måste ha blicken öppen för att ändrade förhållanden kunna framtvunga modifikationer även i detta system. Vi äro väl alla medvetna om att detta inte representerar utvecklingens sista ord. Tvärtom skulle jag vilja säga, att det är behäftat med svagheter i olika hänseenden. Men jag tror också, att vi måste säga, att det vore mycket oklokt att just nu ge sig in på att revidera restriktionssystemet, allra helst om man gjorde det endast såsom ett provisorium. Därför kan jag säga, att utskottet varit enigt om att vad som här skall göras måste föregås av ett noggrant övervägande från Kungl. Maj:ts sida. I sådant syfte vill man — och detta tror jag även är majoritetens mening — överlämna åt Kungl. Maj:t att här handla. Men då är det naturligtvis en inkonsekvens, som herr statsrådet — utan att uttala det ordet — även har påpekat, att majoriteten, samtidigt som den överlämnar åt Kungl. Maj:t att handla i denna sak, ger så pass bestämda direktiv som här skett.

Till sist yttrade bevillningsutskottets ordförande, att om man inte ville visa så mycket intresse för denna viktiga sak som att vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t, så vore det ägnat att förväna och vore beklagligt. Men herr ordföranden har ju alldeles nyss erkänt, att även de, som nu inte av rent praktiska skäl vilja vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t eller anse en sådan nödvändig, inom utskottet egentligen haft samma uppfattning som majoriteten i själva sakfrågan. Vi hade kanske kunnat undvika en sådan här debatt, om vi inom utskottet kunnat enas på en linje, som i stort sett sammanfaller med minoritetens motivering. Då hade, som herr ordföranden också mycket väl vet, minoriteten kanske kunnat acceptera majoritetens kläm. I och för sig kan man naturligtvis lika väl göra en hänvändelse till Kungl. Maj:t, även om den inte åtföljes av bestämda direktiv i en viss riktning, som

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
att säga, att i nuvarande läge ingen skrivelse behövs, därför att Kungl. Maj:t ändå kommer att vidta de åtgärder, som anses erforderliga.

Jag har ansett nödvändigt att ytterligare något klargöra, hur man inom utskottet sett på denna fråga. Jag vill vitsorda herr Bärge's förklaring, att man tagit mycket allvarligt på denna sak. Den har sannerligen inte gjorts till föremål för något raljeri, utan alla ha varit ense om att det är ett ytterst allvarligt spørsmål, det här gäller. Meningsmotsättningarna ha uteslutande gällt frågan, huruvida riksdagen bör på det sätt, majoriteten vill, ge uttryck åt bestämda önskemål i fråga om Kungl. Maj:ts åtgärder, eller, som minoriteten anser, överlämna åt Kungl. Maj:t att efter ytterligare prövning vidta de åtgärder, som situationen kan föranleda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Franzon*.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag vill bara begagna tillfället att uttrycka min tillfredsställelse över att motsättningarna inom utskottet inte alls varit så starka, som man möjligen från början kunde ha tänkt sig. Det är uppenbart, att majoriteten även bland reservanterna önskar, att någonting positivt skall ske.

Jag begärde egentligen ordet endast för att säga, att jag efter utskottsordförandens förklaring är fullt tillfredsställd med den tolkning av majoritetens yttrande, som han här givit.

Herr **Wahlmark**: Herr talman! Jag tänkte liksom utskottsordföranden vitsorda, att motsättningarna inom utskottet beträffande själva sakfrågan inte varit så stora som man kanske kunde ha skäl att anta efter det här först hållna anförandet. Däremot vill jag gärna meddela, att beträffande de åtgärder, som skulle föreslås, ha säkerligen lika många meningar framträtt inom utskottet som detta har medlemmar. För min egen del skall jag villigt erkänna, att från början var också jag av den meningen, att det var onödigt att skriva till Kungl. Maj:t och begära vissa åtgärders vidtagande för att nå det resultat, som utskottet syftade till. Efter de yttranden, som myndigheterna avgåvo, fann jag emellertid, att denna ståndpunkt måste frångås, och jag anslöt mig således till tanken på en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Gentemot vad som framkommit i utskottsbetänkandet har jag på vissa punkter inte någon anmärkning att framställa, t. ex. i fråga om efterhandsinköpen, som jag anser helt och hållet kunna slopas. Inte heller har jag någonting emot att den fria försändningen begränsas på sätt som kontrollstyrelsen har föreslagit.

Däremot är jag mycket tveksam, om en nedsättning av maximikvantiteten från 4 till 3 liter och från 3 till 2 o. s. v. får den effekt, som åtskilliga inom utskottet anse och som de hörda myndigheterna hävda. Om jag inte är fel underrättad, tas det av den nuvarande maximikvantiteten och av de övriga tilldelningarna ut cirka 70 %. Den minskning, man skulle uppnå genom att följa kontrollstyrelsens förslag, skulle komma att innebära en sänkning med omkring 35 % av maximikvantiteten. Då denna redan nu från köparnas sida är frivilligt beskuren med 30 %, skulle det innebära endast 5 % ytterligare beskärning och således inte ha alltför stor betydelse. I statsfinansiellt hänseende har det emellertid betydelse, såsom redan den förste talaren har påpekat, och det kan man inte underlåta att framhålla. Jag hade gärna önskat, att denna passus i kontrollstyrelsens yttrande också tagits in i utskottsbetänkandet. Det har emellertid inte varit möjligt att få in den, och därför har jag velat framhålla den saken här. Det kan hända, att detta, såsom jag nämnde, inte har allt för

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

stor betydelse. Det skulle komma att röra sig om ungefär 10 miljoner kronor, men även den summan är ju av sådan storleksordning, att Kungl. Maj:t bör ta saken i beaktande, när det gäller att fatta ståndpunkt till dessa frågor.

Vad jag närmast har reagerat mot är emellertid det förslag, som innefattas i utskottsutlåtandet och som rör utskänkningsringen. Redan nu har restaurangnäringen stora svårigheter, och ytterligare sådana skulle tillkomma, om man följer utskottet. Framför allt reagerar jag mot socialstyrelsens förslag om en allmän nedsättning av ransonen från 15 till 10 och från 7 $\frac{1}{2}$ till 5 cl. Redan nu är det synnerligen svårt att genom anonym kontroll eller genom granskning av noter m. m. upprätthålla ransoneringsbestämmelserna på restaurangerna, och det skulle alldeles säkert vålla ännu större svårigheter att upprätthålla dessa bestämmelser, om man nedsatte ransonerna ytterligare. Jag har därför ansett, att om man vill ha fortsatt respekt för lagen, skall man inte tillgripa sådana åtgärder, utan begränsa dem till vad som endast rör utminuteringen.

Jag är också synnerligen betänksam mot tanken på en höjning av åldern från 18 till 21 år för de gäster, som besöka restaurangerna. Där har socialstyrelsen framkommit med synpunkter, som äro värda allt beaktande. Stora svårigheter skulle komma att uppstå för den serveringspersonal, som skulle tillämpa sådana bestämmelser och bland gästerna skilja på dem, som icke fyllt 21 år, och dem som nyligen passerat den gränsen. Framför allt skulle det betyda svårigheter i universitetsstäderna att skilja på studenter och studentskor över och under den åldern.

Jag har velat göra dessa erinringar, men har i övrigt ingenting att invända mot utskottets förslag. Därför ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr **Bergman**: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den förste ärade talarens yttrande. Det hade den förtjänsten, att det var mycket klart och fritt från varje dimbildning. Det gick in på de väsentliga sakerna här, och man kan också säga, att det innebar, liksom yttranden, som man en och annan gång förut har hört från samme talare, en klar stridsställning mot den svenska nykterhetsrörelsen. Därför anser jag det vara på sin plats, att det blir i detalj bemött, så att kammaren kan bilda sig en mening om vem som har rätt i detta avseende. Jag gör visst inte anspråk på att vara ofelbar, och jag förmodar, att herr Ekman inte heller gör det, men jag skall framföra vad jag vet i dessa saker göra sig gällande inom svensk nykterhetsrörelse.

Herr Ekman polemiserade för övrigt denna gång inte endast mot vad han kallade »extrem nykterism» utan även mot de två sakkunnigaste statliga myndigheter, som finnas på detta område, nämligen kontrollstyrelsen och socialstyrelsen, vilka som bekant ställt sig praktiskt taget på samma ståndpunkt som motionärerna. Han sade till en början, att det inte fanns någon anledning till särskilt inskridande med anledning av något dåligt nykterhetstillstånd i Sverige, ty det råder inte något sådant, sade han. Sverige föreföll honom rent av ha det bättre ställt än grannländerna, medan vi enligt hans mening gärna vilja framställa Sverige såsom mest förfallet på detta område, jämfört med grannländerna. Jag ber då att få erinra om att det inte finns någon möjlighet att förneka — det framgår också av myndigheternas utredning, och herr Ekman har inte heller kunnat förneka det — att Sverige har den största konsumtionen per individ i hela Norden. Vi ha för närvarande en spritdryckskonsumtion av mellan 4 och 5 liter per individ, under det att t. ex. Danmark har mellan 1 och 2 liter, Finland c:a 2 liter och Norge c:a 2 $\frac{1}{2}$. Men herr Ekman

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

menar, att den höga spritkonsumtion, som vi ha i Sverige, inte innebär något dåligt nykterhetstillstånd. I det avseendet skulle ett par av grannländerna vara sämre ställda. De ha nämligen högre fyllerisiffror än vi. Ja, då ber jag att få berätta en belysande erfarenhet från en av våra större städer här i Sverige. För ganska många år sedan hade detta rätt stora samhälle en polismästare, som var mycket tolerant i det här avseendet och som hade gett sina poliskonstaplar den diskreta anvisningen, att de i allmänhet skulle låta gatornas raglande individer vara i fred, för så vitt de inte bråkade alltför mycket, endast då skulle man anhålla dem. Detta samhälle blev därför med stort beröm framhållet enligt statistiken såsom ett av de nyktraste samhällena i Sverige. Mycket få fyllerister registrerades där. Men efter naturens ordning avgick denne välvillige polismästare en gång och fick en efterträdare, som var känd såsom en mycket sträng nykterhetsman. Han gav helt andra order åt sina poliskonstaplar och höll sträng disciplin. Följden var, att samhället blev beryktat i Sverige såsom ett svårt fyllerisamhälle sedan det fått en starkt nykterhetsvänlig ordningsmakt. Där ser man, vad jämförande fyllerisiffror ibland kunna vara värda. Deras jämförelsevärde beror på det sätt, varpå förseelserna behandlas på olika ställen. Jag tror mig inte begå någon som helst överdrift, om jag säger, att i de bägge grannländer, som ha så ledsamma fyllerisiffror jämförda med våra, äro principerna för anhållande mycket strängare än hos oss i varje fall i praktiken. Detta är en sak, som man bör taga hänsyn till.

Vidare sade herr Ekman, att det egentligen inte finns något sammanhang mellan den allmänna konsumtionen av spritdrycker och fylleriförseelserna. Det kan han på sätt och vis ha rätt i. De s. k. fylleristerna, de egentliga alkoholisterna i ordets allra extremaste mening, äro naturligtvis och lyckligtvis i alla länder en minoritet. I Sverige har man gjort olika beräkningar om deras antal. De allra värsta fylleristerna ha somliga räknat till omkring 50,000, andra ända upp till c:a 100,000. Samtidigt bör man betänka, att i deras hem växa upp väl minst 100,000 barn. Tänk nu, mina herrar, litet grand på hur det torde se ut i de hem, där dessa få växa upp! Det är en allvarlig fråga, även om alkoholisterna äro en ringa minoritet i förhållande till folkmängden. Men för övrigt: ehuru de i ordets egentligaste mening svåra alkoholisterna äro ett fåtal, så är den stora, allmänna konsumtionen av alkohol för ett folk i stort i högsta grad betänkelig i många avseenden, och i synnerhet under sådana tider som de nuvarande. Läkarna ha redan i decennier och allra mest på dessa sista år förkunnat, hurusom konsumtionen av alkohol t. o. m. i minimala mått och framför allt i sådana s. k. normala kvantiteter, som flertalet kallar måttliga, verkar nedsättande på hjärnans normala funktion, medför en viss temporär bedövning av nervsystemet m. m., något som kom fram t. ex. under diskussionen om motortrafiken härom dagen och även visar sig på många andra områden, och i det stora hela åstadkommer minskad arbetseffektivitet. Generaldirektören för medicinalstyrelsen säger t. ex., att alkoholen är fiende till arbetets både kvantitet och kvalitet, den är fiende till hälsan, och den är fiende till en sund ekonomi. Han har fullkomligt rätt däri. Man skall inte inbilla sig, att det bara är de allra extremaste alkoholisterna, som betala de hundratals miljoner, som svenska folket ger ut för alkoholdrycker, utan det är naturligtvis den stora massan vanliga konsumenter, som betala lejonparten av dessa miljoner. Ja, säger man, det är mycket bra, ty då får staten inkomster. Den kvicke och frispråkige Ehrensvärd, som levdé på Gustaf III:s tid, sade, när denne konung infört kronbrännerierna för att skaffa staten pengar, att »alla lojala medborgare naturligtvis önskade hans majestät framgång i hans strävanden att få pengar till sina nödvändiga utgifter, men sättet», sade han, »är ungefär som om en läkare skulle föreslå en sjuk, att han drucke sitt eget avtappade blod för

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

att få krafter». Vi ha under de senare åren byggt och underhållit alkoholistanstalter för miljoner. Deras antal växer, och vi lägga ut mycket pengar för vården av deras år efter år växande klientel. Vi ha också stora utgifter, som kunde vara onödiga, för många, som vi ta in på våra fångvårdsanstalter. Fångvårdsstatistiken visar att mer än hälften har alkoholen att tacka för sitt öde. Allt detta kostar ofantligt med pengar. Och det är ändå inte huvudsaken av vad staten förlorar, utan därtill komma fullständigt oberäkneliga förluster genom den bristande effektiviteten och kvaliteten i arbetet. Om samhället hade en lägre alkoholkonsumtion eller ingen sådan alls, skulle det vara bättre beställt med folkets både hälsotillstånd, arbetseffektivitet och bärgning. Man skall således inte säga, att det s. k. normala bruket av de starka dryckerna blott medför vinst för staten. Denna vinst vägs upp av alla de synliga och osynliga förlusterna. Denna uppfattning är inte bara nykterhetsrörelsens, utan just de på olika hithörande områden mest sakkunnigas. Den nuvarande högste vårdaren av vårt medicinalväsen har helt nyligen framfört precis samma uppfattning i åtta s. k. teser, som han proklamerat och som han med rätta ansett vara av den vikt, att de borde offentliggöras. Jag delar hans uppfattning härom — de borde nästan anslås i våra skolor liksom på sin tid generaldirektör Huss' »Varningsord». Jag skall inte trötta herrarna med att läsa upp dem; jag tänker, att många ha sett dem eller komma att få se dem.

Vad nu själva fyllerisiffrorna beträffar, tyckte ju herr Ekman, att det inte var så illa ställt hos oss. Om jag inte misstar mig, ha emellertid de statistikförda fylleriförseelserna för första kvartalet i år ökat med inte mindre än 43 % jämfört med motsvarande tid förra året. Nykterhetstillståndet blir således inte bättre och bättre, utan det har faktiskt blivit sämre, och detta just i en tid, då det mer än annars behövde vara tvärtom. Även om jag jämför med motsvarande tid 1939, föreligger en försämring.

Herr Ekman var emellertid rädd för att om man vidtog några stränga åtgärder för att inskränka tillgången på sprit, skulle det medföra olaga hantering. Det är ju den vanliga invändningen mot alla sådana åtgärder. Denna olaga hantering består dels i smuggling, dels i hemtillverkning. Smugglingen kan väl sägas för närvarande vara praktiskt taget utesluten. Hemtillverkning är möjlig, och herr Ekman anförde just, att det tills vidare finns gott om material till sådan. Hur länge det kan finnas så god tillgång vet man dock inte. Han var rädd för en återuppblomstring av denna »hemindustri», som han kallade den, till vad den var under förra världskriget. Ja, jag ber att få erinra om att då hade myndigheterna den uppfattningen, att det var absolut nödvändigt att trots detta vidta mycket stränga inskränkningar, och det skedde på långt effektivare sätt än hittills under nuvarande krigs- och kristid skett. Det hade en utomordentlig verkan — också den, att det blev hembränning — men kom ihåg, att siffrorna för alkoholens skadeverkningar det oaktat sjönko synnerligen kraftigt. Siffrorna för fylleriförseelser, alkoholistanternas beläggning, alkoholsjukdomar på sjukhusen o. s. v. sjönko »katastrofalt», kan man säga. Naturligtvis kunde sådana skadeverkningar lika väl uppstå till följd av hembränd sprit som av »laglig» sådan. Hade hembränningen verkligen tagit sådana proportioner, att den i väsentlig mån hade eluderat restriktionerna, då kunde man ha resonerat som herr Ekman gjorde, men så skedde inte ens då. Nu tror jag inte, att det finns någon sannolikhet för att det ens skulle gå så långt som det gick den gången.

För att bevisa riktigheten av vad jag nu säger skall jag be att få anföra några av siffrorna från den tiden. Världskriget bröt ju ut år 1914. Året dessförinnan utgjorde antalet beivrade fylleriförseelser i Sverige enligt den officiella statistiken c:a 59,000. För närvarande är det c:a 34,000. Men 1918 voro

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

de c:a 17,000. Jag ber att få påpeka, att herr Ekman icke hade rätt, då han sade, att siffrorna för fylleriförseelserna hållit sig lika de sista åren. De voro 31,313 år 1938 och 31,723 år 1939 men över 34,000 1940. Det står visserligen i statistiken alltjämt 31,000 och några hundra, men däri äro då icke inräknade de fall, som förekommit på de militära förläggningarna, och det påpekas också i ett av myndigheternas yttranden, att dessa fall böra läggas till den officiella statistikens siffror. Vi ha haft c:a 3,300 inregistrerade fylleriförseelser vid de militära förläggningarna 1940. Läger man denna siffra till den civila statistiken, blir det mellan 34,000 och 35,000 fylleriförseelser nu mot 29,000 år 1933. Före förra världskrigets början var det som sagt c:a 59,000. Men hur blev det, när de restriktioner, som dåvarande regeringar införde, hunnit verka någon tid? Det var egentligen först de båda sista åren av världskriget, 1917 och 1918, som de strängaste restriktionernas verkningar visade sig. År 1917 var antalet statistikförda fylleriförseelser i Sverige cirka 18,000 och år 1918 omkring 17,000. Det var således en sänkning från 59,000 till 17,000, vilket väl måste anses vara en oerhörd minskning. Detta visar, att trots att åtskilliga försökte att kringgå restriktionerna, eluderade detta i alla fall icke i stort verkningarna av vad myndigheterna företogo sig för att inskränka tillgången på alkohol, utan dessa åtgärder medförde en kraftig sänkning av fyllerisiffran. Alkoholistanstalterna — det var visserligen inte så många sådana, som vi hade på den tiden — höllo på att avfolkas, och läkarna förklarade, att de inträffade fallen av egentliga alkoholsjukdomar voro ytterligt få. De nästan helt försvunno från sjukhusen.

Precis samma erfarenheter hade man även i andra länder, där man måste göra analoga inskränkningar. Man inskränkte till exempel tilldelningen av spannmål till brännerierna, i somliga länder förbjöd man t. o. m. all brännvinstillverkning, och man minskade tilldelningen av korn till bryggerierna. Detta skedde bl. a. i stor utsträckning i Tyskland med den påföljd, att det tyska ölet åren 1917 och 1918 i avseende på sin alkoholhalt var ungefär som det svenska svagdrickat, men det kallades förstas Bier i alla fall. Det är ju egentligen ölet, som är tyskarnas nationaldryck, så att det är givet, att de inskränkningar, som myndigheterna då företogo, också måste påverka nykterhetstillståndet. Hur verkade dessa åtgärder då? Jo, det kan man läsa i de tyska läkartidskrifterna, som åren efteråt meddelade sina erfarenheter. Det visade sig helt enkelt, att de egentliga alkoholsjukdomarna praktiskt taget försvunno. Fyllerisiffran gick ned alldeles oerhört, och beläggningen på alkoholistasylerna i Tyskland blev ytterligt liten.

På samma sätt blev det också i England, den stora stat som då, liksom nu, var Tysklands huvudmotståndare i kriget. Året före världskrigets utbrott hade man i England och Wales c:a 183,000 inregistrerade fall av fylleri. Sista krigsåret var motsvarande siffra 28,000. Vad hade man då använt för metoder för att komma fram till denna sänkning? Man minskade även där tilldelningen av korn till bryggerierna, så att dessa måste sänka extrakt- och därmed även alkoholhalten i ölet, och vidare stängde man en mängd krogar och inskränkte tiderna för dem som alltjämt fingo vara öppna. Framför allt höjde man priserna på spritdryckerna synnerligen kraftigt. Ölbeskattningen nästan tiodubblades. Det var engelsmännens huvudmetod.

Även vi här i Sverige ha ju nu i någon mån försökt denna skattemetod, särskilt vad spritdryckerna beträffar. När herr Ekman påstod, att nykterhetstillståndet blivit bättre och att alkoholkonsumtionen sjunkit litet det senaste året, beror det sistnämnda utan tvivel på den företagna höjningen av spritpriserna. Fastän denna höjning var beräknad att sänka konsumtionen 25 procent, har sänkningen dock icke blivit mer än c:a 18 procent, men den har sålunda i

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

alla fall medfört en minskning av alkoholkonsumtionen, som under det senaste året var något över 4.5 liter per individ, under det att den förut varit c:a 5 liter. Således visar det sig, att även den prishöjning, som vi företagit här i vårt land, haft sin goda verkan. Vad företog man emellertid i vårt land under förra världskriget? Jo, dels förbjöd man slutligen brännvinstillverkning och dels minskade man, såsom jag nyss nämnde, tilldelningen av korn till bryggerierna. Dessutom ransonerade man det brännvin, som redan fanns tillverkat. Folk fick då 2 liter i kvartalet, under det att man f. n. får 4 liter per månad. Folk hade den verkan, att folk under åtskilliga månader fick pröva på ett tillstånd, som i viss mån erinrade om spritförbud. Det hade i varje fall mycket fördelaktiga verkningar på hälsotillståndet och hemfriden i landet. I många förut olyckliga hem. välsignade man myndigheternas åtgärd. Det hade blivit frid i dessa hem, sedan det blev svårare att komma åt spriten.

Herr Ekman sade, att »i tider som dessa» borde man icke komma med sådana förslag, som vi framlagt. Jag ber att få säga, att just i tider som dessa är det mer nödvändigt än annars att komma med sådana här förslag. Det är framför allt nu som dessa åtgärder behövas. De behövas naturligtvis alltid, men folk har icke ögonen lika öppna för nödvändigheten därav som i sådana tider som vi nu leva i, då man lärt sig att tänka litet mera realistiskt än under andra s. k. normala förhållanden. Det är också tydligen detta som påverkat myndigheterna, när de i det väsentliga ställt sig på vår ståndpunkt, som ju ändå är ganska moderat jämförd med den som regeringen intog under förra världskriget.

De härjningar, som alkoholen åstadkommer, icke bara i sina extrema ytt-ringar, utan i allmänhet genom sin alltjämt fortgående folkförgiftning, äro av den beskaffenheten, att de pågå jämt och ständigt, utan att människor egentligen lägga märke till dem, men den avtappning av folkkraften, som de medföra, är värre än den, som någonsin har förekommit under våra krig. Gladstone yttrade en gång till en deputation från nykterhetsfolket i England, att alkoholen har kostat England flera människooffer än alla Englands krig. Det sade den store engelske statsmannen om en världsstat sådan som England, och det kunna vi också säga om Sverige med ännu större skäl. Vi ha icke haft krig på 127 år nu, vilket är rekord i Europas historia, men vi ha ju fört många krig dessförinnan. De flesta av våra krig ha förts utanför Sveriges gränser, och det har varit ett relativt fåtal svenskar, som deltagit i dem. Det har ofta varit legosoldater och bundsförvanter som stått under svenskt befäl. I det stora hela har vårt land under många århundraden varit ganska förskonat från krig på egen mark, men alkoholen har oavbrutet kostat oss många hundra tusen, ja, sammanlagt miljoner liv under alla dessa tider. Man är därför verkligen fullt berättigad att beteckna den kamp, som föres av den svenska nykterhetsrörelsen mot denna vårt lands inre fiende, såsom en av de mest betydelsefulla striderna i vår historia, en strid som icke får sluta, förrän den förts till slutlig seger. Den del av vårt folk, som man vid denna strid framför allt skall lägga an på att få med, är den uppväxande ungdomen. Man skall icke lägga ut snaror för den, utan leda den in på trygga banor. Det har tidigare icke tagits tillräcklig hänsyn till denna sida av saken, men jag hoppas och tror, att det efter den påtagliga förbättring, som nu skett i avseende på myndigheternas ställningstagande, och framför allt tack vare de medicinska vetenskapsmännens inställning till alkoholproblemet skall bli en ljusning för dessa strävanden, så att de vinna större förståelse hos vårt folk i allmänhet.

Den avgörande förutsättningen för all sund utveckling är ett i andligt och kroppsligt avseende friskt och livsdueligt folk. Alla vår livskraft försva-

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
gande och andligt neddragande tendenser måste målmedvetet bekämpas, och de strävanden, som gå ut på folkets lyftning till en allt mera ansvarsmedveten livsföring, stödjas.

Herr Ekman yttrade i detta sammanhang, att nykterhetsrörelsens män skola gå ut och tala till människorna, förmana dem o. s. v., men icke komma med de gamla vanliga nykterhetsföredragen, utan söka »tala till hjärtat». Det har nykterhetsrörelsen verkligen försökt att göra. Man har vanligen förebrått oss att vi ha slagit för mycket på känsloträngarna. Men de föredrag, som hållits på många ställen i vårt land på senaste tid, bl. a. i Lund och Stockholm, och som väckt ett så stort uppseende, av professorerna Ingvar, Tillgren, Holmgren, Liljestrand m. fl. av våra allra förnämsta medicinska auktoriteter, kan man väl icke kalla för gamla vanliga dussinföredrag. Det är sådana föredrag som dessa, som nykterhetsrörelsen nu för tiden lägger an på, när man vill nå stora åhörarkretsar. Herr Ekman tycks ha sina reminiscenser ifrån en gammal tid, då det kanske var en mindre vetenskaplig prägel på vad som förkunnades. Man skall emellertid icke fördöma sådant heller, ty om det bara är en man, som talar av sin erfarenhet och med sitt vanliga språk, som kanske förstås bättre av folket än de lärdas språk, så kan även han göra nytta. Jag erinrar mig t. ex. en man med samma namn som den ärade ordföranden i bevillningsutskottet ehuru med annat förnamn. Han var på 1880-talet en av de ivrigaste förkämparna för nykterhetsrörelsen i vårt land. Som ung student hörde jag i Uppsala ett föredrag av honom. Det var en stor mängd människor, som fyllde salen, däribland även många lärda män, som uppskattade denne talare trots hans stundom grovkorniga humor och primitivitet. Han yttrade bl. a.: »Aposteln Paulus säger, att mannen är kvinnans huvud, men ve den kvinna, som har sitt huvu i rännstenen, det vore bättre att inte ha nåt huvu alls.» I sådant drastiskt tal finns det ju ingenting av vetenskap, men det är något, som folk begriper. Åhörarna förstodo också, vad denne man menade, och det fanns även drinkarhustrur närvarande, som tyckte, att detta gick till hjärtat. Talet hade i varje fall den verkan, att ett stort antal människor, däribland även många förutvarande alkoholister, av vilka flera blevo varaktigt upprättade, gingo in i den godtemplarloge, som föredragshållaren bildade den kvällen.

Det finns i den gamla hälsingelagen ett ord, som man bör hålla i minnet. Det står: »Ho som agalös lever och lagalös, han hederlös dör.» När ungdomen går ut på sin vandring genom livet, står den liksom Herkules i antikens saga vid skiljevägen. Där lockar lättsinnet och flärden, ruset och slöheten å ena sidan, där står manande det ädla allvaret, fliten, nykterheten å den andra sidan. Det gäller för ungdomen att välja. Valet står icke mellan glädjen och sorgen, mina herrar! Ungdomen tycker om glädjen, och det är bara rätt. Det är icke ett val mellan glädjen och sorgen, ty väljer man den förstnämnda breda vägen, allfarvägen, så väljer man icke glädjen. Det är endast glädjens tomma sken man får. Det slutar i ganska många fall med sorg och ånger och självförakt och andras förakt, och de, som ha gått den vägen till slut, skulle ha varit mycket tacksamma, om samhället vidtagit åtgärder, som lett dem in på den andra vägen, när de började sin vandring. Fyrverkeriet sprakar grant, men värmer icke för mer än ett flyende ögonblick. Det är den oansenliga stilla elden, som värmer och som gör verklig nytta. Ungdomen älskar med rätta bragden. Men bragden är icke lika med det vilda äventyret. Den verkliga bragden är levnadens bragd, livsgärningen i stort. Rätt förstått står kanske valet dock just mellan glädjen och sorgen, ty den som väljer allvarets väg, han får glädje därav, den som väljer den yra flärdens väg, han åsamkar sig på sistone sorgen.

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

Det är, herr talman, från dessa grundsatser som den svenska nykterhetsrörelsen utgår när den vill påverka vårt lands ungdom och då det nu är en av de sista gånger, som jag har tillfälle att tala från denna tribun, har jag velat säga dessa ord för att försvara denna rörelse mot det, som mig synes, oberättigade angrepp, som den i dag utsatts för. Jag har dock med stor glädje även från reservanterna hört uttalanden, som varit präglade av en helt annan och på sätt och vis mycket sympatisk anda. De ha t. o. m. försökt göra gällande, att det icke är någon stor skillnad mellan utskottets majoritet och dess minoritet — och det vore ju väl, om det så vore. Vi ha också fått höra ett mycket välkommet anförande av statsrådet och chefen för finansdepartementet, som förklarade, att han såg på denna sak allvarligare än den talare jag vänt mig emot och för sin del accepterar utskottets förslag under förutsättning att Kungl. Maj:ts fria prövningsrätt erkännes. Jag tror inte heller, att någon inom utskottsmajoriteten har tänkt sig, att utskottets uttalande skulle uppfattas sådant, att Kungl. Maj:t skulle vara absolut bunden att bokstavligen följa varje ord, som står där utan det är naturligtvis meningen, att regeringen här som i andra fall har den fria prövningsrätt svensk författning tillerkänner Kungl. Maj:t. Det är denna gång ej fråga om påläggande av ny skatt, då ju riksdagen har obetingad avgöranderätt.

Jag förmodar, herr talman, att det kommer att fattas beslut i varje punkt särskilt. Jag yrkar därför nu närmast bifall till utskottets förslag i första punkten. I andra punkten har utskottet avstyrkt vårt i en annan motion framförda yrkande om förbud att tillverka starka drycker av sådana ämnen, som äro användbara till livsmedel och djurutfodring. Utskottet har avstyrkt detta med den motiveringen, att man skulle riskera att icke få en tillbörlig reserv av spannmål, korn och potatis, om man icke medgäve dessa tilldelningar till brännerier och bryggerier. Det vore väl ett fattigdomsbevis för de svenska statsmakterna, om man icke på annat sätt skulle kunna sörja för att få en sådan reserv och om icke staten skulle kunna garantera dem, som odla potatis och korn, att få betalt för sin produkt, utan att de nödvändigtvis skola behöva förvandla den till öl och brännvin. Ehuru jag mycket väl förstår, att det icke finns stora utsikter för ett bifallsyrkande i avseende på den andra punkten i utskottets hemställan, kan jag dock icke underlåta att framställa ett sådant även i den punkten, med hänsyn till de ofantligt många sympatiuttalanden, som vi fått från alla delar av vårt land, icke bara från nykterhetsorganisationer utan även från en mängd andra samhällsgrupper, religiösa samfund, politiska sammanslutningar m. m., i vilka uttalanden undantagslöst understrukits just det kravet, att man icke skall få fördärva livsmedel och fodermedel genom att använda dem för framställning av alkoholhaltiga drycker i synnerhet i sådana tider som dessa, då de viktigaste livsmedel ransonerats och då det finns folk i våra grannländer, som svälter. Ett sådant förfarande verkar stötande, och jag kan icke finna annat, än att det är sofistiskt i det resonemang, som föres av livsmedelskommissionen. Jag nödgas därför, herr talman, i fråga om den andra punkten yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionerna.

I herr Bergmans yttrande instämde herr *Björck* och herr *Petersson, Emil*.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Debatten i denna kammare har utvecklats på sådant sätt, att det finnes anledning att uppmärksamma icke endast den skiljaktighet, som råder mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, utan också de skiftande uppfattningar, som kommit till synes mellan reservanterna inbördes.

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

I det anförande, med vilket herr Ekman på reservanternas vägnar inledde debatten, yttrade han något om hur man genom en levande propaganda, där man talar så, att man verkligen griper folk i hjärteroten, skall lyckas åstadkomma åtminstone det resultatet, att folk tror på vad som säges, och att man således genom en sådan propaganda kan vinna anslutning till sin uppfattning. Jag är ledsen att behöva säga det, men jag tror, att om herr Ekman med sitt anförande avsåg att övertyga kammarens ledamöter om att hans uppfattning var den, att denna fråga nu verkligen förtjänar särskild uppmärksamhet, så misslyckades han trots sina uppenbara försök att tala så, att det grep hjärtat. I stället tror jag nog, att kammarens ledamöter blevo ganska övertygade om att herr Ekman för sin del i reservationen inlagt den meningen, att det icke är nödvändigt och icke heller önskvärt att på detta område företaga några särskilda åtgärder just nu.

Det är givetvis för mycket begärt att tänka sig, att herr Ekman skulle respektera utskottsmajoritetens uppfattning i denna fråga, men han borde måhända kunna taga en viss hänsyn till kontrollstyrelsen, vars statistiska uppgifter han åtminstone lämnar vissa vitsord. Då borde det icke heller vara omöjligt för honom att hysa en viss tillit till de slutsatser, som kontrollstyrelsen själv drar ur den statistik, som herr Ekman här refererade. Kontrollstyrelsen säger ju dock, att den i likhet med motionärerna anser, »att sådana omständigheter av allmän natur föreligga, att vissa inskränkande åtgärder i fråga om detaljhandeln med rusdrycker böra komma till stånd». Tidigare i yttrandet har kontrollstyrelsen påpekat, att denna styrelsens uppfattning är påkallad av det rådande allvarliga läget. Det är denna sistnämnda synpunkt, som har varit avgörande även för majoriteten inom bevillningsutskottet. Utskottets ärade ordförande har tidigare påpekat, att man från utskottets sida har behandlat denna fråga icke enbart som en nykterhetsfråga utan som en samhällsfråga, vars verkningar sträcka sig åtskilligt utanför de rent nykterhetsbetonade gränserna. Det är en fråga av utomordentlig vikt för hela vårt samhälle just nu och för en hel del av de allmänna beredskapsspörsmål, som möta oss, och således icke endast för de problem, som möta oss på nykterhetsfrågans område. Under sådana omständigheter förefaller det mig nog en smula egenomligt, om det verkligen skulle vara på det sättet, att man icke skulle vara benägen att ägna frågan en allvarligare omprövning än den något raljerande och kåserande skildring av den, som herr Ekman gav i sitt anförande.

Om jag således nödgas konstatera, att min värderade vän på Örebro länsbanken knappast har lyckats att inge mig den uppfattningen, att han vill göra något i denna fråga, utan att hela hans inställning bottnar i en fullkomligt negativ syn på spörsmålet sådant det för dagen ter sig, har en annan talesman för reservanterna, herr Ivar Anderson, skyndat sig att betyga, att den del av reservanterna, för vilken han var talesman, inom utskottet har varit mycket angelägen om att medverka till en positiv lösning. Jag tror, att den skildringen är alldeles riktig. Herr Ivar Anderson och flera med honom av reservanterna ha såväl i utskottet som i kammaren varit angelägna att betyga, att det icke finns någon principiell skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och minoriteten i fråga om det sätt, på vilket man betraktar nödvändigheten av att här åstadkomma något, som kan föranleda en minskning av alkoholförbrukningen. Man är således fullständigt ense om vad som i det avseendet är huvudsaken, nämligen att på det ena eller andra sättet försöka åstadkomma en ur allmänna synpunkter synnerligen önskvärd minskning av alkoholförbrukningen. Mellan herr Ivar Anderson och de med honom sympatiserande reservanterna och utskottsmajoriteten föreligger under sådana omständigheter icke mer än en stor skiljaktighet, nämligen i frågan, huruvida riksdagen skall skriva till Kungl.

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t skall ägna frågan den uppmärksamhet, som riksdagen anser den vara värd, eller om riksdagen skall lita på att Kungl. Maj:t utan riksdagens åtgörande vidtager de åtgärder, som kunna befinnas vara nödvändiga. Reservanterna ha för sin del slutligen kommit till den uppfattningen, att det är onödigt att besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse. Jag måste säga, att detta tyder på ett förtroende för Kungl. Maj:t, som är synnerligen ovanligt men som icke desto mindre kan vara tacknämligt, åtminstone ur Kungl. Maj:ts egen synpunkt. Men hur stort förtroendet för Kungl. Maj:t än kan vara, får det väl dock anses varken olämpligt eller opåkallat, att riksdagen ger sin mening till känna i en så viktig fråga, som det här gäller. Riksdagen bör väl åtminstone ej anse sig förhindrad att ge sin mening till känna i ett ärende av så stor samhällelig betydelse som detta, även om Kungl. Maj:t har rätt att vidtaga de åtgärder, som ur dess synpunkter kunna befinnas nödvändiga.

Jag summerar i alla händelser mina intryck på det sättet, att det i fråga om den del av reservanterna, för vilka herr Ivar Anderson varit talesman, icke finns någon meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna om att något bör göras i denna fråga. Såvitt jag fattade herr Ivar Anderson rätt, bottnade hans tveksamhet att ansluta sig till utskottsmajoriteten huvudsakligast därutinnan, att han i likhet med finansministern var en smula oviss om vad utskottet hade inlagt i sin katalog över de åtgärder, som kunna vara lämpliga att tagas under omprövning. På finansministerns fråga därom har utskottets ordförande redan givit ett svar, med vilket herr statsrådet har förklarat sig fullt tillfredsställd. Jag är för min del fullkomligt beredd, ifall det har någon betydelse, att förklara, att jag i likhet med utskottets ordförande i denna utskottets katalogiserande rekommendation icke inlagt något annat än en hemställan, att Kungl. Maj:t vid omprövningen av frågan skall taga hänsyn icke blott till de olika allmänna omständigheter, som kunna påverka avgörandet, utan också till de rekommendationer och erinringar, som gjorts av de i saken hörda myndigheterna. Det är således icke meningen, att de särskilda punkter, som utskottet för sin del påpekar och som äro tagna ur myndigheternas yttranden, skola utgöra något förstärkande för Kungl. Maj:t. Det kunde lika gott ha sagts att Kungl. Maj:t vid omprövningen av frågan skall taga den hänsyn, som Kungl. Maj:t finner vara påkallad, till de erinringar som från vederbörande myndigheters sida ha gjorts. Finansministern har som sagt för sin del förklarat sig fullkomligt tillfredsställd med den förklaring, som avgivits från utskottets sida. Om herr Ivar Anderson och hans medreservanter även i detta avseende hysa det stora förtroende till Kungl. Maj:t, som deras ställningstagande till frågan om en skrivelse bär vittne om, förefaller det mig, som om de också skulle kunna komma över på samma linje som finansministern, d. v. s. känna sig tillfredsställda med den förklaring, som avgivits från utskottets sida och att de alltså efter de av utskottets ordförande avgivna deklARATIONERNA inte borde ha någon svårighet att ansluta sig till utskottsmajoritetens uppfattning.

Jag föreställer mig, att det skulle vara av ett visst värde för den meningsriktning, som herr Ivar Anderson representerar, att innebörden av kammarens beslut blir fullt klar. Om någon, för den händelse reservationen bifalles i denna kammare, frågar, vad ett sådant beslut innebär, skulle det bli ganska svårt att klargöra vad som egentligen ligger bakom det. Ligger bakom ett bifall till reservationen den negativa inställning, som herr Ekman givit uttryck åt, eller den positiva inställning, som herr Ivar Anderson varit talesman för? Vill man vara fullkomligt viss om att det beslut, som kammaren fattar, verkligen ger uttryck åt en positiv önskan att någonting skall göras för att åstadkomma den

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
 minskning av alkoholförbrukningen, som ur allmänna samhällssynpunkter är önskvärd, då tror jag, herr talman, att man i nuvarande läge inte kan göra någonting annat än rösta för utskottsmajoritetens förslag. Och med hänvisning till den deklARATION om vad utskottsmajoritetens motivering innebär, som här i kammaren avgivits, föreställer jag mig som sagt, att det inte skall behöva betyda någon särdeles stor självövertvinnelse för de herrar, som sympatisera med herr Ivar Andersons uppfattning, att i stället för att rösta för reservationen med den ganska ovissa betydelse, som ett bifall till den skulle få, ansluta sig till utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr **Anderson, Axel Ivar**, erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är egentligen en ganska egendomlig situation, som här föreligger, och jag misstänker att åtskilliga av kammarens ledamöter känna någon förvåning inför denna ivriga benägenhet från olika håll att bortförklara vad som ligger i utskottsmajoritetens yttrande. Den omständigheten, att såväl utskottets ordförande som nu dess vice ordförande är så ivrig att fränsäga sig alla sådana avsikter med majoritetens yttrande, som ursprungligen måste anses ligga i det men som de nu efter finansministerns fråga till utskottet äro angelägna att tillbakavisa, har verkligen inte kommit min sympati för utskottsmajoritetens ståndpunkt att ökas. Jag vidhåller vad jag förut yttrade, nämligen att det i sak icke har funnits någon meningsskiljaktighet, men jag vidhåller också, att vi, som utgöra minoriteten inom utskottet, måste fasthålla vid den uppfattningen, att det inte är lämpligt att på detta sätt med uttalande av bestämda önskemål skriva till Kungl. Maj:t och sedan till slut säga, att Kungl. Maj:t må fritt avgöra och taga den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t finner lämplig. Jag tror att det är mer logiskt och mer överensstämmande med riksdagspraxis, att man i en sådan situation säger, såsom reservanterna också gjort, att då det är fråga om en provisorisk lagstiftning och Kungl. Maj:t har alla befogenheter, som här erfordras, torde det vara klokast att överlämna den vidare prövningen av detta ärende åt Kungl. Maj:t.

Jag tror inte att man bör försöka att med några dialektiska konstgrepp komma ifrån vad som är kärnan i denna fråga. Vore det inte då klokare, att vi göra slut på denna del av diskussionen, ty den för oss inte på något vis framåt, och jag tror inte den gör någon nytta i det syfte, som både herr Elon Andersson och jag äro ense om.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag skall inte hålla något nykterhetsföredrag och ej heller något föredrag om restriktionssystemet, som jag redan från första tiden anslöt mig till och ur nykterhetssynpunkt skattar mycket högt. Jag skall för min del inte heller göra några övertalningsförsök, såsom andra talare ha gjort, i syfte att utjämna skillnaden mellan reservationen och utskottets betänkande.

Om jag till en början tar upp den fråga, som herr Bärge först talade om, nämligen nykterhetstillståndet, kan jag inte förneka, att detta i någon mån försämrats under den senaste tiden. Vi, som i följd i egenskap av ledamöter av särskilda utskottet besökte olika delar av landet, försökte också sätta oss in i orsakerna till att nykterhetstillståndet hade försämrats t. ex. på vissa av de platser, där militärförläggningar finnas. Vi voro någonstans uppe i Norrland — det är ju modernt att säga »någonstans» — och vi försökte diskutera frågan med dem, som voro förlagda där. Här äro vi så och så många tusen människor, sade man. Vi kunna ingenstans ta vägen på vår fritid. När kvällen kommer, är det ganska tråkigt här. Det är då förklarligt, om man söker sig till

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

litet nöjen. Det enda nöje, som finns här, är sällskapslivet. Man får då kanske också tillfälle att begagna något av den vara, beträffande vilken ni nu ha frågat, om den konsumeras i större utsträckning här och vad orsaken därtill kan vara. — Vi träffade också någonstans på en förläggning tillhörande flottan. Där voro fyra, fem tusen människor samlade. Det fanns inte en lokal att vistas i, när kvällen kom — besättningarna fingo nämligen gå i land någon gång. Även där klagades över att man endast beviljade anslag till försvaret men glömde den andliga fostran, som man samtidigt borde bestå dem, som voro inkallade eller anställda i försvaret.

Senare ha vissa åtgärder vidtagits för att förbättra förhållandena där. Beträffande marinsoldaterna ha bristerna såtillvida avhjälpats, att de nu ha någonstans att ta vägen, när kvällen kommer. Vissa förbättringar ha också genomförts i de trakter någonstans i Norrland, som jag nyss talade om.

Man frågar sig då, varför nykterhetstillståndet i alla fall har försämrats. Det är kanske lämpligt att litet närmare undersöka förhållandena i detta avseende på olika platser. Jag vill då såsom exempel taga Malmö, eftersom jag vet, att nykterhetstillståndet där nu är något sämre än det varit tidigare. Jag har nöjet att vara ordförande i systembolagets styrelse, som försökt att samarbeta med nykterhetsnämnden och polisen för att förfölja en del element, som ständigt berika statistiken. Det är sådana, som varit intagna på Venngarn och som, då de kommit tillbaka, börja sitt liv igen med att gå från restaurang till restaurang. På det sättet berika de denna statistik. Då förbjödo vi helt enkelt restaurangerna att servera ifrågakvarterare personer, och på det sättet fingo vi slutligen fram ett nykterhetstillstånd i Malmö, som av siffrorna att döma var mycket tillfredsställande. Så kom den tid, då staten behövde mer pengar och priset på spriten ökades. Vi, som arbetat på att skapa folknykterhet i Malmö, voro egentligen inte så glada åt denna prisförhöjning, men eftersom vår verksamhet för nykterhetens främjande var förenad med litet utgifter, upphörde vi med den ett tag för att se, hur det skulle utfalla. Vi sparade litet pengar, men nykterhetstillståndet försämrades. Siffrorna äro dock inte så förfärligt avskräckande. Första kvartalet år 1939 var fylleriförseelsernas antal 189, samma kvartal år 1940 200 och samma kvartal i år 254. Det var således en liten ökning, som vi naturligtvis inte voro tilltalade av. Vi ha därför nu återgått till det gamla systemet att vaka över dem, som särskilt bruka berika fylleristatistiken.

Det är emellertid intressant att se, hur samtidigt konsumtionen i en stad som Malmö har växlat i omfattning. Under första kvartalet år 1939 utminuterades 328,921 liter, samma kvartal år 1940 247,285 liter och samma kvartal i år 234,937 liter. Samtidigt som fylleriförseelsernas antal ökades, minskades således konsumtionen avsevärt. Det är ett problem, herr Bergman, som också tål att tänka på en smula. Man blir ju under sådana förhållanden inte utan vidare beredd att skriva till Kungl. Maj:t om att konsumtionen bör ytterligare minskas. Staten behöver också sina inkomster. Om man skall ta in dem på annat sätt, måste nya skatter läggas på medborgarna. Jag är därför inte färdig att utan vidare skriva under vad utskottsmajoriteten här har föreslagit. Jag tror inte annat än att utskottsmajoriteten har nyktert och förståndigt kommit till sitt förslag, men om bakom det ligger en sådan värme, som den herr Bergman nyss gav uttryck åt i talarstolen, är jag inte säker på att det blivit så väl avvägt, som det borde kunna bli.

Nu kanske någon säger: visserligen har utminutereringen minskats, men hur står det till med utskänkningen på restaurangerna? Jag vill inte trötta kamraren med sifferuppgifter, men jag kan såsom exempel anföra några få siffror. Utskänkningen på tredje klassens restauranger i Malmö uppgick under första

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
kvartalet år 1939 till 14,865 liter och under samma kvartal i år till 8,363 liter. Det förelåg således en stark minskning, trots att innevånarantalet betydligt ökats med de inkallade, vilka ju också gå på restauranger. Även där finna vi således en avsevärd minskning av konsumtionen samtidigt som nykterhetstillståndet har försämrats.

Såsom jag redan sagt kan jag inte utan vidare skriva under vad utskottet anfört. Därför ligger det närmast till hands för mig att ansluta mig till reservationen. Jag skulle helst ha sett, att riksdagen förklarade, att med hänsyn till att Kungl. Maj:t har skyldighet och rättighet att beakta föreliggande omständigheter och förhållanden, föranleda motionerna inte till någon åtgärd.

Jag kan heller inte sympatisera med herr Bergman, då han till varje pris vill förbjuda tillverkning av sprit av varor, som kunna användas till hushållsändamål. Herr Bergman apostroferade mig redan under remissdebatten — av vilken anledning vet jag inte, ty det var många år sedan jag här i kammaren diskuterade nykterhetsfrågan med herr Bergman. Jag hade då varit i Finland och konstaterade, att det enda förbudet åstadkommit där var, att man avskaffat brännvinsglaset. Annars gick det till på precis samma sätt som förut men med andra glas. Detta tyckte herr Bergman inte om. Jag ansåg att han inte som han motionerat behövde resa ända till Amerika för att studera förbudet, utan att det var lämpligare att fara till Finland, som var mera jämförbart med vårt land. Nu beskyllde emellertid herr Bergman mig i remissdebatten enligt vad kamrater upplyst — jag har också sett det i protokollet, fastän hans anförande där är något justerat — för att jag totalt ändrat ståndpunkt i nykterhetsfrågan. Jag undrar själv, vari ändringen skulle bestå. Andra måste få den uppfattningen, att jag förut tillhört någon nykterhetsorganisation, men det har jag aldrig gjort. Jag har varit så moderat, att jag inte behövt tillhöra vare sig den ena eller andra organisationen. Men jag har det oaktat verkat mycket för folknykterheten, såsom jag nyss talat om. Nu säger alltså herr Bergman, att jag har ändrat mig, och jag undrar vari den ändringen består. Enligt protokollet från remissdebatten har herr Bergman sagt, att jag år 1914 vid partiets kongress föreslog, att det skulle bli förbud under krigs- och kristiden. Jag har inte ens ansett saken vara så viktig, att jag forskat efter vad jag sade på en kongress år 1914. Om jag har sagt, så som herr Bergman påstår, berodde det därpå, att vi då hade mer ont om potatis än vi nu ha. Om det skulle bli lika begränsad tillgång på den varan, som det var då, har jag inte alls någonting emot att föreslå precis samma sak, som jag möjligen föreslog den gången, herr Bergman. Men nu ha vi ju sådant överflöd på potatis, att vi inte veta, var vi skola göra av den. Och hur mycket vi än vilja främja nykterheten, behöva vi ju dock sprit för tekniskt ändamål. Vi måste väl ändå inte vara så nyktra, att vi inte kunna tillgodose sådana ändamål, då vi nu ha så riklig tillgång på potatis, som faktiskt är fallet.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten. Såsom jag tidigare sagt, hade jag helst biträtt ett yrkande om att med hänsyn till att Kungl. Maj:t har rätt att vidtaga de åtgärder, som Kungl. Maj:t finner kloka och lämpliga, motionerna icke skulle föranleda någon åtgärd. Nu finns i alla fall en reservation, som jag kan ansluta mig till, och jag ber därför, att få yrka bifall till den.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! När det i reservationen talas om behovet av ökad folknykterhet och framhålles, att det kunde vara lämpligt att genomföra en ur olika synpunkter önskvärd begränsning av alkoholkonsumtionen, förstår man av ett sådant uttalande, att någon principiell meningsskiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna icke föreligger. De äro ense om att frågan är allvarlig. Men när man hörde herr Bergman, kunde man måhända få

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

den föreställningen, att här gjordes ett stort försök att bygga upp en ny nykterhetslagstiftning. Jag vill endast erinra kammaren därom, att utskottet och reservanterna äro fullt ense om att de åtgärder, som de förutsätta komma att vidtagas, bli av uteslutande provisorisk natur. Det förordas ingalunda någon ändring i den nu gällande rusdryckslagstiftningen. Herr Bergman säger nu, att detta stod även i hans motion. Jag dömer emellertid ganska mycket efter herr Bergmans tal, och där »stod» det inte.

I dessa viktiga avseenden äro alltså utskottet och reservanterna ense. Vari ligger då skillnaden? Skillnaden ligger ju däri, att utskottet för sin del *hemställer*, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder i nykterhetsbefrämjande syfte, som i nuvarande läge kunna befinnas påkallade, under det att reservanterna *förutsätta*, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att vidtaga de åtgärder, som kunna befinnas påkallade. Skillnaden mellan utskottets hemställan och reservanternas förutsättande är minimal, men det är dock den skillnaden, att reservationen inte innehåller någon positiv kläm, medan däremot utskottet i sin kläm hemställer, att Kungl. Maj:t måtte överväga dessa åtgärder. I sak är skillnaden mycket liten, och jag beklagar, att man inom utskottet inte kunnat enas om en gemensam formulering, vilket jag tror hade varit möjligt, om utskottet haft litet mer tid på sig. Om det sålunda endast föreligger en formell skillnad, innebär dock givetvis en hemställan en liten smula mer av positivt krav.

Här skall jag ingalunda gå in på någon »bortförklaring», för att använda herr Ivar Andersons ord, av vad utskottet skrivit. Det erfordras icke. Utskottet har intet att bortförklara i sitt skrivsätt. Det binder nämligen icke Kungl. Maj:t i dess övervägande av saken. Här saknas fullständigt bestämda direktiv. Det enda man måhända skulle kunna anse vara litet mer bestämt är, när utskottet säger i fråga om de s. k. överskottslitrarna och i fråga om efterhandsinköpen, att utskottet finner skäl tala för en ändring härutinnan. Men på denna punkt tror jag, att man inom utskottet var ense. Utskottets majoritet och reservanterna hade ungefär samma inställning i det fallet. Till följd av den minskade förbrukningen av spritdrycker blir det under en sexmånadsperiod ganska stora mängder av överskottslitrar, och däri såg man av diskussionen inom utskottet att döma en av de verkliga farorna i nuvarande situation. På den punkten tror jag därför, att det inom utskottet förelåg tämligen stor enighet. Men även därom skriver dock utskottet blott, att det finner skäl tala för en ändring.

I alla övriga avseenden nämner utskottet endast, att Kungl. Maj:t bör taga under övervägande eller omprövning den eller den saken och framlägger frågorna såsom diskussionsämnen för regeringen och vid den beredning, som regeringen underkastar ärendet, men intet därutöver. När det t. ex. gäller den individuella tilldelningen, begär utskottet, att regeringen skall taga den frågan under övervägande. Här har ju faktiskt skett en minskning av konsumtionen, och en avpassning av vederbörandes individuella tilldelning efter denna allmänna minskning tyckte utskottet att regeringen borde överväga.

Vidare har här talats om den fria försändningen. Därvidlag begär utskottet, att det skall tagas under omprövning, huruvida icke rätten till fri försändning i viss omfattning borde begränsas. Man kan väl inte skriva vagare. Utskottet endast för fram ett diskussionsämne och frågar, om inte regeringen lämpligen borde överväga, huruvida icke denna rätt skulle kunna något begränsas. Vad utskottet därvid har tänkt på är givetvis icke den fördel, som landsbygden har vunnit därigenom att den s. k. fria försändningen till landsbygdens folk har införts. Det kan emellertid anses bestyrkt inför kontrollstyrelsen, att överskottslitrar på detta sätt försänts till militärförläggningarna i rätt betydande

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
kvantiteter, och denna fria försändning till militärförläggningar har åstadkommit mycket ont. Det är den, som utskottet har tänkt på, och icke på den fria försändning, som nu allmänt sker och som säkert har varit till fördel för landsbygden. Eftersom den saken tagits upp till debatt här, har jag endast velat meddela vad man inom utskottet har diskuterat.

Vidare har utskottet uppmärksammat ungdomsfylleriet, som man inte har kunnat undgå att konstatera. Det är ju ändå ganska abnormt, att det förekommer lika många fyllerister i de yngre åldrarna som i högre åldrar. Kan man på den punkten vidta några åtgärder till förbättring av förhållandena, tror jag att det vore önskvärt. Men även därvidlag är det blott ett övervägande, som utskottet har begärt.

Detta är uppenbarligen en allvarlig fråga i en allvarlig tid. Reservanterna förutsätta Kungl. Maj:ts omprövning. Utskottet hemställer om en sådan omprövning. Det ligger någonting mera positivt i utskottets begäran. Men vad riksdagen begär, om bevillningsutskottets hemställan bifalles, är, att Kungl. Maj:t överväger dessa ting. Detta övervägande förutsätta reservanterna. Här finns sakligt sett ingen anledning för riksdagen att göra något annat än att biträda det förslag, som bevillningsutskottet har lagt på kammarens bord.

Herr Velander: Herr talman! Jag har inte kunnat undgå att finna, att diskussionen här framstått såsom ganska förvirrad.

Jag vill börja med att säga några ord till herr Bergman såsom talesman för motionärerna. Han framhöll, att det yttrande, som utskottet i främsta rummet fallit tillbaka på och som dominerat den sakliga delen av denna debatt, nämligen det av kontrollstyrelsen avgivna yttrandet, helt eller i varje fall på alla väsentliga punkter sammanfaller med innehållet i motionerna. Jag vill inte att det uttalandet skall få stå oemotsagt. Mig har det förefallit, som om kontrollstyrelsen i sitt yttrande ger en helt annan bild av nykterhetstillståndet i landet än herr Bergman såsom motionär har gjort. Det är inte alls så illa ställt, som herr Bergman gjort och gör gällande. Detta kan också beläsas med ett exempel. Året 1920 ligger ju ganska nära den lyckliga tid, herr Bergman talade om och vilken hade lett fram till de mycket stränga restriktioner, som dock gävo upphov till en illegal sprithantering i sådan utsträckning, att däri med mitt sätt att se låg en verklig fara för vårt folk. Trots de då mycket lägre spritskatterna var tillståndet år 1920 sådant, att om man tar sikte på antalet personer i konsumentåldrarna, 25 år och däröver, utgjorde kostnaden för rusdryckskonsumtionen i detta land 91 kronor per invånare. Motsvarande siffra för år 1940 var endast 78 kronor, och då skall man inte glömma att, som jag nyss nämnde, spritskatterna år 1940 voro ojämförligt mycket högre än spritskatterna år 1920. Vad berodde det på, herr Bergman? Jo, det berodde på att åldersförskjutningen gått i den riktningen, att år 1940 de konsumerande åldrarna ökats med inte mindre än 27 procent i förhållande till 1920. När man här talar om en uppgång av fylleriförseelsernas antal ett visst år och dylikt, skall man inte bortse från detta faktum.

Kontrollstyrelsen har inte heller i sitt yttrande på något sätt stärkt motionärerna i deras uttalade sympatier för det danska systemet. Det är tvärtom så, att kontrollstyrelsen bemödat sig om att uppvisa, att det danska systemet icke har verkat så tillfredsställande som motionärerna kanske trott. Men om man nu sympatiserar med det danska systemet och tror, att det medför så utomordentliga resultat, när det gäller folknykterheten, vill jag fråga: Ha vi inte det danska systemet i vårt land, herr Bergman? Det förefaller mig som om vi genom de nuvarande spritskatterna hade kommit nästan i nivå med de danska spritpriserna. Det skiljer ytterst oväsentligt, högst en krona, i fråga om exem-

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

pelvis vissa sorters brännvin. Därmed ha vi ju det danska systemet och dessutom vårt eget restriktionssystem, och det måste väl ändå även med herr Bergmans inställning anses vara ett plus.

Sedan är det en synpunkt, som inte har betonats tillräckligt starkt i denna debatt, den nämligen att utskottsmajoriteten tar sikte på allenast åtgärder av provisorisk karaktär. Så är även fallet med motionärerna, men när man här hör herr Bergman tala, finner man, att han icke talar för motionen, som saken där lägges upp, utan tar i stället uttryckligen sikte på, som han uttryckte sig, »den slutliga segern». Jag skulle därför vilja rikta den frågan till herr Bergman, om han endast syftar till provisoriska åtgärder och alltså vill medverka till en återgång, när de nu såsom exceptionella betecknade förhållandena icke längre äro rådande? Man kan nämligen ställa sig något tvivlande inför det där talet om provisoriska åtgärder; någon har menat, att det kommer att göras samma ansträngningar som under åren omkring 1920 för att åstadkomma ett permanent förbudstillstånd eller någonting därmed jämförligt.

Utskottets ordförande och dess vice ordförande ha under debatten bemödat sig om att uppvisa, att utskottsmajoriteten och reservanterna intaga precis samma ståndpunkt. Jag måste säga, att detta har överraskat mig. Om majoriteten liksom reservanterna lägger huvudvikten på att förslag om åtgärder i nykterhetskänseende i det läge, vari vi nu befinna oss, förtjäna särskild uppmärksamhet, och om det även för utskottsmajoriteten är huvudsaken att främja folknykterheten såsom ett viktigt led i stärkandet av vår allmänna beredskap, då råder fullt samförstånd mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Men jag vågar hävda den meningen, att formuleringen av utskottets yttrande knappast kan ge stöd för en sådan uppfattning.

Jag blev också en smula förvånad över att herr finansministern accepterade såsom tillfredsställande utskottsordförandens förklaring beträffande utskottsmajoritetens ställning till frågan, huruvida det var meningen att binda Kungl. Maj:ts fria prövningsrätt eller icke. Utskottsordföranden gick i sin förklaring in på de olika restriktioner, som diskuteras i utskottsbetänkandet, men han förbigick alldeles den i förevarande avseende viktigaste punkten, som lyder sålunda: »Även om vissa icke önskvärda verkningar skulle följa av en skärpning av restriktionerna, anser utskottet dock en sådan i nuvarande läge ofrånkomlig.» Följaktligen är man inom utskottsmajoriteten icke blind för att en skärpning av restriktionerna kan medföra vissa icke önskvärda verkningar, men utan att på något sätt diskutera dessa verkningars art eller omfattning är man framme vid den slutsatsen, att det är ofrånkomligt att dessa restriktioner i nuvarande läge skärpas. Jag upprepar, att jag icke kan förstå, att Kungl. Maj:ts fria prövningsrätt bibehålles vid bifall till utskottsmajoritetens förslag, så länge detta uttalande står kvar. Uttalandet bör även jämföras med andra uttalanden i utskottsbetänkandet. Utskottet säger sålunda bland annat: »Utskottet förutsätter därvid att Kungl. Maj:t vid sitt ställningstagande till frågan beaktar vad utskottet ovan framhållit.»

Jag frågar mig också, huruvida det kan vara riktigt, att ordföranden i ett utskott uppträder i en av riksdagens kamrar och lämnar en förklaring av innebörden i utskottets yttrande, som icke sammanfaller med ordalagen i detta. En sådan förklaring kan näppeligen anses vara bindande för alla dem, som biträtt majoritetens ståndpunkt! Jag påstår nu inte, att de som biträtt majoritetens ståndpunkt inom utskottet skulle vara av annan uppfattning än utskottets ordförande och jämväl dess vice ordförande. Men tolkar man utskottets yttrande efter ordalagen, överensstämmer detta icke med herr ordförandens här avgivna förklaring, och då kunna icke heller de ledamöter av utskottet, som

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
biträtt formuleringen av utskottets yttrande, anses bundna av förklaringens innehåll.

Här har talats om huruvida reservanterna ha en positiv eller negativ inställning i hithörande ting. Den saken borde man inte tvivla på, om man gjort sig mödan av att läsa den mycket korta reservation, som är fogad till utskottets betänkande av herr Bengtsson med flera. Jag skulle vilja rikta denna erinran särskilt till utskottets vice ordförande, som var inne på den saken. Utskottet självt uttalar förresten beträffande motionerna I: 99 och II: 137: »Då utskottet förutsätter att, därest det för landets livsmedels- och fodermedelsförsörjning skulle erfordras begränsningar av förevarande tillverkningar, åtgärder i sådant syfte utan dröjsmål vidtagas, saknar utskottet anledning till styrka bifall till motionerna.» Jag är nu på det klara med att utskottets vice ordförande och utskottet i övrigt icke med detta uttalande velat intaga en negativ ståndpunkt till ifrågvärande motioner samtidigt som man inte velat binda Kungl. Maj:t. Konsekvensen hade väl nästan fordrat, menar jag, att man accepterat reservanternas härmed överensstämmande skrivsätt beträffande de andra två motionerna I: 100 och II: 134. Innebörden av reservationen är nämligen, som redan har sagts, att Kungl. Maj:t har befogenhet att vidtaga alla de åtgärder, som av omständigheterna finnas påkallade; och reservanterna avse, att Kungl. Maj:t, efter den prövning och de överväganden, som må finnas erforderliga, skall utöva denna sin befogenhet. Reservanterna ha nog också menat, åtminstone har jag det, att Kungl. Maj:t på detta speciella gebit icke behöver några särskilda påpekanden om, när, huru och på vad sätt Kungl. Maj:t skall ingripa. För min del har jag ansett detta vara fullkomligt obehövt.

Herr Sjö Dahl var inne på en del ting, som han förmenade att alla, som varit med om behandlingen av detta ärende i utskottet, varit ense om. Han berörde ock frågan om efterhandsinköpen. Ja, frågan om efterhandsinköpen är väl inte slutligt diskuterad ännu. Man kan mycket väl resonera om, att rätten till efterhandsinköp icke skall omfatta sex månader utan exempelvis tre. Införandet av dessa efterhandsinköp möjliggjorde ju, att konsumenten icke varje månad behövde s. a. s. skaffa sig garanti för att han kunde tillgodogöra sig sin månadsranson. Han kunde ställa frågan därom något på framtiden, tills han bleve i tillfälle att närmare överblicka behovet därav. Som läget var tidigare kunde ju många känna sig rent av förpliktade att uttaga månadsransonen. Jag är icke på det klara med att hithörande bestämmelser i gällande lagstiftning nu skola utan vidare elimineras.

Herr talman! Utan att förlänga debatten vidare hemställer jag, i likhet med en del föregående talare, om bifall till den av herr Bengtsson med flera avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Egnell*.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Bärg, Johan**, som yttrade: Herr talman! I anledning av herr Velanders anförande vill jag bara fästa kammarens uppmärksamhet på att icke heller reservanterna kunnat undgå att utöva en mycket kraftig påtryckning på Kungl. Maj:t. Reservanterna anse, att utskottsutlåtandet bort innefatta de orden: »Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t . . . icke skall underlåta att vidtaga de åtgärder, som kunna befinnas påkallade», och utskottet har uttryckt sig så, att utskottet anser en skärpning av restriktionerna i nuvarande läge ofrånkomlig.

Det var emellertid icke för att säga detta, som jag begärt att få avgiva en replik. Jag hade väntat, att sedan finansministern hade förklarat sig tillfreds med den förklaring han fått angående meningen i utskottsutlåtandet, så skulle

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

kivet om den saken vara ur världen. Nu äro både herr Axel Ivar Anderson och herr Velander mycket missnöjda med att finansministern är tillfreds med denna förklaring. Vad är det då, man skall avhjälpa? Man anser att finansministern hade haft skyldighet att icke vara tillfredsställd med formuleringen, men när finansministern, som väl ändå denna formulering är riktad till, har förklarat sig nöjd med den, tycker jag att även herr Velander och herr Anderson, som väl ha mindre anledning att vidtaga några åtgärder i anledning av ett blivande beslut, skulle kunna låta sig nöja!

Herr **Björnsson**: Herr talman! Då man hört på den diskussion som har förts här, har man, om man bortser ifrån ett och annat något outrerat ord, kommit till den uppfattningen, att alla som deltagit i diskussionen äro ense i sak. Därmed menar jag då, att alla anse, att om det med hänsyn till vår folkförsörjning eller nykterhetstillståndet i landet kan anses nödvändigt under den allvarliga kris, vari vårt land befinner sig, få vi nöja oss med betydande inskränkningar i tillgången till alkoholvaror. Jag delar helt och hållet den uppfattningen, och jag finner det så mycket lättare att acceptera en sådan tankegång, som man går ut ifrån att de ändringar som skulle göras skulle vara av provisorisk karaktär. Skall man göra några mera väsentliga ändringar, böra de få föregås av en utredning i lugn och ro, och man kan förutsätta att det icke är avsikten att driva begränsningarna så långt, att det uppstår större skada genom lönnbränning och illegal sprithantering av annat slag än den nytta man kan få av begränsningen.

Men när jag nu sagt, att jag så långt delar utskottsordförandens och till exempel herr Axel Ivar Andersons uppfattning, vill jag samtidigt säga, att jag icke riktigt finner mig tillfreds i någon av de båda voteringsfallor, som finnas angivna här. Personligen skulle jag helst ha röstat på utskottets kläm med den motivering som reservanterna ha lämnat, och jag tycker att detta skulle ha varit en utmärkt kompromisslinje. Jag tycker inte det är trevligt att rösta med reservanterna, ty deras förslag skulle, om det segrade, obestriddigen lämna efter sig det intrycket: här har från riksdagshåll tagits ett initiativ i en mycket viktig fråga, men riksdagen har icke velat göra något annat än avvisa detsamma under förmenande att Kungl. Maj:t ändock kommer att göra vad som behöves. Jag är inte heller riktigt belåten med utskottets motivering, emedan den icke håller sig till generella begränsningar, som drabba alla ungefär lika, utan föreslår, särskilt på en punkt, där jag finner det mycket beklagligt, en ändring i hittills tillämpade grunder, då man säger: »Därjämte torde böra övervägas, huruvida icke åldersgränsen för erhållande av nya inköpstillstånd bör höjas från 21 till 25 år.» Om meningen med förslaget är att tillgodose vår folkförsörjning och se till att nykterhetstillståndet förbättras, förstår jag icke, varför man på en sådan punkt som denna, som efter min erfarenhet är ganska ömtålig, skall gå in på förändringar i en av de viktigare grunderna för vår restriktionslagstiftning. Det förbättrar sannolikt inte nykterhetstillståndet, om man alldeles utesluter från inköpstillstånd till exempel dem, som ha hem och äro gifta men icke hunnit att bli 25 år, från rätten att begagna en viss kvantitet sprit hemma, så länge man tillåter dem att begagna sprit ute på värdshus, och jag kan inte heller förstå, att om vår folkförsörjning kräver en begränsning i förbrukningen av råvaran, detta bör gå ut speciellt över dessa åldersklassers förbrukning i hemmet. I övrigt tycker jag inte att det är något nämnvärt att invända mot vad utskottet sagt i sin motivering, men beträffande denna punkt vill jag nämna ett exempel. En god vän till mig, som tillhörde denna kammare, avled, och en 23- eller 24-årig son övertog hans verksamhet och blev chef för ett stort industriellt företag. Han kunde inte få någon motbok. Han fick använda sin

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
mors motbok, vilket ju uppenbarligen det systembolag, som deklarerat att de som ännu icke vore 25 år icke finge ha motböcker, såg genom fingrarna med. Sådana tillställningar äro icke ägnade att skapa respekt för vår restriktionslagstiftning.

Nu skulle det kanske vara rimligt, då denna del av utskottets motivering mycket väl skulle kunna utbrytas, att jag yrkade på att denna punkt skulle utgå, men jag har en lång erfarenhet av att sådana yrkanden icke ha någon utsikt att vinna majoritet helt enkelt av det skälet, att ett mycket stort antal av kammarens ledamöter icke haft tillfälle att grundligt sätta sig in i vad saken gäller, och då menar jag, att om kammaren skulle vägra att utesluta denna punkt, skulle detta kunna tolkas så att kammaren understrukit just den punkten. Den risken vill jag inte utsätta mig för, och jag anser det icke heller nödvändigt att utesluta den angivna punkten, om det är riktigt, som det sagts här, att den konversation som förts mellan statsrådet och chefen för finansdepartementet och utskottets ordförande givit till resultat, att båda äro överens om att de här uttalade önskemålen icke alls skola ha den tyngd, som man eljest i riksdagens eget intresse vill lägga in i en utskottsmotivering på ett område, där riksdagens mening har mycket avgörande betydelse. Om man vill vara med om att för en gångs skull suspendera denna synpunkt och tror att det kan gå, anser jag att jag vinner mera genom att fästa uppmärksamheten på de enligt min mening orimliga konsekvenser, som följa av ett allmänt förbud mot att utfärda nya inköpsbevis för folk som icke fyllt 25 år. Däremot menar jag inte att man icke här skulle väga och väga med stor omsorg, så att man endast tilldelar inköpsbevis där särskilda skäl föreligga, men sådana skäl kunna enligt min mening föreligga mycket ofta.

Herr talman! Det lönar sig inte för mig att yrka bifall till utskottets kläm och reservanternas motivering. Då jag tycker att saken är så viktig, att det är värdefullt med en skrivelse till Kungl. Maj:t, kommer jag att rösta för utskottets förslag, men med hänsyn till innehållet i motiveringen gör jag icke detta med alldeles lätt hjärta.

Herr **Larsson, Sam:** Herr talman! Jag brukar icke uppträda i riksdagens debatter i nykterhetsfrågor, ehuru jag kanske hade anledning att göra det, eftersom jag en mycket stor del av min tid som tjänsteman sysslat med just dessa frågor. Jag tror mig också kunna säga, att jag inte intagit någon outrerad ståndpunkt i nykterhetsfrågan, då jag betraktat dessa spörsmål som ganska ömtåliga och därför alltid velat förorda en försiktig linje. I det nuvarande läget är emellertid enligt min mening förhållandet det, att nykterhetstillståndet uppenbarligen har allvarligt försämrats. Det har skett en ökning av de allmänna fyllerisiffrorna och speciellt i ungdomsfylleriet, och för min del är jag säker på att den försämring som har ägt rum är avsevärt större än man kan utläsa ur det statistiska materialet. Framför allt gäller detta i fråga om landsbygden, där polisbevakningen som bekant icke är sådan, att fylleriet i hela sin utsträckning någonsin blir beivrat. Under sådana förhållanden är jag mycket livligt intresserad av att ett positivt uttalande nu göres från riksdagens sida, och jag skulle tro att det verkligen finns anledning att skriva till Kungl. Maj:t och begära att åtgärder vidtagas.

Det är särskilt en punkt, som jag haft anledning att litet syssla med, där de nuvarande förhållandena lämna mycket övrigt att önska. Flera föregående talare ha berört saken: det gäller de så kallade efterhandsinköpen och hur medgivandet av sådana i praktiken verkat under nuvarande förhållanden. Jag har haft tillgång till en redogörelse för hur det ser ut på sina håll i landet, och jag skall anföra ett par exempel för att visa detta.

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

På en plats hade en till militärtjänstgöring inkallad lantbruksarbetare, som hade en inköpsrätt av två liter i månaden och praktiskt taget icke tagit ut sin tilldelning under mycket lång tid, på en gång tagit ut hela den inestående kvantiteten strax före inkallelsen. På en ort hade en fiskare med en inköpsrätt av tre liter i månaden i juni 1940 på en gång tagit ut tretton liter spritdrycker. På en annan ort hade en vägarbetare med en inköpsrätt av två liter i månaden under en månad inköpt tolv helbuteljer tvåstjärnig eau de vie. På en annan plats hade en jordbruksarbetare, som på nära ett år inte gjort något inköp, på en gång tagit ut fjorton liter sprit, och på samma sätt skulle man kunna fortsätta och på den ena platsen efter den andra påvisa, hur efterhandsinköpen missbrukats, säkerligen därför att överlåtelse av de inköpta kvantiteterna ägt rum.

Utskottet har nu föreslagit provisoriska åtgärder. För min del vill jag livligt understryka de synpunkter, som ha framförts även från reservanternas sida, att man givetvis inte i en hastig vändning skall bestämma sig för hur man skall ha det i framtiden, utan att detta skall ske efter noggrant övervägande och med varsam hand. Men vad som nu önskas, är *provisoriska* åtgärder i nuvarande krisläge, och mig synes det vara uppenbart, att riksdagen tydligast ger uttryck åt sin önskan om positiva åtgärder till förbättrande av nykterhetstillståndet, om vi bifalla utskottets förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Herr **Ekman**: Herr talman! Jag råkade tydligen i mitt första anförande på något sätt uppväcka litet blandade känslor hos en del av kammarens ledamöter, och jag får därför lov att göra ett par små tillägg.

I den mån som det kunde utläsas ett litet grand vanvördnad ur vad jag sade, så var det fullkomligt avsiktligt, det vill jag betyga för kammaren — jag tycker nämligen att hela detta spörsmål ifrån extremt nykterhetshåll drives alldeles för hårt, och jag hade för avsikt att inte visa dessa strävanden någon som helst aktning — men i den mån som mina uttalanden kanske hade en raljant anstrykning, så beklagar jag det. Det var inte min avsikt att raljera, men det kanske beror på mitt sätt att uttrycka mig. Uttryckssättet torde knappast böra vara föremål för klander från andra. Själv brukar jag aldrig stå upp och mästra tonen hos den ena eller den andra kammarledamoten eller säga att han är tråkig, torr eller långrandig. Jag kan göra det för mig själv, men jag mästrar aldrig offentligt en annans sätt att tala, därför att det är så högst individuellt — och inte alla äro mästertalare här heller!

I fråga om argumentationen påstår utskottets ärade ordförande att jag i det fallet skulle ha drivit en annan mening än reservanternas i övrigt. Det påstående tror jag att herr ordföranden kommer till genom att pressa mina uttalanden till vad han önskar. Herr ordföranden är väl medveten om min ståndpunkt i utskottet och borde med hänsyn därtill inte ha lastat min argumentation för några biavsikter. När emellertid de extrema nykteristerna tvinga en till att mot sin vilja reservera sig, är det ju klart att det vid argumenteringen för en i övrigt mycket urvattnad reservation får lov att finnas litet grand krut i det man yttrar.

Sedan skulle jag vilja säga: äras den, som äras bör, professor Bergman! Han påstod i sitt anförande, att jag hade förklarat hela nykterhetsrörelsen strid. Ja, det skall vara en fantasi, som är påverkad — ja jag vet inte av vad — men den är i vart fall inte alldeles nykter som kan göra det. Jag vill säga herr Bergman, att jag har på olika ställen i detta samhälle och i olika befattningar haft ett mycket gott samarbete med nykterhetsrörelsen — jag har aldrig tillhört den, vilket jag ju räknar som en av mina meriter, och jag brukar också säga, att många ungdomssynder har jag, men inte den — och under

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

den tiden har jag gjort nykterhetsrörelsen stora tjänster bland annat exempelvis genom att vid fabriker och verkstäder bekämpa spritsmuggling, olaga sprithantering och sådant. Men jag har aldrig pratat mycket om saken; jag har nämligen inte varit en sådan där talande nykterhetskämpe. Det måste vara någon illvilja med, när man beskyller mig för att ha förklarat nykterhetsrörelsen strid. Det är inte detsamma att förklara en rörelse strid och att ibland anmäla en avvikande mening rörande vissa tillvägagångssätt som t. ex. i det här sammanhanget.

Som ett motiv för motionerna anförde herr Bergman, att i tider som dessa skola sådana här förslag komma fram till avgörande. Ja, jag vågar inte tala å utskottsmajoritetens vägnar, men jag kan försäkra herr Bergman, att det är ytterst få av utskottets ledamöter, som inte ha beklagat, att dessa motioner ha kommit fram just nu, och de hade helst sett, att inte herr Bergman hade motionerat i den saken. Men, som de framhålla, när nu motionerna väckts, så måste vi ju säga någonting för att inte vår tystnad skall missförstås av svenska folket, och sålunda har utskottsarbetet resulterat i denna som jag tycker olyckliga utformning av majoritetens utlåtande. Den för kammaren förnuftiga och acceptabla linjen hade ju varit den, som herr Björnsson anvisade här i sitt anförande; den linjen har varit erbjuden utskottsmajoriteten men den blev avvisad. Det har skvallrats så mycket ifrån andra talare om utskottets arbete, att jag ansåg mig, herr talman, ha rätt att också säga något därom.

Därefter skall jag såsom yrkesman och arbetare be att få göra ytterligare ett genmäle med anledning av herr Bergmans anförande, där han sade att om vi inte hade någon alkoholkonsumtion, skulle vi få ett bättre arbete utfört. Det återstår att bevisa. Såsom yrkesman vet jag att det inte supes under arbetet. Den som inte är helykterist tar sig ett glas alkohol på sin lediga tid, men han gör det aldrig under arbetet, och om herr Bergman vände sig till detta lands industri och till dem som driva rörelse och verksamhet, så skulle han få höra dem med en mun betyga, att man rimligen inte av den svenska arbetaren, om man ser saken i stort, kan begära större effektivitet i arbetet och bättre ambition. Därför tror jag att herr Bergman utställer växlar, som han inte förmår inlösa, när han utlovar ännu mer och bättre arbete, bara alkoholkonsumtionen kommer bort. Detta är en trossak, och jag tvivlar på en del av dessa trossaker, även om de framföras av professorer.

Jag skall inte längre upptaga tiden, herr talman, utan skall begränsa mig till dessa repliker och sluta mitt anförande med att hemställa om bifall till reservationen.

Herr Bergman: Herr talman! Jag skall först be att få svara herr Velander med anledning av hans fråga, huruvida min framställning gällde provisoriska åtgärder eller permanenta. Det står ju tydligt i motionen, att vi vilja att riksdagen skall »hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga effektiva provisoriska åtgärder». Det är således otvetydigt utsagt. Herr Velander vet och har rätt i, att nykterhetsrörelsen såsom sådan inte stannar vid provisoriska åtgärder utan ämnar fortsätta sin verksamhet som den alltid gjort, och vi kunna ju inte på något sätt klandras för att vi inte kunna genomdriva vårt slutmål varken för närvarande eller inom den närmaste framtiden, men vi komma naturligtvis alltjämt att arbeta för detsammans uppnående. För tillfället yrka vi på vad som nu synes möjligt att genomdriva, nämligen provisoriska åtgärder med hänsyn till den tid, i vilken vi nu leva. Jag vänder mig nu till herr Fritjof Ekman.

När herr Ekman i sitt anförande angrep mig för att jag hade sagt, att alkoholen var en fiende till arbetet, ber jag till att börja med att få anmärka,

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

att jag med arbete åsyftar icke bara kroppsarbete utan allt arbete, således även och icke minst intellektuellt arbete. För det andra ber jag herr Ekman observera att omnämmandet av arbetet skedde i den formen att jag citerade vad medicinalstyrelsens chef nyligen har proklamerat. Jag kan läsa upp vad han säger — jag har uttalandet med mig här — det var just detta uttalande som jag blott i största korthet refererade i mitt förra anförande. Det innebär för ingen del någon förebräelse emot arbetarna, tvärtom! Jag har i all min tid samarbetat med såväl kropps- som andra arbetare — hjärnarbetare som stuvat med såväl hj som med j — och jag har kommit gott överens med dem. Framför allt tror jag inte att någon med ringaste fog kan förebrå mig för att hysa ringaktning för arbetarna.

I sitt av mig berörda yttrande säger generaldirektör Höjer ordagrant följande: »Alkohol och arbete äro fiender. Alkoholen fördärvar precisionen i arbetet. Den för med sig nedsatta arbetsresultat, minskar kvantitativt utbytet och ger sämre arbets kvalitet. Den ger ett ökat antal olycksfall och dödsfall i arbetet. Ingen klok arbetare utsätter sig för de ökade risker för olycksfall i arbete eller för den utsikt till avsked, som ofta följer alkoholbruk under arbetstiden. Tidens puls har redan hunnit bli hastig, ehuru vid ännu äro blott i början av teknikens tidevarv. Precisionsmaskiner och motorer fordra vakna och opåverkade hjärnor. De ta bokstavligen mängen gång livet av den som själv tagit alkohol.» Detta är generaldirektörens i medicinalstyrelsen yttrande, och det var det som jag refererade.

Herr Ekman sade, att arbetarna inte ta någon sup under arbetet. Jag tvivlar inte alls på att, som generaldirektör Höjer säger, ingen klok arbetare super under arbetstiden. Men det kan ofta hända att folk tar en sup både före och efter arbetet, och enligt vad de medicinska auktoriteterna försäkra oss, har detta sin verkan under flera timmar efter förtärandet. Vad motorförare angår har ju den saken diskuterats många gånger, och norrmännen ha t. o. m. i sin lagstiftning fixerat en viss förbudstid före sådant arbete. Det är alltså inte nog med att man inte super under själva arbetet. Detta är emellertid en sak, som jag skulle vilja tillråda herr Ekman att närmare diskutera med generaldirektör Höjer. Han kanske kan ge vederhäftigare upplysningar än jag, som inte är medicinare, kan ge. Jag har bara åberopat vad han och andra moderna medicinska auktoriteter upplyst.

Slutligen beklagade herr Ekman att motionerna framkommit, och han sade att det var mycket få av ledamöterna i utskottet som inte beklagat detta. Jag kan försäkra herr Ekman att det finns många hundratusental ansvarskännande medborgare i vårt land, som i stället skulle ha beklagat, om motionerna *inte* kommit fram. Vi ha visserligen ej behövt, men vi ha fått en osedvanligt stor mängd påstötningar om att motionera i denna fråga från personer och korporationer landet runt, och så starkt intresse som nu ha vi ej konstaterat under de senare åren. Men nu har folk vaknat i det avseendet, och riksdagens nykterhetsgrupp skulle ha begått en stor försummelse, om den inte hade väckt dessa motioner. Är det någonting i motionerna, som kan sägas vara på något sätt utmanande eller otillständigt, så säg oss vad det är! Jag har inte kunnat finna något sådant däri.

När det här har sagts, att myndigheterna inte skulle ha accepterat allt vad vi föreslagit, så ber jag att få säga, att de ju ha ställt sig synnerligen välvilliga till det och accepterat det väsentliga därav. Detta mitt påstående vidhåller jag trots vad herr Velander nyss sagt. När vi i motionen ha talat om höjda priser och sådant, om minskningen av antalet utförsäljningsställen och tider o. s. v., som kontrollstyrelsen ansett inte ha så stor betydelse, ber jag att få erinra om att det står i den del av motionen, där vi redogöra för

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.) vilka försök man i olika länder har gjort att bemästra detta problem. Det nämnes vad man försökt t. ex. i England, där man prövat vissa vägar, i Tyskland andra o. s. v. Och vad riksdagens nykterhetsgrupp, som grundligt diskuterat saken innan motionen framlades, alldeles särskilt strukit under, nämligen att man borde göra ett kraftigt försök att nedsätta de kvantiteter spirituosa, som få utlämnas per månad, det ha myndigheterna anslutit sig till. Och vad beträffar talet om det temporära upphävandet av viss rätt till efterhandsköp, vilket vi också nämnt i motionen, kan jag inte finna att vi på något sätt gått extremt till väga. Till och med herr Ekman var ju i viss mån benägen att acceptera det förslaget. På vad sätt ha motionärerna i form eller sak burit sig illa åt, eftersom man beklagar motionen? Kan herr Ekman eller någon annan påvisa att så skett, skulle jag vara den förste att beklaga det. Men något sådant har hittills ingen kunnat påvisa. Tvärtom ha motionerna fått många erkännanden för hovsamhet i anspråken.

Jag är glad över att utskottet i det väsentliga tillstyrkt motionerna angående effektivare provisoriska inskränkningar i tillgången till starka drycker, vilket faktiskt innebär ett tillmötesgående av i landet mycket utbredda önskingar, och jag upprepar mitt yrkande om bifall till punkten 1) i utskottets hemställan. Med avseende å punkten 2), som rör de andra motionerna, de som gällde förbud mot användning av fodermedel och livsmedel vid rusdryckstillverkning, har jag ju redan yrkat avslag å utskottets hemställan och bifall till motionerna. Jag föreställer mig som sagt att det kommer att bli votering på varje punkt för sig.

Herr Sjö Dahl: Jag skall bara be att få rätta ett missförstånd, som herr Velander gjort sig skyldig till. Han trodde sig kunna tolka ett uttalande av mig så, att man inom utskottet varit ense om borttagandet av rätten till efterhandsinköp. Jag har ingalunda sagt så, utan jag sade, att man inom utskottet var ense om en *begränsning* till tiden av denna rätt. Herr Velander nämnde själv i sitt anförande, att han inte hade något emot en begränsning av denna tid till tre månader. Detta vittnar om att vad jag påstod är riktigt och överensstämmande med vad som förekommit inom utskottet.

Herr Forslund: Herr talman! Alla ha vi ju en gång varit unga, och under ungdomsåren får man ju rätt ofta ta intryck av människor, som kanske bli mera som gudar för en än vad andra i ens omgivning eljest kunna bli. När det gäller den fråga, som här diskuterats, frågan om ställningstagande till nykterheten, har man också i sin ungdom och framför allt inom den rörelse, inom vilken jag har haft mina rötter, funnit röster, som verkat betydligt vägledande för ens liv. Det har varit röster, som ha kommit såväl nationellt som internationellt, men de ha haft tongångar av helt annat slag än dem vi ha fått höra i dag från representanten på Örebro länsbanken och dem man har kunnat återfinna i mitt eget partis huvudorgan. Jag beklagar, att jag här behöver på något som helst sätt polemisera emot partivänner, men jag måste å andra sidan säga, att när jag här har hört herr Ekmans resonemang, påminner jag mig vad jag läste i en bok av Maxim Gorki, där han säger att man kan ibland inte tala förnuft med människorna, människorna måste lida fram till förnuft. Jag tror att herr Ekmans ställningstagande i denna fråga inte är möjligt att upptaga till diskussion, eftersom han inte synes vara mottaglig för de förnuftsskäl, som kunna anföras.

När jag läser utskottets utlåtande, så uppfattar jag det såsom ett aktstycke med det allra största hänsynstagande åt olika håll, ett aktstycke vari man ber en vacker bön till Kungl. Maj:t att med hänsyn till det läge, vari vi för

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)

närvarande befinna oss, vara vänlig överväga, om man inte skulle kunna göra någonting på detta område. Och när jag vet att man från statsmakternas sida utför ett så ofantligt stort arbete för att öka vår folkberedskap, i vilken denna fråga också ingår, kan jag inte förstå, hur det överhuvud taget kan bli diskussion i bevillningsutskottet efter sådana linjer som dem som här ha uppdragits, så att man splittrar sig i en majoritet och en minoritet. Vi befinna oss väl dock i det läget här i landet att allt bör övervägas, som kan leda fram just till ett stärkande av folkberedskapen, och i folkberedskapen ingår också folkets frånträdande av gamla vanor på alkoholkonsumtionens område. Jag tror att det helt enkelt skulle vara riksdagen mindre värdigt, om den uti denna allvarstid skulle lyssna till de röster, som speciellt från herr Ekmans sida här ha höjts. Vi kunna icke i dag så lätt bortse från en så stor rörelse som nykterhetsrörelsen och från vad som därifrån förts fram bland annat av herr Bergman här i dag. Jag skall be att för min del få uttala min allra största respekt för att han, enligt vad han här tillkännagivit, in i sin ålders höst aktivt allt fortfarande vill verka för och föra fram de tankar, som han har hävdad ända från ungdomsåren, och riksdagen är, menar jag, skyldig att uppskatta detta såsom en god medborgargärning i stället för att förlöjliga den. I denna tid, då vanedrickandet när det gäller alkohol har kommit att få en så ofantligt stor och omfattande verkan, tror jag att man bör besinna sig och inte bara helt lätt avfärda ett så stillsamt försök att råda bot på detta vanedrickande som det som nu på grund av dessa motioner kommit att framföras från bevillningsutskottets sida.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord för min del få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag må tillägga att det duger inte att här bara säga, att man rekommenderar nykterhetsvännerna att börja föra ett annat språk än de tidigare gjort. På ett sätt kan detta möjligen vara riktigt, ty efter att ha hört de tongångar, som i dag framförts från en del herrars sida och som kunnat förmärkas i pressen, kanske det kan vara riktigt att man just i denna fråga börjar föra en aktivare politik än den man fört under de senare åren.

I herr Forslunds yttrande instämde herrar *Karl August Johanson, Näslund, Sven Hansson, Bäckström, Asplund, Edin, Berntson, Sten, Gottfrid Karlsson, Bror Nilsson, Karl Andersson, Leander, Nils Elowsson, Emil Petersson, Albertsson, Anders Andersson* och *Oscar Olsson*.

Herr **Sköldén**: Herr talman! Då jag inte i bevillningsutskottet deltagit vid denna frågas behandling, hade jag inte heller på något sätt tänkt deltaga i debatten här. Anledningen till att jag begärt ordet var emellertid vad herr Sam Larsson här anförde om dessa efterhandsinköp; att en fiskare, en väg-arbetare eller en jordbruksarbetare hade köpt så och så många liter spirituosa på en gång, ansåg han vara ett starkt skäl för att ta bort rätten till dessa efterhandsinköp.

Jag skulle i det sammanhanget vilja fråga, hur långt dessa, som köpt så och så många liter spirituosa, haft till sitt inköpsställe? Vilken användning ha de haft för de inköpta litrarna just vid det tillfälle, då de köptes? Eller vet herr Sam Larsson, att icke dessa litrar hade köpts ut månad för månad, om icke rätten till efterhandsinköp hade funnits. Min erfarenhet i fråga om dessa efterhandsinköp är rakt motsatt herr Sam Larssons. Jag har nämligen den erfarenheten, att många motboksägare låta bli att köpa ut sin ranson varje månad, när de veta att de kunna få köpa ut den i efterhand, i fall de av någon anledning anse att de skulle behöva köpa ut den. Innan denna rätt till efterhandsinköp fanns, köptes ransonen hem varje månad, den kanhända

Ang. tillverkningen och försäljningen av rusdrycker. (Forts.)
 lagrades, den kanhända dracks upp. Införandet av denna rätt till efterhandsinköp anser jag alltså har varit till gagn för nykterheten, eftersom det säkerligen har köpts ut mindre, sedan den rätten infördes.

Jag skall inte mer blanda mig i debatten. Jag vill dock säga, att hade jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga, skulle jag ha medverkat till en sådan linje som den herr Björnsson här skisserat. Då det emellertid efter vad jag hört nu inte är möjligt att komma fram efter den linjen, skall jag be att få ansluta mig till reservanterna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergman*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i punkten 1 men i fråga om punkten 2 avslå utskottets hemställan och bifalla de i ämnet väckta motionerna I: 99 och II: 137; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Bengtsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr Bengtssons m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Bengtsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—60;

Nej— 46.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckt motion om viss ändring av förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckt motion om utredning och förslag beträffande koncentrerad bränneriverksamhet.

Om centralisering av bränneriverksamheten.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 153, hade herr *Johan Nilsson* i Malmö hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i avsikt att erhålla en koncentrerad bränneriverksamhet med därav följande prisbillig råsprit och ökad potatisodling och framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 153 av herr *Johan Nilsson* i Malmö, om utredning och förslag beträffande en koncentrerad bränneriverksamhet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Lundell* och *Hammarlund* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen med anledning av motionen I: 153 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning om utnyttjande av förefintliga potatisbrännerier för framställning av motorsprit.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Det nu föredragna utlåtandet behandlar en motion, som jag har tillåtit mig väcka och som avser dels att öka potatisodlingen särskilt i de områden av landet, där ingenting annat än potatis kan odlas, och dels att som en följd därav en ökad spritproduktion givetvis skall komma till stånd. Jag har nämligen ansett, att vi böra utnyttja de möjligheter, som härvidlag finnas för att framställa prisbillig råsprit och därigenom om möjligt kunna ta upp konkurrensen med bensin och andra dylika drivmedel för motorer.

Man har häremot anfört, att det nog inte är så lätt att framställa sådan råsprit till så billigt pris att den skulle kunna konkurrera med bensinpriserna strax före krigsutbrottet. Nu ha vi inte några noteringar på importerade drivmedel, men när det blir normala tider igen, kunde man icke begära, att den av potatis framställda spriten skulle kunna konkurrera med de importerade drivmedlen, om priset på dessa bleve lågt.

Detta kan möjligen vara ett riktigt resonemang, men jag anser, att den sprit som tillverkas av potatis åtminstone kan konkurrera med den sprit som tillverkas av sulfitmassa. Staten betalar för närvarande en krona 25 öre per liter för sulfitspriten. Priset på sprit, tillverkad av potatis, är enligt sista prissättningen 43.6 öre per liter, och då detta är för 50-procentig sprit, medan sulfitspriten, som jag talar om, är på 95 procent och betalas med en krona 25 öre per liter, förstå vi, att sprit, tillverkad av potatis, är betydligt mycket billigare än den nämnda spriten. Då vi därtill ha jordar, på vilka ingenting annat växer än potatis, förefaller det som om vi inte handlade ekonomiskt, om vi inte i högre grad använde potatisen för att tillverka sprit. All respekt för nykterhetsintresset, men det får ju varken framgång eller tillbakagång, om staten på ett ekonomiskt sätt skaffar sig sprit, som ersätter vissa andra drivmedel, och det på det billigaste sättet.

Nu har emellertid utskottet sagt, att om man skulle odla potatis i större utsträckning skulle man därmed åsidosätta annan odling som behöves för vårt folkhushåll. Jag har tryckt på att den ökade produktionen av potatis huvudsakligen skulle ske inom områden, där ingenting annat växer, och följaktligen har detta skäl att man därmed skulle gå i vägen för andra odlingar intet berättigande.

Jag har föreslagit, att i stället för vid ett hundratal brännerier skulle man

Om centralisering av bränneriverksamheten. (Forts.)

kunna tillverka sprit vid ett mindre antal — jag har angivit exempelvis sex stycken, men man kan naturligtvis också ha flera. Nere i vår provins, Kristianstads län, finnes ett mycket stort antal fabriker, av vilka mer än hälften äro omoderna. Skulle de moderniseras, skulle detta kräva särskilda utgifter, som visserligen få bäras av tillverkarna men som måste amorteras och betalas av staten genom högre priser på spritvarorna. Den invändningen har nu framställts, att det ur flera synpunkter icke går att minska antalet fabriker. — Jag tror att det skulle kunna gå, och även om en utredning 1934 sagt, att det skulle medföra vissa besvärligheter, tror jag i alla fall att det efter de år som sedermera ha förflutit skulle vara möjligt att bedriva tillverkningen vid ett mindre antal fabriker. Om man inte skulle kunna komma ned till det antal, som jag antydde, skulle man naturligtvis kunna taga ett större antal. Men att man skulle behöva modernisera alla dessa fabriker, så att så gott som var och en skulle ha sin fabrik, det förstår jag inte; jag anser det inte vara tillrådligt, och det skulle inte vara ekonomiskt.

Nu har utskottet velat göra gällande, att om man finge ett fåtal fabriker, skulle man få svårt att leverera potatis till dem. Jag tror inte det. Jag undrar om man inte i det stycket är litet för konservativ. Med de moderna transportmedel som vi numera ha är det skälet inte på något sätt talande.

Man säger också, att den drank som uppstår vid produktionen behöva lantbrukarna som fodermedel. Det godkänner jag gärna, men jag har på den punkten sagt att dranken kan transporteras omkring inom vissa distrikt. Numera köra ju lantbrukarna inte mjölken till mejeriet utan ställa ut sina mjölk-kannor vid vägen, där de plockas upp av den stora transportskjutsen till mejeriet. Jag har angivit ett liknande förfarande beträffande dranken. Men då har man invänt, att dranken behöver vara lika varm som när den kommer från bränneriet. Det är klart att det är ett skäl. Men jag undrar om man inte skulle kunna finna ut vägar att värma upp dranken. Det skälet är det starkaste, säger man på lantbrukarhåll, men jag är övertygad om att det finns möjligheter att värma upp dranken. Då förefaller det mig vara överloppsarbete, att var och en skall köra med sin lilla kagge eller tunna och hämta dranken, då den skulle kunna köras omkring i större transporter inom större distrikt.

Det är dessa omständigheter, herr talman, som ha gjort att jag yrkat på en utredning, där man skulle försöka komma fram till ett resultat, som skulle kunna bli tillfredsställande för både lantbrukarna och staten.

Nu kanske någon frågar mig: »Vem skulle äga detta begränsade antal fabriker? Skulle staten överta dem?» Jag har i min motion anvisat den utvägen, att åtminstone nere i Kristianstads län tillverkarföreningen i distriktet skulle kunna äga och administrera dessa fabriker och att, då inte det går, staten skulle övertaga dem.

Huvudsaken för mig har emellertid inte varit detta utan att man skulle öka potatisodlingen. Livsmedelskommissionen har givit brännerierna rätt att bränna upp till 36 miljoner liter. Jag är säker på att om man ville övergå till en effektivare potatisodling, skulle man kunna dubblera denna siffra ett par gånger. När det således finns möjligheter, har jag ansett att staten och lantbrukarna där nere gemensamt böra tillvarata dessa, så att man verkligen får den odling där nere som är möjlig, ty på en del håll växer, som jag sagt, ofta ingenting annat än just potatis.

Nu har emellertid bevillningsutskottet avstyrkt min motion på samma skäl som anfördes år 1934. Det är således ingenting att vinna för tillfället. Jag hoppas likväl att frågan skall återkomma, så att man kan nå det resultat, som jag tror man skall kunna vinna.

Om centralisering av bränneriverksamheten. (Forts.)

Vid utlåtandet är fogad en reservation. Jag har ingenting emot att man genom en utredning prövar möjligheterna att använda brännerierna för framställning av motorsprit, men då jag inte sysselsatt mig med det spørsmålet, har jag inte någon anledning att ansluta mig till reservationen, eftersom utskottet har avstyrkt den. Då jag antar, att utskottets förslag blir godkänt, skall jag denna gång icke göra något yrkande, utan endast uttala den förhoppningen, att frågan måtte komma igen till båtнад för lantbruket och till vinning för svenska staten, som, såsom vi ha konstaterat åtskilliga gånger, behöver denna sprittillverkning på grund av den tekniska utvecklingen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr **Elofsson, Gustaf**: Herr talman! Jag delar fullständigt den uppfattning, som motionären har, när han säger att hans motion avsåg utökning av potatisodlingen i de delar av vårt land, där jorden lämpar sig för detta. Men när han i sin motion behandlar frågan om centralisering av bränneriverksamheten till, som han angav, fem à sex brännerier, kan jag inte dela hans synpunkt. Vi veta alla, att det är ganska besvärligt med transport någon längre sträcka av en så skrymmande vara som potatis. Skulle man centralisera bränneriverksamheten i vårt land på sådant sätt att av de 99 brännerier vi nu ha endast fyra, fem eller sex skulle stå kvar, förstå vi vilka oerhörda transportvägar, man då skulle få för att finna avsättning för produkterna.

Jag gillar starkt centraliseringstanken, då för små enheter fördyra driftskostnaderna, men en så stark centralisering som motionären föreslagit tror jag inte vore lämplig. Redan nu vidtagas centraliseringar vid ombyggnader av brännerier. Det har varit 108 brännerier i vårt land för inte så länge sedan, men för närvarande ha vi bara 99. De andra ha sammanslagits. Då man har behövt göra stora renoveringar vid brännerier som legat på något så när drägligt avstånd från varandra — en halv mils avstånd eller så — har man inte moderniserat alla, utan sammanslagit dem till en enhet och därigenom fått en större tillverkning. Det är Sveriges bränneriödkarörening beredd att även i fortsättningen göra, då ombyggnader av näraliggande brännerier skola komma till stånd.

Därjämte säger motionären, att hälften av brännerierna äro omoderna. Det ligger kanske någon liten överdrift i det, ty jag tror att mer än hälften äro moderniserade.

Då den ärade talaren före mig talade om transporter av den avfallsprodukt, som uppkommer vid brännerierna och som det är ganska viktigt att taga vara på, särskilt i de tider som nu råda, vill jag säga att det visst inte förhåller sig på det sättet att man kör och hämtar dranken i kaggar. Så omoderna äro vi inte. Vi ha nämligen följt utvecklingen även på det området och skaffat oss mycket stora transportkärl, som rymma 3 à 4,000 liter. Det kan man inte kalla kaggar, då de äro så stora att det behöves ett par hästar för att draga dem.

När nu motionären inte hade något annat yrkande än det utskottet kommit till, skall inte heller jag uppehålla kammaren med något längre anförande, utan jag skall bara säga att det vore av vikt, om man får en stor potatisskörd, att man redan tidigt kunde få klart för sig, hur mycket som kan användas för tillverkning av sprit.

Nu vill jag poängtera, att denna tillverkning inte behöver ske för att spriten skall drickas upp, utan jag delar de synpunkter, som reservanterna ha anført, att man kan använda den till motorsprit. Det finns många hundra traktorer i vårt land, som inte lämpa sig för övergång till gengasdrift. Då vore det säkerligen av stor vikt att man kunde få så mycket drivmedel, att de kunde användas för sitt ändamål.

Om centralisering av bränneriverksamheten. (Forts.)

Det säges att man i sådana tider som dessa inte skulle använda livsmedel för framställning av motorsprit, men jag tror att det är lika viktigt för livsmedelsförsörjningen att man kan spara några dragare, som man annars skulle utfodra. Det går nog i det fallet åt mera för utfodring än för tillverkning av motorsprit. I det långa loppet tillgodoses därför folkförsörjningen bäst, om man utnyttjar brännerierna för framställning av motorsprit.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Bårg, Johan: Herr talman! Av motionen och av herr Johan Nilssons anförande nyss bör ju framgå, att herr Nilsson har syftat till åtgärder, som skulle avse att under nu rådande besvärligheter öka tillgången på motorbränsle. Om så inte hade varit meningen, skulle herr Nilsson här inte ha jämfört de nu gällande sulfitspritpriserna med de gällande priserna på potatissprit.

Om man emellertid nu skulle företaga en utredning angående bränneriverksamhetens koncentration, så kan givetvis icke, även om utredningen skedde aldrig så snabbt, en sådan koncentration vara verkställd förrän om åtskilliga år. Och då är ju det syfte, som herr Nilsson nu så behjärtansvärt talar för, nämligen att öka tillgången på motorbränsle under denna bränslebristens tid, alldeles förfelat.

Sålunda föreligger här två skilda problem, såvitt jag kan förstå, och vi ha inte kunnat se saken annorlunda i utskottet heller. Det ena problemet är att få en koncentration av bränneriverksamheten till stånd för att den skall göra sin gärning i normala tider. Det är ett spørsmål, som ju kan vara värt all uppmärksamhet, men att tiden är särskilt lämpad nu för att vidtaga sådana anordningar, i synnerhet om det är riktigt som utredningarna förut ådagalagt att det skulle kosta åtskilligt med pengar, har utskottet icke ansett vara fallet. För denna sak får man avvakta lämpligare tider.

Det andra problemet, att åstadkomma en dylik koncentration för att, som jag nyss nämnde, tillgodose dagsbehovet av motorbränsle, går inte ihop alls. Sedan är det ett spørsmål för sig huruvida det kan vara klokt att med utnyttjande av de resurser, som den nuvarande bränneriverksamheten besitter, just nu åstadkomma sprit till motorbränsle i stället för att köra med hästar. Men vi behöva icke skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om den saken. Mig förefaller det vara klokt om man helt avstod från att dricka sprit och i stället använde den som redan finnes till att köra motorer med. Även om Malmö spritbolag inte skulle få en enda liter brännvin att sälja, är det bättre att de skånska bönderna ha någonting att köra sina traktorer med.

Men det är inte den saken, såvitt jag förstår, som man här avser. När förhållandet varit sådant, har utskottet inte haft någon annan utväg än att avstyrka motionen. Motionären har icke heller i nuvarande läge yrkat bifall till sin motion, och jag skall därför kort och gott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse riktigheten av de synpunkter, som herr Gustaf Elofsson gjort sig till tolk för. Av hans anförande framgår, att man i själva verket är inne på den linje, som jag har anvisat, nämligen att försöka minska antalet fabriker. Så snart någon fabrik är i sådant skick, att den inte lämpar sig för tillverkning, försöker man att nedlägga den i stället för att modernisera den, ty det är för dyrt. På det sättet förlänger man efter hand avståndet mellan de olika fabrikererna. Jag är tacksam över att det sker, och jag är endast ledsen över att det inte sker tillräckligt fort. Ty det är för litet att ha fabrikererna i verksamhet endast under ett par månaders tid varje år. Man skulle kunna utnyttja varje

Om centralisering av bränneriverksamheten. (Forts.)

fabrik på ett helt annat sätt, ifall man fick möjlighet till en långvarigare drift.

Herr Bärg kan jag däremot inte riktigt förstå, när han förklarar att man inte så snabbt kan bli färdig med denna sak. Jag har inte begärt att det skall bli färdigt på dagen. Jag har yrkat på en utredning, och om den kommer till stånd i dag eller i morgon, kan jag inte ha något inflytande på. Men jag har tyckt att man skulle kunna få den inom en icke alltför långt avlägsen framtid och på det sättet få nytta av den även i det sammanhang som av honom berördes. Jag vill alltså visst inte fastslå någon tid, men även om utredningen inte skulle bli färdig förrän vi kommit igenom krisen, är det ingenting som hindrar att vi då kunna tillägna oss de fördelar, som en sådan utredning skulle kunna bjuda.

Efter de anföranden, som här äro hållna, är jag inte alls ledsen för framtiden, och jag är övertygad om att denna fråga kommer att arbeta sig fram.

Att jag nyss talade om »kaggar» var ju en sak för sig — jag sade emellertid samtidigt också »tunnor», och den ärade representanten för Kristianstads län kanske kan vara belåten med den lilla ändring, som jag själv gjorde. Jag förstår, att han har rätt. Men jag förstår också, att om ni distribuera dranken i alltför stora mängder, så får den inte den värme, som den måste ha. Och anmärkningarna i detta stycke utgöra ju i själva verket huvudmotivet, när man går emot kravet på en centralisering av fabriker.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag glädde mig när jag hörde herr Johan Nilsson i Malmö förklara, att han tänkte komma tillbaka i denna fråga. Jag är nämligen mycket belåten över att han överhuvud taget kommit fram med den, ty det visar ju ett mycket stort intresse från hans sida för en utökning av potatisodlingen och användandet av potatisen vid brännerierna, vilket vi särskilt i Kristianstads län alltid ha strävat efter, men aldrig riktigt kunna få gehör för här i riksdagen. Jag skall endast be att få uttrycka den förhoppningen, att herr Nilsson, när han kommer tillbaka, för fram ärendet i en smula ändrad form, så att han inte trycker så oerhört kraftigt på koncentrationen av brännerierna till några få stycken. Jag hoppas alltså att han, när han kommer tillbaka, har modererat denna uppfattning en smula. Och jag tror nog också att han, då han närmare funderar över problemet, skall kunna komma fram till samma slutsats som jordbrukarna, nämligen att det är nödvändigt att ha brännerierna något spridda och i ett större antal. Detta gäller inte bara under speciella kristider på grund av transportsvårigheterna, utan det gäller under alla förhållanden. Det är nödvändigt att den för brännerinäringen så viktiga dranken kan distribueras på snabbaste och billigaste sätt.

Och jag glädde mig särskilt när jag hörde, att bevillningsutskottets ärade ordförande nämnde någonting om att det vore önskvärt om de skånska bönderna kunde få använda spriten att köra sina traktorer med. Jag har nämligen alltid under de gångna åren kunnat förmärka ett visst motstånd mot tanken att använda brännerispriten till motordrivmedel och överhuvud taget mot att använda sprit för förbättrande av våra transportmöjligheter. Jag tycker alltså att detta var ett mycket glädjande uttalande, och jag hoppas att man så småningom skall få se att potatisodlingen skall kunna utvecklas genom användande av sprit för motortransporter inom och utom jordbruket.

För mitt vidkommande skulle det måhända vara naturligt att jag anslöt mig till reservationen, där en utredning begäres. Men jag har den uppfattningen, herr talman, att det inte kan behövas någon särskilt vidlyftig utredning. Frågan bör genom åtgärder och ingripanden från Kungl. Maj:ts sida ändå kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag gillar den del av motionen, som handlar om att man skulle kunna förstärka vår beredskap genom att göra motorsprit av potatis. Däremot anser jag inte att det finns så stor anledning att tro att det ligger någon ekonomisk vinning i att koncentrera brännerirörelsen alltför mycket.

Då det hittills icke framställts något yrkande om bifall till reservationen, ber jag att få göra ett sådant yrkande. Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till den vid utskottets betänkande av herrar Lundell och Hammarlund avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande av pensionsålder för vissa beställningshavare vid flygvapnet;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 50, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk i fråga om viss ändring av avlöningsreglementet för riksdagens verk;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1941/42;

nr 52, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för anskaffande av möbler m. m. till vissa lokaler i riksdagshuset;

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för sättning och tryckning m. m. av person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1931—1940;

nr 54, med förslag till ändrad lydelse av § 10 instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt

nr 55, i anledning av väckt motion om höjning av ersättningen till ledamöter av allmänt kyrkomöte.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. penning-
politiken
under nuva-
rande kris
m. m.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.

I en den 9 maj 1941 dagtecknad proposition, nr 244, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken måtte för tiden från och med den 1 juli 1941 till och med den 30 juni 1942 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösnings-
ningen av bankens sedlar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Ang. penningpolitiken under nuvarande kris m. m. (Forts.)

I motiveringen hade utskottet bland annat gjort vissa uttalanden angående penningpolitiken under nu rådande kris och särskilt rörande möjligheterna att begränsa prisstegringen.

Reservation hade anförts av herr *Nordenson* mot viss del av utskottets motivering.

Herr *Nordenson*: Herr talman! Utskottet har i föreliggande utlåtande upptagit frågan om riktlinjerna för vår penningpolitik och därvid särskilt framhållit vikten av att försöka motverka penningvärdets fall. Utskottet uppräknar en rad olika faktorer, som äro ägnade att påverka prisstegringen såväl i pådrivande som i dämpande riktning, och utskottet uttalar i samband därmed åtskilliga önskemål. Det skulle kunna vara anledning att närmare ingå på dessa, och på åtskilliga punkter skulle jag vilja göra vissa invändningar. Då jag emellertid i huvudsak kan ansluta mig till det uttalande, som utskottet gör, skall jag inte nu taga upp en sådan diskussion.

Anledningen till min reservation är en passus i det stycke i utskottets utlåtande, där det talas om priskontrollen. Utskottet förklarar där, att det ej finner »anledning att närmare ingå på principerna för priskontrollen», men gör i alla fall en del uttalanden, som jag anser ha en viss principiell betydelse och som jag för min del inte är beredd att underskriva. Jag hade helst sett, att dessa rader i utskottsutlåtandet hade utgått, och det är på grund av att så icke skett som jag avgivit min reservation. Jag har emellertid, herr talman, icke något särskilt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt

nr 60, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritlöner för präster;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); samt
nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 10 §§ lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 311, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Karlskrona.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 160 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 312, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. m.;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritlöner för präster;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); samt

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 65 och 67 §§ lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 313, att utskottets hemställan i utlåtande nr 40, vidkommande förslaget nr 314, att utskottets hemställan i utlåtande nr 41, rörande förslaget nr 315, att utskottets hemställan i utlåtande nr 42 samt, angående förslaget nr 316, att utskottets hemställan i utlåtande nr 43 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 317, till Konungen angående åtgärder till bevarande och skydd av sådana områden i vårt land, som böra bibehållas för framtiden som ursprungliga landskapstyper.

Herr *Mannerskantz* avlämnade en av honom och herr *Bondeson* undertecknad motion, nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, m. m.

Motionen hänvisades, såvitt angick förslag till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m., till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förordning om provisorisk höjning av familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 (nr 422) samt angående anslag till familjebidrag åt värnpliktiga jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar;

nr 164, i anledning av väckt motion om viss ändring av krigsavlöningsreglementet;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till oljelagringsanläggning på Gotland;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till Sveriges geologiska undersökning; och

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1941/42 gjorda framställningar om anslag till medicinalstyrelsen och sinnessjuknämnden; samt

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 61, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående framflyttning av tiden för återställande av vissa svenska jordbrukskreditkassan tillhandahållna statsobligationer; och

nr 64, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående principerna för befordran och pensionering inom den svenska krigsmakten.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.43 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 13 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 och 10 §§ lagen den 22 juni 1939 (nr 310) om sjukhusvård vid krig eller krigsfara;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande av pensionsålder för vissa beställningshavare vid flygvapnet;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1941/42;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt

nr 329, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 330, i anledning av väckta motioner rörande beskattningsmyndigheternas sammansättning och verksamhet m. m.;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1941—30 september 1942;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för viss tilläggstull å vadd;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt rätt för svenskt aktiebolag och svensk ekonomisk förening att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhets-skatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 335, i anledning av väckta motioner avseende tillverkningen och försäljningen av rusdrycker m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 161—167 samt bankoutskottets memorial nr 61 och utlåtanden nr 62—64.

Herr *Anderson, Axel Ivar*, väckte en motion, nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, m. m.

Motionen bordlades.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
